АСПЕКТИ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

МАТЕРІАЛИ XVIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
25 ТРАВНЯ 2023 Р.

УДК 330(063)

А90

Рекомендовано до друку вченою радою Уманського національного університету садівництва (протокол №7 від 27.06.2023 року)

Редакційна колегія:

О. О. Непочатенко – доктор економічних наук (відповідальний редактор);
Ю. О. Нестерчук – доктор економічних наук (заступник відповідального редактора);
Paweł Kaczmarczyk – PhD, the Dean of the Faculty of Social Sciences the Mazovian Academy in Plock, Poland;
Vitalii Rybchak – Associate Professor, Ignacy Mościcki University of Applied Sciences in Ciechanów, faculty of Engineering and Economics, department of Economics and Management, Poland
М.І. Мальований – доктор економічних наук;
Л. Ю. Мельник – доктор економічних наук;
С. Ю. Соколюк – доктор економічних наук;
О. Г. Пенькова – доктор економічних наук;
Р. П. Мудрак – доктор економічних наук;
О. Т. Прокопчук – доктор економічних наук;
Ю. В. Уляніч – кандидат економічних наук (відповідальний секретар).

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції.

А90 **Аспекти** стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин, матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції. 25 травня 2023 р. Умань : 2023. 123с.

ISBN 978-966-304-263-3

Збірник містить доповіді викладачів та вчених, які були розглянуті на XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки», що відбулася 25 травня 2023 року в м. Умань. У наукових матеріалах висвітлюються питання стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин.

Розраховано на аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки.

УДК 330(063)

ISBN 978-966-304-263-3

©Уманський національний університет садівництва, 2023

ЗМІСТ

***1.*Теоретичні та практичні аспекти розвитку фінансової системи**

Андрусішина Т. В. Історичний розвиток форм оподаткування 5

Бабчук В.Ю., Підопригора С.М. Пенсійне страхування як фактор формування соціальної захищеності населення України 6

Бондаренко Н.В., Бадзьор Р.С. Проблеми антикризового управління в банках 8

Бондаренко Н.В., Мігур І.О. Особливості антикризового управління банком 9

Боровик П.М., Кисельов Ю.О., Удовенко І.О., Шемякін М.В., Кирилюк В.П. Мінімальне податкове навантаження та його вплив на розвиток ринку землі в Україні 11

Власюк С.А., Гуртовенко А.І. Фінансові інструменти в системі поглиблення стійких ринків фінансового забезпечення аграрного виробництва 13

Власюк С.А., Тиховський М.І. Особливості фінансового регулювання аграрного сектору в сучасних умовах 14

Закшевська І.С. Медичне страхування та доцільність його розвитку в Україні 15

Клименко В.О., Гумен О.В., Мирошниченко М.М. Теоретична концептуалізація страхового бізнесу 17

Кужелєв М.О. Стан публічних фінансів України в умовах війни: Виконання державного бюджету 19

Липко Н.П. Стан розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні як невід'ємної складової ефективної пенсійної системи та передумови розвитку фінансових ринків 20

Мельник К.М. Адаптація світового досвіду регулювання кредитної сфери до реалій України 23

Nepochatenko Z. Current state of operation of Ukrainian insurance market in the context of the main segments 25

Колотуха С.М., Переполка В.Ю. Пріорітетні напрямки розвитку банківського кредитування аграрних підприємств 26

Ponomarenko O. Insurance culture phenomenon in the context of transformational changes 28

Прокопчук О.Т. Особливості консолідаційних процесів у банківському секторі 31

Ролінський О.В., Макарчук В.В., Макарчук В.В. Теоретичні засади організації проєктного фінансування 33

Cheremisina O. R., Vlasiuk S.A. Cechy rynku ubezpieczeń ukrainy w stanie wojskowym 34

Шорох В.Д. Діяльність фінансових компаній в Україні в умовах воєнного стану 36

Уланич Ю.В., Рибчак В.І. Потенціал розвитку ринку страхування життя 38

***2.* Соціально-економічний розвиток міжнародної економіки**

Боровик Т.М., Фесенко В. Складові та показники рівня життя населення: їх взаємозвязок із соціально-економічним розвитком 40

Голубенко В. Формування ринку екологічної продукції 41

Грабек Я.А. Методичні аспекти категорії «додана вартість» 43

Декарчук В.В. Європейський досвід розвитку агропродовольчого сектору та його застосування в Україні 45

Коротєєв М.А., Зайцев С.В. Відновлення та сталий розвиток аграрного сектору економіки України на основі стратегії диверсифікації 46

Костюк В.С. Довголіття і здоров'я як показники людського розвитку 48
Кучерук В.Ю. Концепція індустрії 5.0 як подальший розвиток інформаційних технологій 50
Маньковська В.С. Отримання інформаційного сигналу від перетворювача на основі генератора детерміновано-хаотичного сигналу 52
Мудрак Р.П. Відкритість економіки та економічна безпека держави 54
Рудий Р.М., Удовенко І.О., Прокопенко Н.А. Сутність зв'язків між деградацією ґрунту та соціально-економічними явищами 56
Уланчук В.С., Жарун О.В. Соціально-економічний розвиток економіки України на основі зарубіжного досвіду 58
Цимбалюк Ю.А., Мамай В.О. Інвестиційне забезпечення інфраструктури сільських територій 59
Шпичко Д.О. Грибництво, як галузь сільського господарства України 62
Яремчук В.С. Інститут, як економічна категорія: суть та значення 63

3. Розвиток фінансово-облікової діяльності підприємства

Kutsenko I.V. Current tendencies of international economic development 65
Аніщенко Г.Ю., Пічкуренко О.О. Податкові аспекти організації бухгалтерського обліку операцій із виробничими запасами 67
Аніщенко Г.Ю. Проблеми реалізації принципу автономності у практиці бухгалтерському обліку 69
Іванова Н.А. Розкриття потенціалу: зростання та розвиток аудиторських послуг в Україні 71
Крочак О.І. Сутність та значення звітності бюджетних установ 73
Матрос О.М. Податок на додану вартість -міжнародний досвід 74
Мельник Л.Ю., Мельник В.М. Цифровізація обліку і оподаткування діяльності фермерських господарств 75
Михайловина С.О. Оцінка та визнання довгострокових біологічних активів у міжнародній практиці 77
Ніколенко Г.Б. Стан та проблеми розвитку сільських територій України 78
Поліщук О.М. Проблеми впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в Україні 79
Ратушна О.П. Оподаткування діяльності суб'єктів ІТ-сфери та сфери цифрових комунікацій в Україні 81
Соколюк С.Ю., Максименко С.М. Інвестиційно-інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств: проблеми та перспективи 82
Соколюк І.Ю. Мотивація праці в підприємницькій діяльності: основні методи та шляхи удосконалення в умовах криз 84
Тупчій О.С. Сутність конкуренції і конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва 86
Paweł Kaczmarczyk. Analysis of the development of ict use by rural households in Poland in the years of 2011-2022 88
Мельник Л.Ю., Панчук М.О. Сутність людського капіталу 89

***4.* Соціальні, інформаційні, філософські та політичні аспекти формування громадянського суспільства в умовах війни**

Kulakov P. I. Milk accounting subsystem for livestock farm 91
Lishchuk R., Kontseba S. Recognition of dynamic characteristics of arrow measuring instruments 92

Мазур Ю.П. Перспективи застосування штучного інтелекту в рослинництві 94
Халявка В., Мельниченко М., Крочак Є. Основні завдання експертної служби з дослідження транспортних засобів 96
Нестерчук Ю.О., Синенко І.М. Складові інформаційно-комунікаційного ринку 97

5. Роль та місце маркетингу та менеджменту в ефективному функціонуванні субєктів підприємницької діяльності

Бутко Н.В., Макарова А., Матвєєв А. Розвиток екологічно орієнтованого підприємництва та маркетингу 99
Заєць В.П., Дацьков Р.А. Розвиток логістичних процесів у здійсненні інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств 100
Korman I. Marketing in insurance 102
Makushok O.V. Development of digital marketing in conditions globalization 104
Пенькова О.Г. Специфічні особливості нерухомості як об'єкта рекламування 106
Семенда Д.К. Можливості підтримки якості та конкурентоспроможності в агропромисловому комплексі 108
Харенко А.О. Маркетингові комунікації на ринку ріелторських послуг 108
Харченко С.В. Стратегування проектів розвитку підприємств 110
Цимбалюк Ю. А., Кравець Є.П. Формування інфраструктури біржового ринку агропромислової продукції 113

6. Інтерактивні технології та методи навчання як засіб формування іншомовної професійної компетенції

Tranchenko O.M. Intelligent management systems 115

7. Актуальні проблеми, тенденції, перспективи розвитку готельно-ресторанного та туристичного бізнесу в країні

Лисенко О. В. Традиції чаювання в сучасних ресторанах 117
Лисенко О. В., Береза В.В. Стратегії ціноутворення в ресторанах 119
Лисенко О. В., Йовдій А.В. Шляхи удосконалення якості послуг готелів (на прикладі «Reikartz Карпати») 121

1. Теоретичні та практичні аспекти розвитку фінансової системи.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ФОРМ ОПОДАТКУВАННЯ

Андрусішина Т. В., здобувачка освіти першого рівня (бакалавр)
Науковий керівник – Барабаш Л. В., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Оподаткування є важливою складовою економіки кожної країни і відіграє важливу роль у фінансовому функціонуванні держави. Протягом історії людство розвивало різні форми оподаткування, щоб забезпечити необхідні фінансові ресурси для формування системи державної безпеки, інфраструктури, соціальних послуг та інших потреб держави.

Історія оподаткування сягає давніх часів і починається з ранніх форм оподаткування в Стародавньому світі. У Стародавньому Єгипті, Вавилонії та Давній Греції оподаткування було одним із способів забезпечення фінансових ресурсів для державного функціонування. Наприклад, у Давній Греції населення сплачувало державні податки у формі прямого оподаткування, тобто громадяни сплачували грошовий внесок уряду в залежності від їхніх доходів і майнових статків [1].

Оподаткування має довгу та захоплюючу історію, що розвивалася протягом тисячоліть. Перша зареєстрована система оподаткування датується стародавнім Єгиптом, де фараони стягували податки зі своїх підданих у вигляді товарів і праці. У Стародавній Греції податками обкладалися фізичні особи залежно від їх багатства, а в Стародавньому Римі – стягувалися з майна й особистого майна. У Стародавньому Єгипті були податки на землю та різні продукти, такі як хліб та вино. У давній Греції та Римі також були різні форми оподаткування, включаючи податки на землю, спадщину та торгівлю [1].

Протягом середньовіччя феодали та монархи в Європі продовжували стягувати податки зі своїх підданих, часто у формі праці або сільськогосподарської продукції. Однак із початком розвитку ремесла та комерції з'явилися нові форми оподаткування. Так, англійський парламент, наприклад, почав стягувати податки з імпорту та експорту, що забезпечило нове джерело доходів для уряду [2].

У середньовічній Європі, одним з найбільших збирачів податків була церква, а королі та інші правителі встановлювали різні форми оподаткування, такі як податки на торгівлю або податки на нерухомість.

Протягом 18–19 століть форми оподаткування стали складнішими та поділялися на такі, як податки на доходи, підвищені податки на товари з розкішшю, та податки на спадщину.

Під час промислової революції потреба в доходах зросла, оскільки уряди намагалися фінансувати розвиток інфраструктури та програм соціального забезпечення. Були введені нові форми оподаткування, в тому числі податок на прибуток, який отримав широке поширення в багатьох західних країнах протягом 19 століття [3].

У 20-му столітті оподаткування продовжувало розвиватися, оскільки уряди намагалися фінансувати витрати на дві світові війни та розвиток програм соціального забезпечення. У багатьох країнах були впроваджені прогресивні системи оподаткування, за якими особи з вищими доходами оподатковувалися за вищою ставкою, аніж особи з меншими доходами.

Відтак оподаткування стало ще складнішим, з'явилися нові форми, такі як податки на продаж товарів і послуг, податки на нерухомість, податки на власність та інші. З'явилися також податки на зменшення забруднення довкілля та інші форми екологічного оподаткування [3].

Сьогодні країни застосовують різноманітні форми оподаткування, залежно від своєї економічної та політичної ситуації. Найпоширенішими формами оподаткування є податки на доходи, підприємства, нерухомість, споживання та транспорт. У деяких країнах, таких як Швейцарія та Сінгапур, відсутня податкова система з податків на доходи для фізичних осіб, а оподаткування здійснюється через інші види податків.

В останні роки глобалізація та зростання транснаціональних корпорацій поставили перед системами оподаткування нові виклики. Багато країн прагнули реформувати свої системи оподаткування, щоб транснаціональні корпорації сплачували справедливу частку податків. Розвиток цифрових технологій також створив нові виклики, оскільки зростання електронної комерції ускладнило відстеження та оподаткування онлайн-транзакцій.

Отже, історія розвитку форм оподаткування є довгою та складною, яка розвивалася протягом тисячоліть. Від стародавнього Єгипту до сучасності оподаткування використовувалося як засіб фінансування державних програм і забезпечення добробуту громадян.

У сучасному світі кожна країна має свою систему оподаткування, що включає різні форми оподаткування та способи їх застосування. До них належать податки на прибуток, на додану вартість, на майно, акцизи й інші. Податкова система країни є важливим інструментом перерозподілу доходів і регулювання економіки, а її ефективність залежить від здатності держави виконувати податкові закони та збирати податки.

Оскільки світ продовжує змінюватися, системи оподаткування, ймовірно, також продовжуватимуть розвиватися, щоб відповідати новим викликам і гарантувати, що уряди зможуть надавати послуги й організовувати та підтримувати рівень інфраструктури, потрібний їхнім громадянам.

Список використаних джерел

1. Нечай Н. В. Нариси з історії оподаткування. *Вісник податкової служби України*. 2002. 144 с.

2. Мельник В. М. Оподаткування та податкове регулювання виробництва: Монографія. Одеса: Астропринт, 1999. 124 с.

3. Ярошенко Ф.О., Мельник П.В., Андрущенко В.Л., Мельник В.М. Історія оподаткування. Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. 242 с.

ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

БАБЧУК В.Ю., ПІДОПРИГОРА С. М.
здобувачі третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Пенсійне страхування належить до сфери суспільного життя і безпосередньо зачіпає інтереси всіх громадян. Тому підвищення ефективності його функціонування є актуальним і соціально важливим питанням. Нова економічна ситуація, що склалася в незалежній Україні, вимагає зміни ставлення держави до соціальної політики. За радянських часів соціальне забезпечення означало повну державну підтримку громадян,

які її потребували. З моменту здобуття незалежності Україна стала на шлях побудови більш соціально орієнтованої економіки, а отже, зростають вимоги до системи пенсійного страхування. Ринкове середовище передбачає індивідуальну відповідальність суб'єктів пенсійного страхування за дотримання умов та принципів страхування, що відрізняє його від централізованої системи соціального забезпечення.

Іншими словами, держава створює умови для ефективності національної діяльності, надаючи громадянам широкий спектр можливостей для реалізації власних інтересів. За таких умов люди можуть і повинні вміти піклуватися про себе, а в особливих обставинах можуть звернутися по допомогу до держави. Проблеми та суперечності розвитку вітчизняного добровільного пенсійного страхування потребують пошуку науково обґрунтованих рішень. Зокрема, потребують уточнення умови та перспективи діяльності вітчизняних страхових компаній у сфері недержавного пенсійного забезпечення [1-2].

Основними цілями та завданнями пенсійної системи є захист населення від бідності в старості, підвищення рівня життя пенсіонерів, встановлення розмірів пенсій відповідно до розміру заробітку та страхового стажу, забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи та заохочення громадян до заощадження коштів для забезпечення своєї пенсії.

Оскільки до основних інститутів соціального захисту осіб, які втратили працездатність, належить пенсійне страхування як основа соціального страхування, то основними формами соціального захисту, заснованими на страховому методі, при якому суб'єкти господарювання (незалежно від форми власності та виду економічної діяльності) та наймані працівники (які працюють за трудовим договором) сплачують обов'язкові платежі та використовують ці кошти в подальшому Пенсійне страхування буде розглядатися як одна з форм.

При характеристиці пенсійного страхування як фінансового механізму та розгляді процедур фінансування пенсій на основі страхування простежується зв'язок між економічними поняттями «пенсія» і «страхування», які структурно є відповідно формами і методами фінансового механізму.

Таким чином, значення пенсійного страхування в соціальному забезпеченні осіб, які виходять на пенсію, полягає в нормальному існуванні людини в соціальному середовищі, яке гарантує їй достатній рівень життя та забезпеченість у старості.

На функціонування пенсійного страхування впливає низка факторів, які формують напрями соціального забезпечення, а також економічну стабільність країни. Наразі для вдосконалення існуючої системи соціального захисту та створення стійкої фінансової основи для забезпечення людей у старості йдеться не лише про розвиток загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, а й про формування сильної пенсійної системи в цілому. У цьому контексті розвиток недержавного пенсійного страхування є доцільним з точки зору страхового захисту, який відіграє вирішальну роль у соціальному забезпеченні працюючого населення. На вітчизняному ринку актуальною формою пенсійного страхування є страхування життя.

Список використаних джерел

1. Мальований М. І. Розвиток пенсійного страхування сільського населення : монографія / за ред. академіка УААН М. Й. Маліка. Умань : СПД Сочинській, 2008. 270 с.

2. Прокопчук О. Т., Цимбалюк Ю. А., Мельник К. М. Інвестиційна діяльність страхових організацій в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2021. № 16. С. 5-12. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.5.

ПРОБЛЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ

Бондаренко Н.В., к.е.н., доцент
Бадзьор Р.С., здобувач третього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Антикризове управління є важливою складовою ефективного функціонування банківської системи і відіграє ключову роль у попередженні та подоланні кризових ситуацій. Проблема антикризового управління банківською системою України є актуальною та складною.

Україна стикалася з численними фінансовими кризами та проблемами в банківській сфері протягом останніх десятиліть. Одна з головних проблем є недостатній рівень ефективного антикризового регулювання та нагляду. Українські органи регулювання та нагляду, зокрема Національний банк України (НБУ) та Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР), не завжди виявляли достатню проникливість та ефективність у своїй діяльності. Це призводило до недостатньої реагування на ризики та проблеми, що накопичувалися в банківській системі. Багато українських банків стикаються з проблемами недостатнього капіталу, надмірної кредитної віддачі та неплатоспроможності позичальників. Це підриває довіру до банківської системи та призводить до зростання ризиків фінансових криз [1].

Необхідність поліпшення антикризового управління банківською системою України виникає з метою забезпечення стабільності фінансової системи, зниження ризиків для учасників ринку, а також забезпечення довіри до банків та фінансових установ. Можна визначити основні проблеми антикризового управління банківською системою:

– фінансова нестабільність: Україна стикалася зі значними фінансовими кризами, які мали серйозний вплив на банківську систему. Нестабільність банків та низький рівень капіталізації спричиняли ризики для економіки та вкладників;

– недостатня ефективність нагляду та регулювання: на протязі деякого часу були виявлені недоліки в системі нагляду та регулювання банківського сектора. Недостатня прозорість, слабкість регуляторного фреймворку та корупційні ризики сприяли проблемам управління кризовими ситуаціями;

– неплатоспроможність банків: кілька банків в Україні зазнали фінансових проблем і стали неплатоспроможними, що призвело до втрати віри в банківську систему. Це порушувало довіру вкладників та завдали шкоди економіці;

– корупційні ризики: банківська система України також зазнала впливу системної корупції, яка спричиняла незаконні практики, втрату активів та несправедливий розподіл ресурсів. Це підірвало довіру до банків та негативно вплинуло на економіку країни;

– відсутність ефективної системи реструктуризації: Україна стикалася з викликами у реструктуризації неплатоспроможних банків. Відсутність ефективного механізму реструктуризації та недостатня підготовка до управління кризами призводили до подальших проблем та незрозумілості в банківській системі.

– недостатня фінансова грамотність населення: відсутність достатньої фінансової грамотності серед населення призводить до недостатньої свідомості про ризики та невміння ефективно управляти фінансовими ресурсами. Це може спричинити збитки для вкладників та загрози для стабільності банківської системи.

Проблема недостатньої фінансової стійкості банків є однією з ключових проблем антикризового управління. Багато банків стикаються зі зниженням своєї капіталізації та підвищеною ризикованістю в умовах економічної кризи, що може призвести до їхньої

неплатоспроможності. Недостатність ефективних механізмів раннього виявлення та управління проблемами в банках є ще однією проблемою антикризового управління. Відсутність системного моніторингу та регулярного аналізу ризикових факторів може призвести до того, що проблеми банку стануть неврегульованими і зростуть до критичного рівня.

Проблема недостатньої ліквідності є серйозним викликом для банківської системи під час кризових ситуацій. Банки зіштовхуються зі зростаючими потребами у готівці та недостатністю доступних джерел фінансування, що може призвести до дефолту та загрози загальної стабільності банківської системи.

Недостатня ефективність регулювання та нагляду також сприяє проблемам антикризового управління в банках. Відсутність чітких та жорстких нормативних вимог до фінансової діяльності банків, а також недостатня ефективність наглядових органів можуть створювати умови для неправильних дій та ризикованої стратегії управління банківськими ресурсами [2].

Для вирішення цих проблем необхідно провести реформи в сфері антикризового регулювання та нагляду. Це включає зміцнення ролі та повноважень Національного банку України та інших відповідних органів, поліпшення нормативно-правової бази, забезпечення ефективного контролю за діяльністю банків, а також впровадження механізмів превентивного контролю та реагування на фінансові ризики.

Вирішення цих проблем вимагатиме ефективних заходів з боку уряду, банківських регуляторів та самих банків, щоб покращити нагляд, регулювання, прозорість, боротьбу з корупцією, реструктуризацію та фінансову грамотність населення.

Список використаних джерел:

1. Ошийко А.А., Татьяніна С.М. Проблеми антикризового управління в банках. «Young Scientist». № 10 (74) October. 2019. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/10/146.pdf (дата звернення 15.05.2023р.)

2. Чуб П. М.. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ. Фінанси, облік і аудит. 2012. № 20. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/32607478.pdf (дата звернення 17.05.2023р.)

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКОМ

Бондаренко Н.В., к.е.н., доцент
Мігур І.О., здобувач третього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Становище економіки держави залежить від діяльності банківської системи, надання фінансування та обслуговування підприємств банками. Для виконання необхідна стабільність фінансового стану банків, що є головним завданням як для їх власників, так і для регулятора банківського сектора. Поява кризових ситуацій у банківській системі України вимагає запровадження антикризового управління в діяльності банків. Проблема виникає у формуванні ефективного антикризового управління фінансовою безпекою банківської системи України [1].

Аналіз досліджень вказує на широкий інтерес до цієї проблематики серед вчених, експертів та практиків. Можна виокремити такі трактування та виокремити наступні особливості:

– «комплекс заходів щодо виявлення кризотворчих факторів, профілактики, своєчасної діагностики, попередження і нейтралізації кризових явищ, спрямований на досягнення цілей стратегії та прогресивний розвиток» [2]. Особливість цього підходу полягає в його комплексному підході та системній орієнтації не лише в профілактиці, але й у своєчасній діагностиці кризових явищ. Цей комплекс заходів охоплює не лише реагування на кризові ситуації, але й передбачає систематичний аналіз та виявлення кризотворчих факторів, які можуть призвести до кризових явищ.

– «система управління, що має всебічний характер та направлена на попередження та усунення несприятливих явищ, з використанням наявних ресурсів та потенціалу банку, або реалізації спеціальних процедур (таких, як санація, реструктуризація, банкрутство, ліквідація)» [3]. За цим трактуванням особливість полягає в тому, що вона орієнтована на використання наявних ресурсів та потенціалу банку або реалізацію спеціальних процедур, таких як санація, реструктуризація, банкрутство, ліквідація.

– «комбінація заходів організаційного та фінансового менеджменту, які здійснюються управлінською ланкою безпосередньо кожного банку та уповноваженими органами регулювання й нагляду за банківською діяльністю у час кризи, і дозволяють банківським структурам вийти з негативного періоду з найменшими втратами» [4]. Тут особливість полягає в спрямованості на забезпечення мінімізації збитків для банківських структур під час кризових періодів. Ця комбінація заходів виконується безпосередньо управлінською ланкою кожного банку та уповноваженими органами регулювання й нагляду за банківською діяльністю.

– «фінансові відносини, що представляють собою комплексну систему управлінських заходів щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання кризових явищ з метою підвищення рівня фінансової безпеки, зниження наслідків ураження кризою та подальшого розвитку банку шляхом використання всього потенціалу сучасного менеджменту» [5]. Особливість даного значення полягає в розгляді як комплексної системи управлінських заходів, спрямованих на діагностику, попередження, нейтралізацію та подолання кризових явищ з метою підвищення рівня фінансової безпеки, зниження наслідків ураження кризою та подальшого розвитку банку.

Провівши дослідження трактування та визначивши особливості можна зробити заключення, що антикризове управління банком – це система організаційних, стратегічних, технічних і фінансових заходів, спрямованих на передбачення, протидію та подолання кризових ситуацій в банківській діяльності з метою забезпечення його фінансової стійкості, недоторканості та відновлення нормального функціонування. Також визначено елементи антикризового управління банком: аналіз та оцінка ризиків; розробка стратегій антикризового управління; реалізація заходів з попередження кризових ситуацій; реагування на кризові ситуації; відновлення після кризової ситуації.

Антикризове управління банком є важливою складовою фінансової безпеки та стабільності банківської системи. Його ефективна реалізація допомагає запобігти серйозним кризовим ситуаціям, зберегти довіру клієнтів і ринку, та забезпечити стійку та успішну діяльність банку.

Враховуючи ці проблеми, формування ефективної системи антикризового управління фінансовою безпекою стає критично важливим завданням. Потрібно зміцнювати капітал банків, покращувати процеси оцінки та управління ризиками, вдосконалювати механізми контролю та регулювання. Крім того, необхідно залучати

всіх зацікавлених сторін, таких як банки, регулятори, урядові органи, для спільної роботи над запобіганням та реагуванням на кризові ситуації.

Список використаних джерел:

1. Коваленко Д. І. Організація антикризового управління в банківському секторі економіки. Економічний вісник університету. В.20/2. С.287-295. URL: https://knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/Kovalenko.pdf (дата звернення 15.05.2023)

2. Вовк В.Я., Дмитрик Ю.В. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризи. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2011 № 2. С. 41-44.

3. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн. Вісник Національного банку України. 2009. № 4. С. 8-19.

4. Бас М.А. Антикризове управління банківськими установами: теоретичний аспект. Економіка. Фінанси. Право. 2010. № 5. С. 25-27.

5. Перехрест Л., Бриштіна В. Антикризове управління як чинник підвищення рівня фінансової безпеки банків. Гроші, фінанси і кредит. 2010. С. 245-249.

6. Коваленко Дмитро Іванович, ОРГАНІЗАЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКИВСЬКОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ. Економічний вісник університету. В.20/2. С.287-295. URL: https://knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/Kovalenko.pdf

МІНІМАЛЬНЕ ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Боровик Петро Миколайович, к. е. н., доцент,
Кисельов Юрій Олександрович, д. географ. н., професор,
Удовенко Ірина Олександрівна, к. е. н., доцент,
Шемякін Михайло Васильович, к. с.-г. н., доцент,
кафедра геодезії, картографії і кадастру,
Уманський національний університет садівництва;
Кирилюк Володимир Петрович, к. с.-г. н., доцент,
кафедра географії та методики її навчання,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Запровадження ринку земельних угідь сільськогосподарського призначення, що відбулось в Україні напередодні активізації агресивних лій з боку росії, не вирішило та, навіть, загострило більшість проблем вітчизняного землекористування, які потребують негайного та ефективного їх врегулювання. Зокрема, суттєва частка земельних паїв на території нашої країни, як і раніше, належить особам, які не в змозі самостійно їх обробляти, та потенційні спадкоємці яких не мають можливості, або ж не зацікавлені у належному ефективному використанні зазначених земельних ресурсів.

Здавалося, легалізація ринку агроземель вирішить проблему використання земельних ресурсів таких категорій. Поряд з цим, військові дії на території України не сприяють активізації земельного ринку. Крім того, якщо власник земельного паю – спадкоємець не зміг продати успадковану земельну ділянку, ефективно її використати та отримати від цього доходи чи передати її в оренду, для такого «новоспеченого» землевласника значною проблемою є мінімальне податкове зобов'язання, необхідність сплати якого визначена змінами до Податкового кодексу України, внесеними в 2023 році, запровадженими, на переконання деяких законотворців з метою виведення агроземель

оренди з тіньового обробітку, зменшення втрат бюджету через ухилення від оподаткування шляхом детінізації агробізнесу та сприяння отриманню додаткових надходжень місцевих бюджетів [1].

Мінімальна величина податкового зобов'язання зі сплати податків, зборів, платежів, пов'язаних з виробництвом та реалізацією власної сільськогосподарської продукції та з власністю або користуванням (орендою, суборендою, емфітевзисом, постійним користуванням) земельними ділянками, віднесеними до сільськогосподарських угідь, визначається як добуток нормативної грошової оцінки земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації, коефіцієнта у розмірі 0,05, кількості місяців перебування земельної ділянки в оренді, та діленням отриманої величин на 12 місяців року [2].

Враховуючи, що розмір земельного паю в середньому, скажімо по Черкаській області – 2,7 га [3], а нормативна грошова оцінка 1 га агроугідь в середньому по зазначеному регіону складає 33642 грн [4], розмір мінімального податкового навантаження, яке необхідно буде сплатити власникам за один земельний пай на Черкащині в 2023 році в-середньому складає 4541,67 грн (2,7*33642*0,05*12/12).

Для ефективного власника, що вирощує на земельній ділянці сільськогосподарську продукцію, або ж для особи, яка передала земельну ділянку в користування на умовах оренди – це зовсім не проблема, адже ефективний власник отримав доходи від землекористування, а зобов'язання зі сплати мінімального податкового зобов'язання при укладенні договору оренди земельного паю автоматично переходить до орендаря такої ділянки.

Поряд з цим, для власника паю, який в умовах військових дій досить часто не має змоги продати таку земельну ділянку чи передати її в оренду, запровадження мінімального податкового зобов'язання спричиняє додаткове податкове навантаження, сплата якого часто не оправдана отриманням доходів від використання земельного паю. Враховуючи викладене, мінімальне податкове навантаження стимулює купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення. З іншого боку, його запровадження певним чином стимулює землевласника ефективно використовувати паї, тобто, хоча б, передавати їх в оренду результативним агровиробникам.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що запровадження мінімального податкового навантаження на земельні ділянки, земельні частик (паї), безперечно, в умовах миру та стабільності є явищем цілком виправданим, адже воно формує ефективний важіль державного регулювання земельних відносин. Поряд з цим, запровадження зазначеної податкової новації під час активізації військових дій на території України, на наше переконання, спричинить, завдяки необхідності сплати досить великої суми податку, загрозу напівбезкоштовної монополізації земельних ресурсів (можливо – з використанням так-званих «земельних сотників») агрохолдингами.

Список використаних джерел:

1. Роз'яснення для громад: Мінімальне податкове зобов'язання – основні правила і вимоги законодавства. URL: https://decentralization.gov.ua/news/16130. (дата звернення: 18.05.2023).

2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755–VI (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. (дата звернення: 18.05.2023).

3. Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними. URL: https://zakon.cc/law/document/read/413-2017-%D0%BF. (дата звернення: 18.05.2023).

4. Розмір нормативної грошової оцінки на 2023 рік по областях: рілля, перелоги, пасовища, сіножаті. URL: https://agropolit.com/news/25005-rozmir-normativnoyi-groshovoyi-otsinki-na-2023-rik-po-oblastyah-rillya-perelogi-pasovischa-sinojati. (дата звернення: 18.05.2023).

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В СИСТЕМІ ПОГЛИБЛЕННЯ СТІЙКИХ РИНКІВ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Власюк С.А., к.е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Гуртовенко А.І., здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Уманський національний університет садівництва

Прискорення кліматичних змін, зростання населення та зміна харчових уподобань, глобальна пандемія та війна поставили під загрозу продовольчу безпеку та розвиток аграрної галузі. Фінансова система погано підготовлена до фінансування переходу до стійкого сільського господарства та агропродовольчої промисловості. Банки, мікрофінансові організації та інституційні інвестори традиційно надають дуже обмежені ресурси для секторів. Портфелі сільськогосподарських кредитів та інвестицій наразі непропорційно низькі порівняно з часткою сільськогосподарського сектора у ВВП. Важливі виклики для фінансових ринків включають управління унікальними ризиками в сільському господарстві, високі транзакційні витрати при роботі з великою кількістю дрібних фермерів, а також мікро-, малих і середніх підприємств уздовж ланцюжків доданої вартості в сільському господарстві, обмежений ефективний попит на фінансування, відсутність досвіду фінансових установ в управлінні портфелями сільськогосподарських кредитів.

Рішення, підприємницьких структур аграрної сфери, інвестувати та виробляти суттєво залежать від доступу до фінансових інструментів. Якщо відповідних продуктів для зниження ризиків немає або якщо наявні фінансові інструменти не відповідають потребам, товаровиробники можуть бути знеохочені до впровадження кращих технологій, закупівлі сільськогосподарських ресурсів або прийняття інших рішень, які можуть підвищити ефективність їхнього бізнесу. Покращення доступу до фінансування може збільшити інвестиційний вибір і надати їм більш ефективні інструменти для управління ризиками

Спектр фінансових інструментів, як технічної допомоги або частини проектів кредитування включає в себе: фінансування ланцюжка створення вартості, інноваційний кредитний скоринг на основі особливостей сільського господарства, часткові схеми кредитних гарантій, цифрові сільськогосподарські платформи, що пов’язують вартість сільського господарства, ланцюги та фінансові установи, цифровізація ланцюгів створення вартості в сільському господарстві та рішення для ринку капіталу (наприклад, випуск облігацій для постачальників фінансування сільського господарства та агробізнесу, інвестиційних фондів у сільське господарство), а також платформи цифрового фінансування, електронної комерції та платежів, щоб покращити доступ до фінансування та зменшити транзакційні витрати для охоплення фермерів і мікро-, малих і середніх підприємств.

Історично фінансові установи неохоче обслуговували цей сектор з багатьох причин. Однією з основних причин є географічна. Низька щільність населення та велика

географічна розпорошеність клієнтів у сільській місцевості ускладнюють роботу банків у прибуткових масштабах. Відсутність філій фінансових установ призвела до обмеженого надання заощаджень, страхування та кредитних продуктів для фермерів та агробізнесу.

Другий фактор, який перешкоджає фінансовим установам обслуговувати сектор, пов'язаний із системним ризиком, характерним для сільськогосподарської діяльності. Коли відбуваються природні небезпеки або несприятливі погодні умови, вони зазвичай впливають на велику кількість товаровиробників одночасно, що ускладнює для фінансових постачальників диверсифікацію свого портфеля клієнтів, оскільки, коли один клієнт не сплачує, багато інших потрапляють до та сама ситуація. Ця проблема посилюється через патерналістську поведінку чи політичні мотиви, яку може мати уряд. Політика, яка варіюється від фінансової допомоги для звільнення домогосподарств від їхніх боргових зобов'язань до політичних позик для сектора, може спотворити стимули для компаній і фермерів і перешкодити фінансовим постачальникам виходити на ринок.

Ще одна проблема, з якою стикаються банки, обслуговуючи сільськогосподарський сектор, полягає в тому, що фінансова інфраструктура в сільській місцевості загалом дуже погана. У сільській місцевості стає надзвичайно складно відстежувати особу клієнтів або контролювати результати виробництва. Якщо фінансові постачальники не можуть відслідковувати своїх клієнтів, тоді покарання за невиконання зобов'язань або невиконання зобов'язань для фермера є низьким, особливо якщо виконання контрактів є низьким. Отже, потенційні кредитори чи страховики цілком можуть вирішити взагалі не співпрацювати з цим сектором або відповісти надмірним нормуванням кредитування чи надмірною залежністю від традиційних форм застави, яких бракує багатьом підприємницьким структурам аграрної сфери.

Отже, підприємницьким структурам аграрної сфери необхідна розробка та впровадження стратегій інструментів фінансового забезпечення для залучення приватного капіталу та поглиблення стійких ринків фінансування сільського господарства. Такі ринки зможуть забезпечити адекватні фінансові послуги вздовж ланцюжків вартості сільського господарства від фермерів до мікро-, малих і середніх підприємств, які займаються переробкою, комерціалізацією та транспортуванням сільськогосподарської продукції.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Власюк С.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Тиховський М.І., здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Уманський національний університет садівництва

Сільськогосподарським товаровиробникам важко досягти успіху без фінансової участі. Вони не мають доступу до фінансування, необхідного для розширення своєї діяльності, і стикаються з проблемами ліквідності, оскільки банки вважають цей сектор надто ризикованим для надання кредитів. Це безпосередньо впливає на їх здатність виробляти та розширювати виробництво, оскільки вони покладаються на мінливі та нестабільні джерела коштів із неформального сектору (лихварі, друзі та родина тощо). Це обмежує їхню здатність робити внесок в економічний розвиток, оскільки більшість із них займається натуральним господарством як механізмом виживання.

Фінансове регулювання не є незалежним від процесу, за допомогою якого воно здійснюється. Цей процес часто характеризується корисливими регуляторами, чиї рішення знаходяться під впливом політиків та інших груп, які, можливо, мало зважають на цілі регулювання чи ширший суспільний добробут.

Фінансова доступність надає сільськогосподарським товаровиробникам економічні можливості, дає змогу брати участь у ринку, розвивати та розширювати свій бізнес, збільшувати доходи та заощадження, справлятися з надзвичайними ситуаціями та виконувати свої зобов'язання, як соціальні, так і економічні. Це означає більшу участь і внесок в економіку з точки зору доданої вартості, випуску/валового внутрішнього продукту, а також зменшення державної соціальної підтримки та фіскального тягаря.

Фінансові установи, що працюють з аграріями, стикаються з численними ризиками переходу, такими як зміни політики, технологічні зрушення та зміни в уподобаннях споживачів, на додаток до важливих фізичних кліматичних небезпек, таких як підвищення температури, екстремальні погодні явища, нестача води та лісові пожежі.

Фінансові установи зі значними портфелями в агропродовольчому секторі відіграють фундаментальну роль у вирішенні найнагальніших викликів світу. Вони можуть впливати на клієнтів і постачальників у всіх ланцюжках доданої вартості, щоб покращити їхню політику та практику, вимагати від об'єктів інвестування точного кількісного моніторингу та звітності та спрямовувати фінансові потоки до більш стійких продовольчих систем.

Протягом останніх двох десятиліть у фінансуванні сільського господарства розвиваються нові підходи, спрямовані їх фінансове забезпечення. Великим потенціалом є використання технологій для полегшення фінансових операцій. Реєстри кредитів і застави рухомого майна, мобільний і кореспондентський банкінг є прикладами способів, за допомогою яких технологія може допомогти полегшити збитковість аграрного ринку. Належні стратегії управління ризиками надзвичайно важливі для аграрного сектора. Такі інструменти, як індексне страхування, успішно зводять до мінімуму моральний ризик і несприятливий відбір, і за деяких обставин можуть стимулювати фермерів робити більш ризиковані, але прибутковіші інвестиції. Проте індексне страхування залишається невеликою частиною широкого спектру страхових продуктів, і є деякі проблеми, з якими все ще стикається індексне страхування: низький рівень охоплення, надто складний для розуміння та оцінки товаровиробниками, або неспроможність розсіяти важливу частину ризику, з яким стикається аграрний сектор.

Отже, у країні, де сільське господарство забезпечує роботу для понад 60% населення, необхідно провести радикальні реформи для підтримки зростання аграрного сектора. Частиною цих реформ є розширення можливостей товаровиробників через доступ до фінансування та надання підтримки через розвиток інфраструктури для зберігання, обробки, тестування якості та доданої вартості.

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Закшевська Ілона Сергіївна, студентка групи ФіКб-1-19-4.0д,
Київський університет імені Бориса Грінченка

Ефективність функціонування фінансової системи залежить від розвитку та успішної діяльності кожної з ланок системи. Розвиток страхування, як окремої ланки фінансової системи, є досить привабливим шляхом для покращення економіки України. Громадяни роблять внески, страхові компанії акумулюють кошти, інвестують та

вкладають у банківську сферу, сплачують податки до державного бюджету, а держава розподіляє ці кошти серед фондів – це найменший та простий зв'язок між сферами, що може значно керувати економікою. В Україні слід особливу увагу приділяти медичному страхуванню.

На вітчизняному ринку загальних рівень страхування з кожним роком зростає, конкуренція серед страхових компаній збільшується, проте саме медичне страхування залишається на низькому рівні розвитку. До основних причин відмови громадян у купівлі страхового полісу можна віднести брак коштів, загальну недовіру до страхування, нестабільність податкового законодавства, слабке корпоративне управління, несприятливі умови в державних лікарнях та занадто дорогі приватні лікарні. Варто зазначити, що окремого закону, де би висвітлювалися всі тонкості та особливості цього виду страхування, немає, натомість у Законі України «Про страхування» від 1996 р. вказано лише розподіл на обов'язкове на добровільне медичне страхування.

Зростання медичних потреб населення відбувається на фоні зменшення можливостей системи охорони здоров’я. Державні витрати на охорону здоров’я не спроможні задовольнити реальні потреби людей. В умовах різкої нестачі бюджетних коштів надалі більша частка амбулаторної і стаціонарної допомоги стає платною. Міжнародний досвід показує, що найбільших успіхів у вирішенні проблеми зміцнення здоров’я населення досягли саме ті країни, які запровадили в системі охорони здоров’я дієвий механізм медичного страхування [1]. Медичне страхування забезпечує гарантії надання медичної допомоги на випадок втрати здоров'я з будь-яких причин, у тому числі й у зв'язку з хворобою чи нещасним випадком, а також гарантії виплат на випадок непрацездатності. Страхова компанія зобов'язується покривати витрати щодо оплати надання медичної допомоги, як тільки громадянин зробить перший внесок по страховому полісу. Таким чином, медичне страхування може виступати ефективним джерелом фінансування сфери здоров'я, адже виконує такі завдання:

1. виступає посередником в організації та фінансуванні страхових програм, наданні медичної допомоги населенню;

2. проводить контроль за обсягом і якістю виконання страхових медичних програми усіма пов'язаними установами;

3. проводить розрахунок з медичними, соціальними установами та приватними лікарнями за виконана роботу через страхові фонди [1].

Медичне страхування – це частина особистого страхування і поділяється на два види: добровільне та обов'язкове. Добровільне медичне страхування базується на основі взаємного договору сторін (страховика та страхувальника) з узгодженням усіх деталей та фінансується коштами та прибутком особисто від громадян та підприємств відповідно. Обов'язкове медичне страхування (далі – ОМС) фінансується державою та є основним видом у більшості розвинених країн. Кожен громадянин, що підлягає обов'язковому медичному страхуванню, має право отримати медичну допомогу в гарантованому обсязі, незалежно від його сплачених страхових внесків. Процес формування ОМС на рівні законодавства в Україні запущено вже давно, проте наразі він знаходиться у процесі розробки. З 2021 року більшість медичних закладів фінансуються за принципом – отримувати оплату за конкретні надані послуги. Страхова модель має наступний вигляд: з отриманих податків держава фінансує Національну службу здоров'я України, яка у свою чергу сплачує медичним закладам кошти за надані послуги населенню. Досі залишається відкритим питання фінансування такої страховки [2]. Основними

проблемами впровадження ОМС є неконкурентне середовище на ринку, відсутність чіткого законодавства, незацікавленість населення.

Крім функції відшкодування медичних витрат громадян, система медичного страхування також виконує функцію розвитку сфери лікувально-профілактичного обслуговування й інвестування в охорону здоров'я тимчасово вільних ресурсів [1]. Перехід до обов'язкового соціального медичного страхування в Україні є єдиним засобом поліпшення ситуації з охорони здоров'я, що перевірено світовим досвідом і сприятиме підвищенню якості, доступності та своєчасності надання медичної допомоги населенню [3].

Система медичного страхування є суспільно-необхідною ланкою національної економіки, а держава, в свою чергу, має забезпечити баланс інтересів її учасників [4].

Отже, на основі інтегрування страхових медичних компаній, банків та промислових суб'єктів з підтримкою держави на законодавчому рівні можна вибудувати сталу та ефективну фінансову систему.

Список використаних джерел:

1. Тулай О. Медичне страхування в системі фінансування охорони здоров'я. *Вісник ТНЕУ*. 2009. №1. С. 136–147.

2. Коли і яким чином в Україні запрацює обов'язкове медичне страхування? *Українська правда*: веб-сайт. URL: https://life.pravda.com.ua/columns/2020/07/21/241715/ (дата звернення: 19.05.2023).

3. Болдова А. А., Мойко В. Й. Особливості медичного страхування в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 2. С. 33–39.

4. Кужелєв М.О. Формування парадигми державного регулювання системи комерційного страхування в Україні. *Світ фінансів.* 2014. Вип. 2. С. 95–99.

ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

КЛИМЕНКО Володимир Олександрович, ГУМЕН Олександр Вікторович, МИРОШНИЧЕНКО Максим Миколайович,
здобувачі третього рівня вищої освіти (доктор філософії)[1]
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

Посилення світової інтеграції та глобалізації поступово призводить до монополізації та концентрації капіталу в найбільш економічно розвинених країнах. Наслідки глобальних економічних процесів особливо яскраво проявляються на міжнародному страховому ринку, що є вагомою складовою в системі фінансово-кредитних відносин.

Ступінь розвитку страхових ринків відображає потенціал країни до економічного зростання та є одним з ключових індикаторів ефективності бізнес-середовища. Розширення та зростання страхового бізнесу сприяє створенню нових робочих місць та активізації інноваційної діяльності, створює основу для економічної стійкості та пом'якшує наслідки глобальних ризиків [1].

У вітчизняній та міжнародній науковій літературі поняття «страховий бізнес» та «страховий ринок» часто ототожнюються. Це пов'язано з тим, що страхові ринки

[1] Науковий керівник – ПРОКОПЧУК О.Т.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування УНУС

являють собою рух взаємопов'язаних бізнес-процесів, що виникають у результаті взаємовідносин між учасниками ринку, такими як страхові компанії та страхувальники, в процесі купівлі-продажу страхових послуг. Страхові ринки є сприятливим середовищем для розвитку бізнесу.

Страхова діяльність – це господарська діяльність страхової організації, яка надає страхові послуги за плату, що регулюється законодавством і здійснюється на підставі ліцензії, виданої Національним банком України, як правило, з метою отримання прибутку. Коли страхова компанія тільки створюється, одного лише операційного прибутку недостатньо для забезпечення стабільної діяльності. Для забезпечення фінансової стабільності вона повинна мати достатній обсяг страхових резервів, щоб мати кошти для виплат у разі настання страхового випадку. З цієї причини вона здійснює свою фінансову та інвестиційну діяльність, інвестуючи тимчасово вільні кошти в інші фінансові інструменти.

Дослідження показують, що в розвинених країнах найбільшим джерелом прибутку страхових компаній є інвестиційна, а не операційна діяльність, а прибуток використовується для субсидування збиткових видів страхування, розробки та вдосконалення страхових продуктів, навчання персоналу та фінансування страхових операцій [2]. Високий рівень капіталізації страхового ринку дозволяє страховикам краще управляти своїми грошовими ресурсами і спрямовувати відносно більшу частину на інвестиції. Як наслідок, вища частка інвестиційного доходу дозволяє страховикам бути конкурентоспроможними та компенсувати потенційні збитки, що виникають в результаті страхової діяльності. Страхові компанії здійснюють інвестиційну діяльність за рахунок страхових резервів, які формуються за рахунок нетто-ставки премії та суми відрахувань до фонду застережних заходів.

Таким чином, гармонізація трьох складових діяльності страховика (операційної, фінансової та інвестиційної) сприяє успішному функціонуванню страховика, його економічній стійкості та конкурентоспроможності на страховому ринку.

На конкурентне середовище у страховому бізнесі впливає низка факторів. До внутрішніх факторів належать різноманітність страхових продуктів, структура мережі представництв страхової компанії, її частка на страховому ринку та співпраця з перестраховими організаціями та зарубіжними страховими організаціями. До зовнішніх факторів належать політична та економічна ситуація в країні, інвестиційна привабливість країни в цілому та інноваційний потенціал вітчизняного страхового ринку.

Отже, страховий бізнес є важливою складовою фінансово-кредитної системи, а страховий ринок – сприятливим середовищем для його розвитку. Гармонізація діяльності страхових організацій, що функціонують на страховому ринку України сприяє розвитку вітчизняного конкурентоспроможного страхового бізнесу. Для цього існує низка показників-індикаторів, що потребують моніторингу та розвитку. Хоча науковці ще не дійшли консенсусу щодо точного визначення конкуренції, конкуренція однозначно має бути добросовісною та сприяти розвитку вітчизняного страхового ринку в цілому, а не лише для окремої страхової компанії.

Список використаних джерел

1. Прокопчук О.Т. Розвиток українського ринку страхових послуг в контексті забезпечення економічної безпеки країни. *Збірник праць Уманського національного університету садівництва*. Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань: Видавництво «Сочінський М.М.». 2019, Вип. 94. Ч. 2: Економічні науки. С. 69-85. *DOI 10.31395/2415-8240-2019-94-2-69-85.*

2. Прокопчук О. Т., Уляніч Ю. В., Мирошниченко М. М. Цифрова трансформація страхового ринку України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 101. Ч. 2 : Економічні науки. С. 152-164. *DOI: 10.32782/2415-8240-2022-101-2-152-164.*

СТАН ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

М.О. Кужелєв, д.е.н, професор,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Другий рік відкритого протистояння російській агресії та загалом останні дев'ять років багатовікової війни України з росією призвели до суттєвих трансформацій системи публічних фінансів. Не виключенням став й державний бюджет України, що пов'язано з необхідністю доволі високого рівня видатків на фінансування Збройних сил України (далі – ЗСУ), фінансуванням соціальних потреб громадян, постраждалих від бомбувань, руйнувань житла, втрати робочих місць та інших форс-мажорів [1; 2]. Додаємо до цього тимчасову окупацію деяких територій, знищення промислової інфраструктури на сході та півдні країни, та отримуємо тяжку картину виконання держбюджету 2023 року.

Тим не менш, суспільство вже оговталося від першого шоку, державні інституції адаптувалися до реалій війни, а зарубіжні партнери всіляко допомагають утримати економіку та соціальну сферу на певному рівні [3; 4].

З точки зору реалій виконання державного бюджету України доволі показовим можна вважати березень 2023 року. У березні до загального фонду державного бюджету надійшло 152,2 млрд грн. За основними податками державний бюджет поповнився на 99,0 млрд грн, крім того грантова допомога від США складала 45,8 млрд грн (або 1,25 млрд дол. США). [5].

Виконання доходної частини в частині податків було перважно вищим від планових показників. Так, перевиконання планових показників акцизного податку склало 9,8 млрд грн при запланованих 7,1 млрд грн (+38%), що стало результатом системних заходів правоохоронних органів щодо детінізації та запобігання обігу контрафактної продукції та боротьби з тіньовим ринком алкоголю і тютюну. Доходи за рахунок податку на доходи фізичних осіб склали 13,3 млрд грн, або +1,4 млрд грн (+11,8%) до планового показника. Але це зростання зумовлено зростанням кількості військовослужбовців ЗСУ. Перевищення планового показника (22,1 млрд грн) було й з надходжень податку на прибуток: до держбюджету надійшло 26,2 млрд грн (+18,6%). Зросли надходження від рентної плати до 7,7 млрд грн (+14,9%), що пов'язано із тим, що Укргазвидобування перерахувало 4,25 млрд грн рентних платежів за результатами діяльності у січні – лютому поточного року [5].

Однак, у березні 2023 року традиціно є проблеми з ПДВ – до держбюджету надійшло лише 29,3 млрд грн ПДВ від імортних операцій (-5,5% до плану), що пов'язано зі скороченям обсягів постачання міндобрив за кордон. Також "просіли" надходження від ПДВ на внутрішньому ринку, які склали лише 10,0 млрд грн (-40,1% до плану). Одночасно зросли витрати на відшкодування ПДВ – 14,5 млрд грн ПДВ (для порівняння, у лютому - 6,6 млрд грн) [5].

Що стосується видаткової частини державного бюджету, то у березні 2023 року вона склала 300,8 млрд грн, або 95,1% від розпису. Найбільшою статтею видатків закономірно було фінансування програм Міністерства оборони України – 119,3 млрд грн, із яких оплата праці становила 56,6 млрд грн. На програми Міністерства соцполітики планувалося спрямувати 39,8 млрд грн, але фактичні виплати склали 40,7 млрд грн. [5; 6].

Таким чином, незважаючи на війну, публічні фінанси продовжують виконувати свої базові функції. Звісно така "картина" державного бюджету не може вважатися нормальною та ефективною у мирний час, але це буде вже після перемоги України. Тому сфера публічних фінансів країни характеризується певною стійкістю та готовністю виконувати свої завдання у будь якій ситуації.

Список використаних джерел:

1. Rekunenko I. Discretionary budget expenditure in the system of state regulation of the country's socioeconomic development. *Public and Municipal Finance*. 2018. №7. P. 8–18.

2. Нечипоренко А. В., Чернишова Т. О. Напрями вдосконалення системи управління публічними фінансами в Україні. *Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки* : збірник тез Податкового конгресу, 12 грудня 2019 р. Ірпінь: УДФСУ, 2019. С. 353–356.

3. Кужелєв М. О. Управління публічними фінансами в умовах реформування економіки України. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України* : зб. матер. III Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 березня 2020 р. Ірпінь, 2020. С. 42–44.

4. Zherlitsyn D. M., Kuzheliev M. O., Nechyporenko A. V. Bioresources Price Trend and GDP Growth Adjustment. *International Journal of Advanced Biotechnology and Research (IJABR)*. Vol. 10. Special Issue-1. 2019. Pp. 379–383

5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk

6. Бюджетний барометр. *Київська школа економіки.* URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/04/Byudzhetnii---barometr-berezen-2023.pdf

СТАН РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕФЕКТИВНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Липко Назарій Михайлович, Львівський національний університет імені Івана Франка

Ефективна пенсійна система має бути запроваджена в кожній країні, щоб гарантувати достойний рівень життя для пенсіонерів без загрози для довгострокового економічного зростання країни. За своєю концептуальною основою пенсію можна поділити на дві категорії – підтримуючі та страхові. Окрім того, ефективна пенсійна система передбачає особисту відповідальність та активну участь людини у забезпеченні власного майбутнього на пенсії. Людина повинна думати про свою пенсію як про портфель активів, портфель різноманітних пенсійних планів, інвестицій та заощаджень (Whitehouse).

Пенсійні системи розвинутих країн традиційно поділені на три рівні. Перший рівень це обов'язковий рівень пенсійної системи, що фінансується за допомогою податків та інших відрахувань та управляється урядом. Другий рівень – це, як правило, обов'язкова

накопичувальна система. Нарешті, третій рівень – це приватні пенсійні плани та пенсійні фонди, участь в яких є в основному добровільною. Активи пенсійної системи становлять потужний економічний та інвестиційний ресурс для національних економік. Пенсійні фонди є активними учасниками та одними із найбільших інвесторів розвинутих ринків капіталів.

Реформа пенсійної системи України, що була започаткована у 2004 році, взяла за основу досвід розвинутих країн та рекомендації Світового Банку, ОЕСР та інших міжнародних організацій. Пенсійна система в Україні складається з трьох рівнів: обов'язковий солідарний рівень, обов'язкова накопичувальна система та рівень недержавних пенсійних фондів із добровільною участю. На даний момент в Україні працюють перший та третій рівні. Другий рівень, який є критичним для національної економіки, на даний момент ще не був запроваджений.

Солідарний рівень пенсійної системи України функціонує в стані постійного дефіциту, що фінансується урядом, а отже платниками податків, спричиненого зростаючою диспропорцією між населенням працездатного віку та людьми пенсійного віку. Кількість людей, що роблять внески у солідарну систему постійно зменшується, в той час як кількість пенсіонерів постійно зростає. Згідно з даними Держкомстату, на кінець 2021 року в Україні працювало 15.5 мільйонів людей. Кількість пенсіонерів становила трішки більше, ніж 10 мільйонів (Бойко). Питання впровадження другого рівня та повноцінного функціонування третього рівня пенсійної системи зараз стоїть як ніколи.

Третій рівень пенсійної системи представлений в Україні недержавними пенсійними фондами. Це добровільний рівень, що так і не став популярним за 20 років функціонування. Станом на лютий 2023 року в Україні працювало 56 недержавних пенсійних фондів. Загальний обсяг активів НПФ в Україні станом на 30 листопада 2022 року становив 2 339 789 371.16 гривень. Беручи офіційний обмінний курс гривні до долара, це було майже 64 мільйони доларів, що становило лише близько 0.06% від ВВП держави у 2022 році.

Учасниками НПФ були 877 923 людини станом на 30 листопада 2022 року. 2013 юридичних осіб та 83 566 фізичні особи сплачували внески в НПФ. Таким чином лише менше 100 тисяч осіб самостійно сплачували внески в недержавні пенсійні фонди станом на кінець 2022 року. Це менш, ніж 0,25% від усього населення України.

Недержавне пенсійне забезпечення перебуває на початковому рівні розвитку в Україні і зовсім не користується популярністю серед населення. Насправді, абсолютна більшість людей просто не знає про існування в Україні таких фінансових інституцій. Також, українські громадяни не схильні довіряти схожим фінансовим інституціям і не мають навиків довгострокового особистого фінансового планування. Низький рівень прибутковості НПФ у порівнянні з інфляцією також не приваблює потенційних вкладників.

Ринок недержавного пенсійного забезпечення в Україні характеризується не тільки недосконалим інвестиційним середовищем, але й недосконалим регулятивним середовищем. Регулятивне середовище для НПФ в Україні занадто суворе, що підвищує трансакційні видатки діяльності НПФ та обмежує їх гнучкість в інвестиційній діяльності.

Серед головних викликів, з якими зіштовхуються НПФ в Україні можна виокремити також наступні:

1. Стагнація ринку капіталів, що обмежує інвестиційні зусилля НПФ та знижує їхній інвестиційний дохід;

2. Занадто високий ступінь регулювання ринку недержавного пенсійного забезпечення. Це зменшує гнучкість діяльності НПФ і значно підвищує трансакційні витрати діяльності;

3. Негнучкі вимоги до диверсифікації активів НПФ, які часто не відповідають існуючим умовам в економіці;

4. В реальності, інтереси учасників НПФ не захищені достатньо. Так, недержавні пенсійні фонди не мають ніяких преференцій при гарантуванні вкладів у комерційні банки;

5. Існують значні прогалини у законодавстві щодо регулювання діяльності НПФ. Зокрема, незважаючи на свою сутність, НПФ були виключені з реєстру неприбуткових організацій через недоліки у законодавстві;

6. Низький рівень фінансової грамотності населення та довіри до фінансових інституцій загалом;

7. Фонди та їхні обслуговуючі компанії є дуже пасивними у рекламуванні власної діяльності серед населення;

8. Більш активну роль у розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні повинні відігравати бізнеси та профспілки;

9. Оподаткування пенсійних виплат нівелює суть недержавного пенсійного забезпечення та не сприяє довірі населення до цього інституту. Механізм відшкодування здійснених пенсійних внесків через щорічне декларування доходів не працює, оскільки не працює власне декларування.

Список використаних джерел

1.OECD (2021). Pension at a Glance 2021. OECD and G20 Indicators. Доступно: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/ca401ebd-en.pdf?expires=1679248466&id=id&accname=guest&checksum=BDE35D229E9DA17C955BBD2797675233

2.OECD (2023), Pension Markets in Focus 2022, Доступно: www.oecd.org/finance/pensionmarketsinfocus.htm.

3.Whitehouse, E. (2014). Earnings Related Schemes: Design, Options and Experience. Доступно: https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Event/pensions/3.%20Whitehouse_Basic%20pensionomics%20v5.pdf

4.Бойко, О. (2023). Пенсійна реформа: як будуть виплачувати та індексувати пенсії в Україні. Доступно: https://suspilne.media/369610-nakopicuvalna-pensia-

НКЦПФР. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. Доступно: https://www.nssmc.gov.ua/en/news/insights/#tab-5

5.Українська асоціація інвестиційного бізнесу. Місячний огляд діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні. Доступно: https://www.uaib.com.ua/en/analituaib/npf-month

АДАПТАЦІЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ СФЕРИ ДО РЕАЛІЙ УКРАЇНИ

Мельник К.М. – к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

Нині світовий досвід в організації діяльності кредитних організацій особливо важливий для України як держави, яка прагне вийти на світовий рівень успішного функціонування банківської системи та економічного розвитку в цілому. Це необхідно не тільки для підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку банківських послуг, а й для повернення втрачених позицій у світовому співтоваристві.

Стійкість економічного зростання в будь-якій країні залежить від спроможності банківської системи забезпечувати потреби суб'єктів господарювання необхідними кредитними ресурсами. Однак загальна тенденція кредитних операцій вітчизняних банків на сучасному етапі розвитку характеризується значним зменшенням обсягів кредитування та збільшенням частки проблемних позик у кредитних портфелях банку, це свідчить про недосконалість методів і підходів.

Проблема простроченої заборгованості залишається актуальною для банківського сектора України, про що свідчать основі показники діяльності банків про постійне зростання обсягів проблемних кредитів. Боротьба з проблемною заборгованістю вимагає від банків значних ресурсів (фінансових, людських, технічних), що зрештою, негативно впливає на фінансову діяльність банку. Крім того, це призводить до зростання непрацюючих активів і зниження безпеки кредитної діяльності банків.

За даними НБУ, станом на 1 квітня 2023 року частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі становила 38,8% та зросла на 0,7 в. п. порівняно з 38,1% на 1 січня 2023 року. Обсяг непрацюючих кредитів за перший квартал 2023 року виріс на 2 млрд грн до 434 млрд грн [1].

Питання проблемних кредитів у розвинених країнах світу намагались оптимізувати за допомогою реструктуризації проблемних боргів, однак, такий метод є недостатньо ефективним, оскільки дає змогу лише очистити від них баланси банків, а не вплинути на ситуацію. Разом із тим, даний метод в умовах кризових явиш виявився чи не найоперативнішим у контексті зниження ризиків для банку та можливості відновлення кредитоспроможності позичальника. Враховуючи значний обсяг проблемних активів у банківських кредитних портфелях, реструктуризація видавалася чи не єдиним оптимальним способом знизити рівень простроченої заборгованості. Так, серед основних методів реструктуризації в Аргентині використовують викуп проблемних кредитів, зниження відсоткових ставок, конвертацію валютних кредитів; у Мексиці – викуп проблемних кредитів, пролонгацію термінів позичок, зменшення основної суми кредиту; у США – зниження відсоткових ставок, пролонгацію термінів позичок, зменшення основної суми кредиту тощо.

Таким чином, у різних країнах використовують поєднання різних методів реструктуризації, однак найпоширенішими під час кризових явищ у банках світу виявилися викуп проблемних позичок, пролонгація термінів кредитування та зниження відсоткових ставок.

Зарубіжні банки дають позичальникам можливість вибору гнучких варіантів погашення кредитів. Так, дуже популярний за кордоном метод Balloon loan, коли схема погашення кредитів відбувається відносно невеликими частинами протягом кредитного періоду й більшою сумою після закінчення терміну погашення боргу. Зарубіжні банки

також враховують той факт, що започаткований бізнес на перших порах має незначні прибутки, тому вони йдуть на зниження першого внеску інколи навіть до 0%, нерідко одночасно піднімаючи процентну ставку за кредит.

Мусульманські банки ризикують, видаючи кредит без застави, однак банкіри знають, що справжній мусульманин не візьме гроші в борг на сумнівний захід. У результаті, частка проблемних кредитів у загальному обсязі кредитування ісламських банків становить майже 0,9%. Банк відкриває рахунки, на яких розміщуються кошти позичальника, а замість відсотків, як у традиційній формі плати за кредит, підприємець ділиться прибутком або збитком [2].

Банк Канади Alberta Treasury Branches (ATB Financial) пропонує окремі спеціальні кредитні продукти для підприємств таких галузей, як енергетична, лісова, харчова, та для сільського господарства [3].

В Ірландії урядом також було створено спеціальне агенство – Національну компанію з управління активами (National Asset Management Agency – NAMA), яка займалася викупом «поганих» активів за рахунок державних облігацій, які обмінювалися на кошти в Європейському центральному банку.

Наступним можливим методом регулювання проблемної заборгованості, який використовується в зарубіжній практиці, є рекапіталізація банків, за якої держава дозволяє списувати збитки за свій рахунок. Рекапіталізація банків здійснюється з метою забезпечення додаткового капіталу в обмін на частку в активах банку.

Більшість країн світу намагалися оптимізувати проблемні кредити шляхом реструктуризації проблемних боргів. Проте, на нашу думку, такі методи є недостатньо ефективними, оскільки вони можуть лише очистити від них банківські баланси, а в цілому це не суттєво вплине на ситуацію.

Продаж кредитів є також корисним способом забезпечення безпеки кредитної діяльності банку. Виходячи з оцінки кредитного портфеля, банки можуть передавати відсоток від наданих кредитів іншим інвесторам. За рахунок цієї операції можуть бути повернуті кошти, використані для кредитного вкладення.

Отже, вітчизняним банкам потрібно звернути увагу на зарубіжний досвід індивідуального підходу до позичальників у плані погашення позик і застосування процентних ставок за кредит, враховуючи ситуацію в 80 реальному секторі економіці.

Таким чином, для ефективної діяльності банків і суб'єктів господарювання перші повинні змінити свої традиційні загальні підходи до кредитування і застосовувати індивідуальний підхід до кожного позичальника, врахувавши потреби кожного сектора економіки та можливості погашення для окремого позичальника. У цьому плані банкам варто звернути увагу на зарубіжні кредитні технології, які розробляють для кожного позичальника індивідуально, залежно від оцінки позичальника, його доходів, потреб у кредитних ресурсах та особливостей сфери його діяльності.

Список використаних джерел

1. Обсяг непрацюючих кредитів за квартал виріс на 2 мільярди – НБУ. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2023/05/2/699670 (дата звернення; 23.05.2023).

2. Заруцька О. Проблеми та перспективи реалізації ісламської економіки в сучасних умовах. *Гілея: науковий вісник: збірник наук. праць.* К., 2010. Вип. 38. С. 391–400.

3. Alberta Treasury Branches (ATB Financial).URL: www.atb.com/Dev/corporate/corp_industry.asp.

CURRENT STATE OF OPERATION OF UKRAINIAN INSURANCE MARKET IN THE CONTEXT OF THE MAIN SEGMENTS

Zoia Nepochatenko,
Master Student[2]
Uman National University of Horticulture, Uman

Relevance of the study. In the modern market economy, formed under the influence of the market economy, there is an objective increase in insurance losses for all subjects of the market. The presence of such needs and the ability to meet them characterizes the degree of development of the country's economy and gives an idea of the level of protection of individuals and legal entities. Nowadays Ukrainian insurance market is the most developed sector of non-banking services market. The general trend in the native market is a constant increase in the number and quality of assets of insurance companies and the expansion of the range of insurance services. Today, however, the global economy has suffered to some extent from the pandemic, which has had some impact on the insurance market, and the Ukrainian insurance market has also faced serious problems because of the full-scale invasion of the Russian federation.

Results of the study. This study will provide insight into the current state of development of the Ukrainian insurance market, in particular, in the context of its two key segments: the life insurance and the risk segment.

The market of insurance services of Ukraine in the context of the risk segment (non-life). There are currently 132 insurers operating in the non-life insurance sector. Of these, 25 companies, representing 9% of the entire market, did not provide answers about their activities during the war. In addition, 17 companies (less than 2% of the market) stated that they had not established a claims process at the time of response [1].

All other insurers (representing 89% of the insurance market on an activity basis) reported that they are continuing their operations, fulfilling their contractual obligations in a timely and full manner, and signing more new policies.

According to the responses provided by insurers, 42% of insurers experience problems with complete and timely reporting. 25 insurers, which account for 10.5% of the insurance market, note problems with the implementation of standards. Of these, the seven largest in terms of activity (8.9% of the market) experienced problems with compliance even before the war, in 2021.

The financial capacity of insurers in wartime directly depends on the quality and structure of their assets and capital stock in the pre-war period [2-4].

At the same time, the survey showed that all companies are suffering from military action in Ukraine. Indeed, sales volumes have significantly decreased, especially through retail channels, there are many requests from customers to defer regular payments and terminate insurance contracts.

The number of customer service centers of insurance companies due to relocations, temporary occupation of territories and physical destruction of properties has decreased. There are problematic organizations for the settlement of insurance claims in areas where there is fighting, vehicle inspections, obtaining and properly executing original documents to submit to insurance companies to receive insurance payments, calling the police to the scene of the accident, etc.

[2]Supervisor – Olena Prokopchuk, Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, Uman National University of Horticulture.

The insurance services market of Ukraine in the context of the life insurance segment (life).

There are 13 life insurers operating in the insurance market today. All of them operate, serve clients and make insurance payments [1; 5].

At the same time, companies report a significant decrease in premiums and fixed restrictions on their activities related to the difficulty of organizing correspondence and staff work, and the complexity of access to offices and original documents. All this complicates the implementation of insurance payments, especially as a result of the death of the insured in occupied territories.

Conclusions. The analysis of the current stage of functioning of the Ukrainian insurance market leads to the conclusion that the success of further development depends on a combination of factors, in particular effective state control over the activities of insurance companies; strengthening of requirements on capital, solvency and assets of insurance companies; adaptation of national insurance legislation in accordance with the norms, rules and requirements of the European and world markets; introduction of innovative insurance technologies and modern service quality standards in this field; insurance on the most important issues of insurance association of companies; creation of an integrated system of staff training and advanced training; dissemination of insurance services to the population.

References:

1. Prokopchuk, O., Nepochatenko, O., Malyovany M., Ulyanich, Yu. and Bilan, Yu. (2022). Trends in the functioning of the Ukrainian insurance services market. *Insurance Markets and Companies, 13*(1), 47-65. doi:10.21511/ins.13(1).2022.05.

2. Rahman, M., Mangushev, D., & Yukhymenko, Ir. (2020). Analysis of the Current State of the Ukrainian Insurance Market. *Modern Economics, 19,* 162-165.

3. Simionescu, M. (2022). *Non-life Insurance Market and Macroeconomic Indicators in Baltic States* (Bulgarian Economic Paper No. BEP 05-2022). Center for Economic Theories and Policies. Retrieved from https://econpapers.repec.org/paper/skowpaper/bep-2022-05.htm

4. Tsymbaliuk, Yu. A., Prokopchuk, O. T., & Melnyk, K. M. (2021). Investment activity of insurance organizations in Ukraine. *Investments: Practice and Experience*, 16, 5-12. (In Ukrainian). Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2021/3.pdf

5. Zavoloka, Yu., Yefremenko, A., & Malashenko, Yu. (2020). Peculiarities of the insurance market of Ukraine functioning in conditions of the current digital transformation. *Economy and the State, 6,* 102-106.

ПРІОРІТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Колотуха С.М., к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Переполка В.Ю., аспірант
Уманський національний університет садівництва

Кредитування підприємств, як одна з основних складових діяльності банківських та небанківських фінансово-кредитних установ, є важливим джерелом додаткових фінансових ресурсів для сільськогосподарських підприємств, а здатність цих установ задовольняти потреби сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах визначає продуктивність аграрного сектору, а отже, продовження процесу відтворення та розвитку сільськогосподарської діяльності. Основа для досягнення цього. Тому кредити

для фінансування сільськогосподарської діяльності мають стати одним із потужних важелів впливу на ефективний розвиток місцевого аграрного сектору в умовах обмеженості власних ресурсів.

Крім того, перспективне економічне зростання значною мірою залежить від здатності банків та небанківських фінансових установ надавати кредити аграрному сектору.

Незважаючи на те, що дослідженню природи кредиту в сучасній науці приділяється значна увага, вітчизняні та зарубіжні економісти часто не займають єдиної позиції в розумінні сутності "кредиту" в трактуванні цієї складної економічної категорії. У наукових працях часто зустрічаються спроби окремих авторів визначити кредит з точки зору різних видів суспільних відносин [1;2].

На основі проведених досліджень авторами пропонується наступне трактування даної категорії: «Кредит –система відносин з питань виникнення та погашення заборгованості». З огляду на такий підхід до розуміння природи кредиту як економічної категорії, його слід вважати найбільш прийнятним і релевантним для цього дослідження. Кредит як економічна категорія вбудований в економічні відносини і не може існувати поза ними. Це пов'язано з тим, що кредит гарантує продовження процесу відтворення.

Дослідники пропонують широке розмаїття визначень функції кредиту, що є предметом наукових дискусій. Це пов'язано з тим, що серед науковців немає консенсусу щодо ролі кредиту в сучасному контексті. Одні розуміють її як найважливіше завдання кредиту, інші - як специфічний взаємозв'язок з економічним середовищем, коротше кажучи, не розглядають роль кредиту як важливого чинника економічного розвитку. Крім того, економічна категорія "кредит" виступає в різних формах, що відображається на її функціонуванні.

Виходячи з цих позицій, в поточних умовах пропонується доповнити сутність кредитів наступними функціями.

Функція забезпечення фінансовими ресурсами. У ринковій економіці кредит є еластичним механізмом переміщення капіталу з одного сектору економіки в інший з метою досягнення певної норми прибутку, долаючи тим самим обмеженість індивідуального капіталу та стабілізуючи формування фінансових ресурсів. Це дуже важливо, оскільки нестача фінансових ресурсів і втрата часу, витраченого на формування нових ресурсів, негативно впливає на прибутковість сільськогосподарських підприємств.

Інформаційно-аналітична функція кредиту. Категорія, розмір, суб'єкт та умови, на яких надається кредит, дозволяють суспільству оцінити ступінь економічного розвитку окремих суб'єктів господарювання та держави в цілому. Інформація про стан кредитних відносин також є цінним об'єктом аналітичних досліджень і дозволяє виявити позитивні та негативні фактори кредитних відносин та визначити стратегії їх розвитку та усунення [3].

Для покращення кредитного забезпечення аграрного сектору необхідно мобілізувати кошти поза межами кредитної системи (від сільськогосподарських підприємств та сільського населення), забезпечити створення фінансових агропромислових груп з банками, сприяти створенню спеціалізованих аграрних банків та створити умови для їх нормального функціонування. Для забезпечення ефективної взаємодії всіх учасників кредитного ринку має бути створена відповідна інфраструктура, ризики, пов'язані з кредитуванням сільськогосподарських товаровиробників, мають бути розподілені на всіх учасників, а пільгові умови кредитування сільськогосподарських

товаровиробників мають бути розроблені органами управління, що знизить ризики для кредитоспроможності підприємств.

Важливим аспектом підтримки агробізнесу є досвід Франції у побудові партнерських відносин з клієнтами та наданні консультаційних і навчальних послуг. У практиці банківського обслуговування фермерських господарств у Франції банки встановлюють довгострокові відносини з малими підприємствами навіть тоді, коли вони переходять на нові, більш високі рівні економічної діяльності. Такий підхід може бути корисним і в Україні, де послуги з консультування та навчання є недостатньо розвиненими. Тісні довгострокові відносини з агробізнесом можуть принести додаткові переваги, такі як зміцнення позицій місцевих банків та підвищення довіри і лояльності підприємців.

У Німеччині успішна програма кредитної підтримки підприємців Федеральним урядом дозволяє фінансувати до 40% інвестицій у заснування фермерського господарства без застави за допомогою особливо сприятливого кредитного механізму. Ці кредити є безвідсотковими (протягом перших двох років) або з 10-річним пільговим періодом, з максимальною сумою кредиту в 1 мільйон євро. Такий кредит замінює власний капітал підприємця, а держава бере на себе ризик його неповернення.

Таким чином, німецька модель фінансово-кредитної підтримки сільськогосподарських підприємств характеризується досить широким використанням кредитів, грантів та субсидій (наприклад, на навчання персоналу, інформаційні та консультаційні послуги). Загалом, німецька система підтримки МСП має чітко виражений протекціоністський характер, що позитивно впливає на економічне зростання та процвітання країни.

Список використаних джерел

1.Гроші та кредит : підручник [за заг. ред. М. І. Савлука]. К. : КНЕУ. 2006. 744 с.
2.Щетинін А. І. Гроші та кредит : підруч. К. : Центр навч. літ-ри, 2006. 432 с.
3.Непочатенко О.,Колотуха С.,Мельник К. Стратегія розвитку банківського кредитування аграрних підприємств .Банківська справа,2021,№1(153).с.37-49

INSURANCE CULTURE PHENOMENON IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATIONAL CHANGES

Olga Ponomarenko, PhD student, teacher
Uman National University of Horticulture

Insurance has become an integral part of modern life, a universal and unique means of protection against risk. In recent years, the industry has undergone significant changes and development due to changes in its economic and social nature. Insurance culture is a term that refers to the set of beliefs, values and attitudes underlying insurance. In the context of transformation, insurance culture is a key issue. The purpose of this paper is to examine the phenomenon of insurance culture in the context of change and the emerging trends and challenges associated with it [1].

Insurance culture can be viewed as a set of values, beliefs, and practices that shape how people and society view insurance. Insurance culture includes the understanding of insurance products and services, the level of trust in insurance companies, and the socio-cultural norms that influence the demand for insurance.

At present, insurance culture is undergoing various transformations. First, it is becoming increasingly global as many insurance companies go international and offer products and services around the world. This requires people and societies to have a broader understanding of insurance in general and to consider the specifics of local markets. Second, the culture of insurance is becoming more digital, with many insurers moving to online platforms to sell their products and services. This requires people and society to not only understand insurance products and services, but also to be able to use digital technology to purchase and manage them. Finally, insurance culture is increasingly connected to environmental and social issues [2]. Social issues such as warfare, climate change, poverty and inequality require a more responsible and sustainable approach to insurance in which insurers and society at large consider not only economic, but also social and environmental factors.

The development of an insurance culture in the insurance market is an important factor in ensuring the stability and efficiency of the insurance industry. A strong insurance culture increases consumer confidence in insurers, reduces risks and increases insurance sales. It also leads to a more informed choice of insurance products and a better understanding of consumer rights and responsibilities.

The level of insurance culture can vary from country to country depending on the country's economic situation and the welfare of its population. Therefore, different approaches and strategies should be used to develop and enhance insurance culture in order to ensure the stable and effective development of insurance markets.

The phenomenon of insurance culture is an important factor for the development of the insurance market and the economy as a whole. High level of insurance culture contributes to the development of entrepreneurship and more effective risk management in business, which leads to the sustainable development of the domestic economy. It is also an important factor in ensuring the stability and reliability of insurance companies, reducing risks for consumers and ensuring their rights [2].

Insurance has a long history dating back to ancient civilizations. Over time, it has evolved into a complex and sophisticated industry with intense development. These changes have been driven by technological progress, globalization, changing demographics and consumer behavior. In turn, the way insurance is sold, marketed and offered to customers is changing and transforming. Insurance culture is also undergoing various transformations.

The phenomenon of insurance culture can be defined as the attitudes and practices that determine how people and society perceives and relate to the insurance industry. Insurance culture encompasses a range of factors, including the level of awareness and understanding of insurance products and services, the level of trust and confidence in insurance providers, and the cultural and social norms that shape the demand for insurance.

In this context, it is reasonable to highlight the key aspects of the formation of insurance culture (Table 1) [3], [4].

The phenomenon of insurance culture can be shaped by historical, behavioral, economic and social foundations. For example, countries with a complex history of natural disasters and other catastrophes are thought to have a strong insurance culture. This is because individuals and businesses are more likely to be aware of the need for insurance protection, have experience, and see the potential benefits.

Similarly, societies with higher levels of income and wealth are thought to have a stronger insurance culture because individuals and businesses have more resources to invest in insurance products and services [4].

Table 1.

Crucial aspects of formation of insurance culture

Aspects of the formation of insurance culture	Conditions and benefits
Development positive attitudes toward insurance and liability	Understanding that insurance is an investment in the future and recognizing its importance can help people develop a positive attitude toward insurance. People with a positive attitude toward insurance tend to buy and effectively manage insurance products that meet their needs. This allows them to protect their financial interests in the event of risks such as accidents, illness or property damage. A shared sense of responsibility includes the understanding that insurance is not only an investment in the future, but also a commitment to the insurance company and to society at large. Responsible individuals and companies understand that buying insurance products is not only a way to protect your own financial interests, but also to participate in community activities to minimize risks and support the insurance industry as a whole.
Increasing public awareness	Understand the risks and types of insurance products and make informed and knowledgeable decisions when choosing insurance products. This is achieved through campaigns to increase knowledge about insurance, risks and options to protect one's financial interests, as well as by creating familiar and accessible materials such as informational brochures, video tutorials and seminars.
The availability of insurance products	A wide range of potential customers can access a range of insurance products to prepare for unexpected events and protect their financial interests. They can also get the protection they need without having to spend a lot of money on risk management. Obviously, without access to insurance products, many people will not have the protection they need, which can lead to financial hardship and increased risks for society as a whole. This also leads to incentives for the insurance industry and the economy as a whole. If more people use insurance products, it will increase premiums and investments, stimulate the economy and create new places to live.
Professional development of insurance specialists.	Insurance company employees play a key role in ensuring the quality and efficiency of the insurance industry. The skills of insurance company employees are directly related to the quality of service. The more competent and professional an employee is, the more efficiently they can do their job. As the result the client's confidence in the insurer increases which, in its turn, increases the probability to continue the cooperation.
An effective regulatory system	To protect consumers from possible abuse by insurers, regulators can ensure that consumers are treated fairly and transparently and have their interests protected in the event of disputes, for example. Monitoring the financial condition of insurers and taking measures to prevent companies from taking excessive risks or engaging in behavior that undermines the stability of the insurance market.

The phenomenon of insurance culture is an important aspect of the insurance industry because it affects the demand for insurance products and services, the level of competition and innovation in the insurance industry, and the stability and viability of the insurance market in general. An insurance culture that promotes trust in insurance service providers can stimulate the development of new products and services, foster competition, and promote industry

growth. On the other hand, an insurance culture characterized by low levels of trust in insurance service providers may serve as a barrier to entry for new firms and discourage innovation and investment in the insurance market.

In conclusion, the phenomenon of insurance culture is an important aspect of the insurance industry and includes a wide range of attitudes, beliefs, and practices that determine how people and society perceive and interact with insurance providers. A strong insurance culture builds trust in insurance providers and promotes competition, innovation and growth in the insurance industry, while a weak insurance culture creates barriers to entry and hinders the development of insurance markets.

References

1. Environmental, Social and Governance factors in the insurance sector. March 30, 2020. Retrieved from https://www.scor.com/en/expert-views/environmental-social-and-governance-factors-insurance-sector
2. Nicole Fallon (2023). 6 Biggest Business Insurance Risks (and How to Mitigate Them). Retrieved from https://www.businessnewsdaily.com/9024-biggest-business-insurance-risks.html
3. Managing environmental, social and governance risks in non-life insurance business. (2020). Retrieved from https://www.unepfi.org/industries/insurance/managing-environmental-social-and-governance-risks-in-non-life-insurance-business/
4. Mark Davis (2022). Identifying and Managing Business Risks. Business essentials.

ОСОБЛИВОСТІ КОНСОЛІДАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Олена ПРОКОПЧУК, *доктор економічних наук*
Уманський національний університет садівництва

У сучасних умовах банківський сектор зазнає значних трансформацій, зумовлених діджиталізацією та глобалізацією фінансових ринків, зростанням потреб реального сектору економіки та інноваційними змінами в технологіях, диверсифікацією діяльності та посиленням конкуренції, а також змінами в правовій системі. Розвиток банківського сектору в цьому контексті супроводжується значними кількісними та якісними змінами, які проявляються у всіх формах консолідації, зрушеннях конкурентного середовища, фінансовій глобалізації й інтенсифікації транскордонного руху банківського капіталу, розвитку міжнародних стандартів у сфері банківського регулювання та нагляду. Прискорений процес банківської консолідації, що призвів до утворення транскордонних мегабанків, зміна ролі та функцій банків в інвестиційному секторі, технологічні та платіжні інновації, що сприяють руху інвестиційних потоків, несуть у собі як великий потенціал для прискорення економічного розвитку, так і значні фінансові ризики та загрози.

За останні кілька десятиліть фінансовий сектор у більшості країн зазнав значних трансформацій. Інституційні та структурні зміни стали більш вираженими, фінансові установи значно збільшили свої активи, намітилася тенденція до формування потужних фінансових конгломератів та більшої інтеграції ринків фінансових і банківських послуг. Зростання банків супроводжувалося диверсифікацією діяльності, прагненням до розширення ринкових сегментів та посиленням конкуренції з боку інших гравців

фінансового ринку. Ці та інші суперечності у функціонуванні банківського сектору зумовлюють необхідність дослідження процесу консолідації банків у контексті структурних змін на фінансовому ринку та необхідності розробки виваженої стратегії розвитку останнього.

Розвиток банківського сектору супроводжується досить стійкою тенденцією до консолідації, що зумовлено як закономірностями розвитку загальноекономічних процесів і фінансових ринків, так і діалектикою відносин між їх учасниками. Інтеграція банківського сектору є об'єктивним економічним явищем, яке безпосередньо пов'язане з рівнем економічного розвитку країни, макроекономічними умовами, кон'юнктурою фінансового ринку та попитом на гроші і фінансові послуги [1-2].

Прагнення до зростання прибутку, що є основною рушійною силою будь-якого бізнесу, призводить до збільшення обсягів діяльності в усіх сегментах економіки, одним з основних обмежувачів якої є платоспроможний попит. Розвиток усіх форм бізнесу викликає кількісні та якісні зміни попиту на кредитні ресурси, що об'єктивно призводить до розширення фінансових ринків та необхідності зростання банків, що лежить в основі процесу консолідації. Фінансові межі банківської консолідації визначаються параметрами фінансового ринку та становищем на ньому цих фінансових посередників. Таким чином, обсяг позичкового капіталу, що перерозподіляється через банківський сектор, є своєрідною межею банківської консолідації [3]. Темпи зростання сукупного позичкового капіталу визначають динаміку банківського сектору та темпи банківської консолідації. Взаємозв'язок між станом економіки, ступенем її розвитку та інтеграцією банків як основних фінансових посередників, що акумулюють і перерозподіляють основну частину позичкового капіталу, є діалектичним. Зростання реального сектору економіки та фінансових ринків значно збільшує обсяг ресурсів, доступних банкам. Однак не тільки економічний розвиток є детермінантою інтеграційних процесів у банківському секторі, але й збільшення ресурсних можливостей банків у результаті інтеграції створює передумови для прискореного економічного розвитку, технологічного оновлення та інноваційного розвитку факторів виробництва.

Таким чином, об'єктивна необхідність банківської консолідації зумовлена такими сучасними тенденціями, як технічний і технологічний розвиток, інтернаціоналізація економіки та зміни в конкурентному середовищі. Основними передумовами банківської консолідації є концентрація капіталу, збільшення розмірів суб'єктів господарювання в інших галузях та зростання промислових підприємств. Саме вдосконалення технологій та обладнання і пов'язане з цим збільшення витрат ставлять нові вимоги до фінансування процесу розширення та відтворення в нових умовах. Швидкі технологічні зміни в цифровій економіці роблять використання запозичень для фінансування відтворювального процесу надзвичайно важливим. Банківська система еволюціонує, щоб відповідати цим вимогам. Лише великі банки здатні забезпечити серйозне довгострокове фінансування сучасного виробництва та оновлення основних фондів.

Список використаних джерел

1. Циганова Н.В. Консолідація банківського сектору у конкурентному середовищі : монографія. Київ: КНЕУ, 2020. 422 с.

2. Циганова Н.В. Консолідація у банківському секторі: закономірності, форми прояву і сучасні тенденції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 5-6. С. 176-182.

3. Чеберяко О. В., Лобода А. Б. Інтегровані фінансові посередники як форма взаємодії банків та небанківських установ. *Проблеми економіки*. 2020. № 3. С. 312-318.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Ролінський Олександр Володимиович,
кандидат економічних наук, доцент
Макарчук Володимир Васильович, Макарчук Василь Васильович
здобувачі третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

Необхідність залучення приватного капіталу в капіталомісткі галузі економіки, потреба в застосуванні передових інструментів управління в природно-монопольних секторах та необхідність забезпечення їх ефективності в умовах глобалізації економічного розвитку зумовили появу інноваційних форм інвестиційного фінансування, серед яких важливу роль відіграє проектне фінансування.

Під проектним фінансуванням слід розуміти втілення фінансово-кредитних відносин між учасниками, пов'язаних зі структуруванням та фінансуванням інвестиційних проектів, де використовуються різні комбінації фінансових інструментів, за умови, що джерелом погашення заборгованості є грошові потоки, що генеруються проектом.

Варто зазначити, що в науковій літературі існують різні підходи до трактування змісту проектного фінансування, кожен з яких окреслює той чи інший аспект цього економічного явища.

Таким чином, поняття «проектне фінансування» тісно пов'язане з низкою економічних категорій, таких як «фінанси», «кредит», «інвестиції», «проекти», «ризик» та «методи».

Однак, за своєю суттю, проектне фінансування визначається двома основними визначеннями:

- проект – систематично обмежений комплекс заходів, спрямованих на реалізацію унікальної мети або завдання, що призводить до інноваційних змін, створення нових продуктів або послуг, документів, завдань і ресурсів [1].
- фінансування – процес формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку країн, регіонів, підприємств і домогосподарств [2-3].

Проектне фінансування ґрунтується не лише на фінансових відносинах, але й на системах управління проектами, управлінні проектними ризиками та низці договірних відносин між учасниками проекту. Крім того, організація проектного фінансування неможлива без створення інвесторами проекту компанії спеціального призначення (*Special Purpose Vehicle, SPV*). Проектна компанія не має активів або зобов'язань, не пов'язаних з проектом, і не здійснює діяльність поза межами проекту. Після завершення проекту компанія ліквідується, якщо інвестор не має наміру реалізовувати новий проект. Діяльність проектної компанії в рамках проектного фінансування включає залучення необхідних коштів для реалізації проекту та укладення договорів з усіма учасниками проекту. Договори, укладені проектною компанією, не тільки підтримують проектне фінансування, перерозподіляючи ризики учасників проекту, але й надають гарантію повернення боргу для кредиторів.

Оскільки кожен проект є унікальним, на практиці не існує стандартного проектного фінансування. Кожен досвід проектного фінансування відрізняється, зокрема, фінансовими інструментами та методами фінансування, складом джерел фінансування,

заходами та інструментами мінімізації фінансових та проектних ризиків, а також специфікою укладених угод.

Тому основою проектного фінансування є фінансовий інжиніринг, який передбачає проектування, розробку та впровадження інноваційних фінансових інструментів для конкретних проектів, а також творчий пошук нових підходів до залучення та ефективного використання фінансових ресурсів, формування оптимальної структури джерел фінансування, проектних проекту, засобів мінімізації ризиків тощо.

Фінансовий інжиніринг у проектному фінансуванні здійснюється фінансовими менеджерами в спеціалізованих проектних компаніях. За відсутності спеціалістів у цій галузі послуги фінансового інжинірингу може надавати банк, який фінансує проект. Незалежні фінансові та інвестиційні консалтингові компанії також можуть просувати цей продукт на ринок.

Таким чином, проектне фінансування – це система фінансово-кредитних і правових відносин між учасниками інвестиційної (проектної) діяльності з використанням елементів фінансового інжинірингу, за умови, що джерелом погашення боргу є виключно грошові потоки проекту, а високі ризики, пов'язані з характером використовуваного проекту, роблять інші відрізняється від інших інструментів фінансування.

Список використаних джерел

1. Пташник С. А.,Прокопчук О. Т. Державні запозичення на національних фінансових ринках. *Банківська справа*. № 2 (154). 2021. С. 55-68.

2. Шевчук Я.В. Ринок банківського проєктного фінансування в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 8. С. 98-102.

3. Шевчук Я.В. Глобальний вимір розвитку ринку проєктного фінансування. *Науковий вісник УжНУ.* Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20. Ч. 3. С. 151-158.

CECHY RYNKU UBEZPIECZEŃ UKRAINY W STANIE WOJSKOWYM

Cheremisina O. R., student 31 f grupa, wydział ekonomii i przedsiębiorczości
Vlasiuk S.A., kandydat nauk ekonomicznych, profesor nadzwyczajny Katedry Finansów, Bankowości i Ubezpieczeń

Wraz z początkiem inwazji militarnej na Ukrainę niemal wszystkie sfery życia stanęły przed koniecznością rozwiązania problemów, które nigdy wcześniej nie zostały rozwiązane, a jeśli zostały rozwiązane, to nie na taką skalę. Rynek ubezpieczeń nie był wyjątkiem. Niestety nieuniknionym skutkiem wojny jest zniszczenie i strata. Dlatego ubezpieczenie,jak zasada, jest mechanizmem kompensacji lub zastępowania strat. Istnieją jednak wyjątki od każdej reguły, a dla ubezpieczeń wojna jest jednym z nich.

W marcu przeszwego roku ukraińskie firmy ubezpieczeniowe straciły około połowy swoich dochodów ze składek ubezpieczeniowych. Jednocześnie znacząco zmienił się model dystrybucji polis ubezpieczeniowych i procedury uregulowanie szkód i w coraz większym stopniu przenosi się on-line.

27 lutego 2022 r. Narodowy Bank zalecił zakładom ubezpieczeń jak najszersze stosowanie dokumentów elektronicznych i uproszczenie procedur rozliczania szkód w przypadkach, gdy uzyskanie oryginałów dokumentów od ubezpieczających jest niemożliwe lub utrudnione [1].

Główne zmiany w sektorze ubezpieczeń dotyczą następujących obszarów ubezpieczeń:

– przejście na format elektroniczny. Większość polis, takich jak «zielona karta», CASCO czy autocivilka, można teraz kupić w formie elektronicznej (do 24 lutego wydawane były tylko w formie papierowej).

– odroczenie płatności do czasu ustabilizowania się sytuacji (w niektórych przypadkach);

– znaczna złożoność, a często niemożność rejestrowania spraw ubezpieczeniowych w strefie działań wojennych i na terenach okupowanych przebywania na terenie stanu wojennego nie jest powodem do odmowy wypłaty odszkodowania ubezpieczeniowego [2].

Jednak pomimo przeszkód, jakie stworzyła wojna we wszystkich dziedzinach życia, ubezpieczyciele nadal działają na rzecz naszego kraju. Jak podaje czasopismo Forinsurer, w okresie styczeń-wrzesień 2022 roku ukraińskie firmy ubezpieczeniowe zebrały 28,4 mld składek ubezpieczeniowych i wypłaciły 9,5 mld odszkodowań, co stanowi 25,5% (38,1 mld składek za 9 miesięcy 2022 roku) i 29,1% (13,4 mld składek za 9 miesięcy 2022 r.) mniej w porównaniu z analogicznym okresem przeszwego roku. Biorąc pod uwagę opublikowane już dane za pierwsze półrocze, składki i wpłaty za trzecij kwartał wyniosły odpowiednio ok. 10,8 mld UAH i 3,6 mld UAH, czyli o 18,8% i 24,5% mniej niż w analogicznym okresie przeszwego roku , co wskazuje na wyhamowanie spadków na rynku [3].

Liczba zakładów ubezpieczeń na Ukrainie w trzecim kwartale nie uległa zmianie i składa 137 (w tym 124 zakłady ubezpieczeń innych niż na życie oraz 13 zakładów ubezpieczeń na życie).

Na koniec września 2022 roku aktywa zakładów ubezpieczeń wzrosły do 71 mld UAH, natomiast od czerwca przeszwego roku do czerwca tego roku utrzymuje się na poziomie 65,5 mld UAH. Rezerwy ubezpieczeniowe wzrosły do 39,9 mld UAH w trzecim kwartale 2022 roku, w porównaniu do 36,4 mld UAH w połowie roku i 35,6 mld UAH we wrześniu przeszwego roku.

Tradycyjnie dla ubezpieczenia transportu («Avtocivilka», «Green Card» i CASCO) stanowiły ponad 40% składek. W warunkach agresji militarnej udział tego typu ubezpieczeń w portfelu rośnie. «Zielona karta» ważną siłą biznesu ubezpieczeniowego. W czasie wojny tego typu ubezpieczenia wzrosły o 76% w stosunku do roku poprzedniego.

Działalność ubezpieczeniowa zasadniczo wspiera sie ubezpieczeniami komunikacyjnymi: «Zielona karta», OSCPV, ubezpieczenia morskie i medyczne (sektor korporacyjny). Składki w ubezpieczeniach na życie spadły o 16%: na dzień 1 lipca 2021 roku «Zielona Karta» w strukturze portfela ubezpieczeń wyniosła 0,9 mld UAH wobec 1,5 mld UAH na dzień 1 lipca 2022 roku [4].

Jednocześnie firmy poinformowali znaczny spadek składek ubezpieczeniowych, a ich działalność ograniczały utrudnienia w komunikacji i organizacji pracy personelu oraz utrudnienia w dostępie do urzędów i oryginałów dokumentów. Wszystko to utrudniało wypłatę odszkodowań ubezpieczeniowych, zwłaszcza w związku ze śmiercią ubezpieczonych na terenach okupowanych [5].

Tak więc, pomimo wojny, rynek ubezpieczeniowy nadal funkcjonuje, pomimo wszelkich przeszkód. Ubezpieczyciele starają się utrzymać stabilną sytuację i dobrze im to wychodzi. Chociaż stawka składek nieco spadła, firmy rozwiązują wszelkie problemy i pomagają ludziom. Kiedy wojna się skończy, wszystko się ułoży i rynek ubezpieczeń zacznie znowu normalnie funkcjonować

Список використаних джерел

1. Карпов С. Що змінюється у страхуванні в умовах воєнного стану? European Business Association. URL: https://eba.com.ua/shho-zminyuyetsya-u-strahuvanni-v-uovah-voyennogo-stanu/

2. Як змінюється ринок страхування в Україні під час війни? Розповідає сервіс страхування hotline.finance – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: https://forbes.ua/innovations/yak-zminyuetsya-rinok-strakhuvannya-v-ukraini-pid-chas-viyni-rozpovidae-servis-strakhuvannya-hotlinefinance-21062022-6627

3. Страхування бізнесу під час війни: як працює | buduysvoe.com. Програма підтримки підприємництва "Будуй своє". URL: https://buduysvoe.com/publications/strahuvannya-biznesu-pid-chas-viyny-yak-pracyuye.

4. Рейтинг страхових компаній України – ТОП 100 – Фориншурер. FORINSURER: Форіншурер – журнал про страхування та InsurTech. URL: https://forinsurer.com/ratings/nonlife.

5. Орлова В. В НБУ розповіли про ситуацію на ринку страхування в Україні під час воєнного стану. Новини України – останні новини України сьогодні – УНІАН. URL: https://www.unian.ua/insurance/v-nbu-rozpovili-pro-situaciyu-na-rinku-strahuvannya-v-ukrajini-pid-chas-voyennogo-stanu-novini-ukrajini-ta-svitu-11783865.html.

ДІЯЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шорох Валерія Дмитрівна,
здобувач вищої освіти ступеня доктор філософії
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

У сучасному стані розвитку економіки України в умовах воєнного стану ринок небанківських фінансових послуг характеризується зменшеним обсягом послуг, нерівномірним зростанням ринку та збитковістю діяльності деяких його учасників. Незважаючи на це у 2022 році спостерігається повільне відновлення діяльності фінансових компаній, що виражене у підвищенні рівня кредитування та затребуваності операцій з фінансового лізингу. Так, попри суттєве зменшення кількості фінансових компаній впродовж дії воєнного стану в Україні [1] (ринок покинуло 134 фінансові компанії) на кінець грудня 2022 року активи фінансових компаній зросли на 11,5 % (з 216407 млн. грн. у IV кварталі 2021 року до 244345 млн. грн. у той же період 2022 року) [2], що свідчить про позитивну тенденцію до поновлення дієздатності фінансових компаній на ринку.

У структурі наданих фінансовими компаніями послуг переважає фінансовий лізинг, частка ринку якого склала у 2022 році понад 60 % [2]. Щодо обсягів кредитного портфеля фінансових компаній, то традиційно переважають кредити бізнесу, що збільшилися на 37 % впродовж досліджуваного 2022 року. Кредити населенню також збільшилися на 42 %, однак рівень кредитування залишається значно нижчим за довоєнний. Так, у IV кварталі 2022 року обсяг кредитів приблизно склав 18 млрд. грн., що у 2 рази менше за показник IV кварталу 2021 року – 43 млрд. грн [2]. Нарощення темпів надання фінансових послуг фінансовими компаніями свідчить про успішну реалізацію антикризових заходів, розморожування ринку на фоні відновлення суміжних

галузей економіки країни та відбудову інвестиційного сектору України.

Незважаючи на очевидне покращення показників та відносну прибутковість фінансових компаній, що показав ринок небанківських фінансових послуг у 2022 році, їх діяльність в умовах воєнного стану продовжує завдавати суттєвих змін.

По-перше, регулятор Національний банк України актуалізував нагляд за ринком [3]. Запровадження нових вимог до структури власності [4], організації інспекційних перевірок [5] та критеріїв оцінки ризику діяльності фінансових компаній [6] мали не лише анонсовані позитивні реакції на ринку, а й ускладнили процедуру звітування перед Національним банком України. Крім того, категоричність регулятора в питаннях контролю за ринком небанківських фінансових послуг обмежила самостійність фінансових компаній у виборі акціонерів. Висунуті умови прозорості є недосяжними для деяких фінансових компаній, що призводить до втрати ліцензій.

По-друге, у серпні 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [7], який встановив чіткі вимоги до роботи фінансових установ. Хоча більшість положень Закону будуть введені в дію з 1 січня 2024 року, деякі інноваційні впровадження вступають в силу вже з дня набрання його чинності. Перехідний період триватиме 1 рік, але висунуті вимоги створюють тиск на учасників, що вимушені переорієнтовувати свою діяльність за усіма складовими управління.

Таким чином, реформування сектору надання небанківських фінансових послуг попри свою відповідальність сучасним тенденціям ринку фінансових послуг та позитивність впровадження змін через очікувані результати, є кроком до очищення ринку від найслабших учасників. Виклики продиктовані воєнним часом, що спіткали усі фінансові компанії створили додаткові ризики для їх діяльності, напряму вплинули на рівень прибутковості, і, як результат, послабили позиції надавачів небанківських фінансових послуг та ініціювали нагальні проблеми ресурсозабезпеченості. Додаткові вимоги, що впроваджуються регулятором лише посилюють навантаження на фінансові компанії, які намагаються подолати супутні ризики. Незважаючи на реакцію фінансових компаній щодо запровадження змін Національним банком України дотримання вимог є ключовим фактором продовження подальшої їх діяльності.

Список використаних джерел:

1. Огляд небанківського фінансового сектору. URL : http://surl.li/hcbwv (дата звернення : 27.04.2023).

2. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України № 64/2022. Дата оновлення: 06.02.2023 року. URL : http://surl.li/bnmzp (дата звернення : 15.03.2023).

3. Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України : Постанова Правління НБУ № 42 від 31.03.2023 року. URL : http://surl.li/hcbxn (дата звернення : 03.05.2023).

4. Про затвердження Положення про вимоги до структури власності надавачів фінансових послуг : Постанова Правління НБУ № 30 від 14 квітня 2021 року. Дата оновлення: 31.03.2023 року. URL : http://surl.li/hcbxn (дата звернення : 03.05.2023).

5. Про затвердження Положення про організацію, проведення та оформлення результатів інспекційних перевірок учасників ринків небанківських фінансових послуг : Постанова Правління НБУ № 22 від 26 лютого 2021 року. Дата оновлення: 31.03.2023 року. URL : http://surl.li/hcbxv (дата звернення : 03.05.2023).

6. Про затвердження Положення про встановлення критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від здійснення діяльності учасниками ринку небанківських фінансових

послуг, їх суспільну важливість, на підставі яких визначається періодичність проведення планових інспекційних перевірок, та порядок їх застосування : Постанова Правління НБУ № 157 від 11 грудня 2020 року. Дата оновлення: 31.03.2023 року. URL : http://surl.li/hcbxy (дата звернення : 03.05.2023).

7. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України № 1953-IX від 14 грудня 2021 року (зі змінами). Дата оновлення: 11.04.2023 року. URL : http://surl.li/hcbyl (дата звернення : 03.05.2023).

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Улянич Ю.В., к.е.н., доцент УНУС

Рибчак В.І., Associate Professor, Ignacy Mościcki University of Applied Sciences in Ciechanów, faculty of Engineering and Economics, department of Economics and Management, Poland

У будь-якому сучасному суспільстві існує і розвивається страхування життя. Страхування життя дає можливість накопичити кошти при настанні визначених у договорі подій.

У Європі ринок накопичувального страхування є найбільш популярним. Так, приблизно 2/3 обсягу всіх договорів страхування припадає саме на накопичувальне страхування життя. Частка цього виду страхування настільки висока завдяки ролі інструмента нагромадження. Частка премій зі страхування життя складає 58% в загальній страховій премії по всьому світу, в США страхування життя займає 51%, в Євросоюзі - 61% ринку.

Для більш точного розуміння поняття «страхування життя» потрібно дослідити практику ряду зарубіжних законодавчих актів. Наприклад, Страховий кодекс Франції (Code des Assurances) закріплює такі випадки страхування життя, як страхування на випадок смерті або на до життя застрахованої особи до певного терміну, передбаченого договором. Крім того, в ст. 121-6 цього ж кодексу зазначено наявність страхового інтересу як можливості укладення договору страхування [1].

Ще одним яскравим прикладом є закон Китаю про страхування, який набрав чинності в 1995 р, який визначає договір страхування життя як договір, в якому об'єктом страхування є життя і тіло людини, а в ст. 12 закріплює страховий інтерес страхувальника щодо об'єкта страхування. У разі якщо страхувальник такого інтересу щодо об'єкта страхування немає, договір страхування вважається недійсним [2].

Одним з поширених видів страхування в Швейцарії, є ануїтетне страхування. Страховий ануїтет - це договір страхування, згідно умов якого страхувальник одноразово або в розстрочку вносить страхової компанії зі страхування життя певну суму грошей, а потім протягом кількох років або довічно отримує регулярний дохід. Тобто страхова компанія, по суті, бере на себе зобов'язання утримувати людину, яка купила ануїтет, протягом всього його життя. Наприклад, якщо житель Швейцарії до виходу на пенсію зібрав певні кошти в накопичувальному пенсійному фонді, то він отримає пенсію в обсязі цих коштів, з урахуванням інфляції. І існує ризик, що він «переживе» свої накопичення. Але він може до моменту виходу на пенсію забрати накопичені кошти з пенсійного фонду і перевести їх в компанію зі страхування життя і купити на них ануїтет, після чого він буде отримувати пенсію (ренту) протягом всього життя.

Крім того, в зв'язку з тим, що ануїтет - це довгостроковий продукт, зазвичай до 20 років і більше, кошти, сплачені страхувальником, інвестуються, тому крім безпосередньо частини від внесеної ним суми, страхувальник регулярно отримує ще й певний інвестиційний дохід.

Таким чином, в Швейцарії страховий ануїтет - це своєрідна форма страхового внеску, що приносить застрахованій особі фіксований довічний дохід, який на відміну від відсотків за звичайними вкладами не обкладається податком. А крім зазначеної фінансової вигоди, істотним плюсом є і те, що страхові компанії не зобов'язані надавати інформацію про ануїтет своїх клієнтів ні податковим службам Швейцарії, ні аналогічним відомствам інших країн.

У Швейцарії всі тонкощі страхової справи чітко трактуються основним законодавством країни. Відповідно до швейцарського законодавства страхові поліси, включаючи ануїтети, знаходяться поза домагань кредиторів. Вони недоторканні і в разі банкрутства клієнта, навіть якщо він громадянин іноземної держави.

Про участь українських страхових компаній в міжнародних страхових відносинах свідчить збільшення обсягів операцій з нерезидентами, використання сучасних інформаційних і фінансових технологій, перехід на міжнародні стандарти аудиту та бухгалтерської звітності. Діяльність в Україні провідних міжнародних страхових груп і фінансових інвесторів також є важливим свідченням поступової інтеграції страхового ринку України в світову систему страхового бізнесу.

Потенціал розвитку цього ринку на сучасному етапі є задіяний досить мало. Страхування життя може отримати серйозний імпульс для свого розвитку за умови вдосконалення законодавчої та нормативної бази, а також формування стимулів для страхувальників.

В даний час страхування життя є одним з перспективних і швидкозростаючих сегментів ринку страхування. Саме на розвиток даного сегмента і закріплення в ньому спрямовані зусилля більшості іноземних компаній, що виходять на український ринок.

Отже, галузь страхування життя в європейських країнах є основним компонентом економіки завдяки сумам зібраних премій, масштабам інвестицій, а найважливіше, вагомій соціальній та економічній ролі, яку вона відіграє, покриваючи особисті та бізнес ризики. Для України становлення та розвиток ринку страхування життя є важливою умовою економічного розвитку. Компанії страхування життя шляхом акумуляції вільних грошових коштів та їх інвестування в економіку стануть потужним джерелом внутрішніх інвестицій. Накопичувальні програми здатні вирішити питання пенсійного та соціального забезпечення, що зменшить напругу в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Life and non-life insurance penetration in selected countries and territories worldwide in 2020. Statista.. 2020. URL: https://www.statista.com/statistics/381174/insurance-penetration-inselected-countries-worldwide/.

2. Staib D., Tschekassin O. and Puttaiah M. (2019), "Sigma No 3/2019: World insurance & the great pivot east countries", Swiss Re, July 2019 URL: https://www.swissre.com

2. Соціально-економічний розвиток міжнародної економіки

СКЛАДОВІ ТА ПОКАЗНИКИ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ: ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ

Боровик Т.М., старший викладач
Фесенко В., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний бізнес-коледж

Одним з основних показників соціально-економічного розвитку країни є рівень життя населення. Останні роки українська держава, як і весь світ, стикається з постійними викликами соціально-політичного та економічного розвитку. Не встиг світ оговтатися від наслідків пандемії, як Україну спіткало нове лихо – повномасштабне вторгнення росії. Все це поглибило кризу в країні, посилює соціальне розшарування суспільства, що призводить до різкого незадоволення населення своїм рівнем життя.

Теоретичні основи науки про рівень і якість життя були сформовані ще в працях А. Сміта і Д. Рікардо. У працях вітчизняних науковців проблемам формування, регулювання та підвищення якості життя населення присвячені дослідження таких вчених як: Л. М. Черенько, О. А. Грішнова, Н. П. Баранова, В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, В. В. Гошовська, О. 1. Завидівська, Рябека О.Г., Мірошниченко О.Ю. та ін. У працях науковців, насамперед, обґрунтовуються фундаментальні напрями розвитку соціальної економіки, формування доходів, оцінка та підвищення рівня та якості життя населення. Рівень життя населення впродовж тривалого часу залишається однією з основних соціально-економічних категорій, що характеризує не лише матеріальний добробут окремої людини, а й визначає узагальнений результат діяльності економіки країни за певний період. [1]. До основних складових рівня життя населення можна віднести: доступ до освіти та культури; рівень заробітної плати; доступ до медичних послуг; рівень житлових умов; рівень безпеки; рівень соціального захисту. Безпосередньо для оцінки рівня життя населення використовують систему показників, основними серед яких є: середня тривалість життя; рівень доходів на душу населення; індекс людського розвитку; рівень безробіття; рівень грамотності; рівень доступності медичної допомоги; індекс задоволеності життя [2].

Для оцінки рівня життя країн світу різними організаціями та дослідницькими групами з урахуванням різних факторів і методик розраховуються рейтинги та індекси, зокрема Організація Об'єднаних Націй (ООН) публікує «Світовий звіт щасливого життя» (World Happiness Report), в якому розглядається індекс щастя, що базується на оцінках задоволеності життя в різних країнах [3]. Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) проводить дослідження, які охоплюють різні аспекти якості життя, включаючи здоров'я, освіту, працездатність, житлові умови, задоволеність життям та інші. Один з таких звітів – «Better Life Index» або «Індекс кращого життя». Ці дані використовуються для порівняння країн та визначення політичних рекомендацій для поліпшення якості життя населення [4]. Інститут економіки та миру (IEP) публікує «Глобальний індекс миру» (Global Peace Index), який враховує такі фактори, як міжнародна конфліктність, внутрішня безпека, рівень насильства та інші, для оцінки якості життя і безпеки населення у різних країнах тощо.

Слід зазначити, що рівень життя населення як наукове дослідження має велику актуальність в багатьох аспектах та залежить від контексту і поточних соціально-економічних та політичних умов. Зокрема рівень життя населення:

- дозволяє оцінити соціальний прогрес і зрозуміти, наскільки добре суспільство задовольняє потреби своїх громадян. Шляхом вивчення рівня життя населення можна виявити сильні та слабкі сторони суспільства, що дозволяє розробити політики та програми для поліпшення життя громадян;

- дозволяє порівнювати ситуацію між різними країнами та регіонами. Це допомагає розуміти причини різниці в розвитку та визначати країни, які потребують додаткової допомоги або вкладення зусиль для поліпшення рівня життя населення. Такі порівняння можуть бути корисними для міжнародних організацій, урядів та дослідників, які працюють над стратегіями збалансованого розвитку та боротьби з нерівностями;

- може впливати на політичне планування та прийняття рішень;

- може допомогти виявити нерівності та соціальні проблеми в суспільстві, виявити групи населення, які зазнають найбільшого дискримінаційного впливу та послужити основою для прийняття заходів з мінімізації цих нерівностей та покращення соціальної справедливості;

- є інструментом для моніторингу прогресу у поліпшенні якості життя громадян. Регулярний моніторинг рівня життя населення дозволяє визначати тренди та зміни у суспільстві, що сприяє адаптації політик і програм до нових викликів.

Отже, узагальнюючи дослідження щодо рівня життя населення, слід наголосити на його актуальності в умовах сучасних викликів, оскільки воно допомагає зрозуміти, які чинники впливають на якість життя людей, виявляти соціальні нерівності та визначати потреби громадян. Враховуючи ці аспекти, вивчення рівня життя населення є необхідним для розробки ефективних політик та програм, спрямованих на поліпшення благополуччя людей, забезпечення соціальної справедливості та створення умов для стабільного соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Рівень життя населення України / за ред. Л. М. Черенько. Київ : ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. 428 с.

2. Рябека О.Г. Оцінка рівня та якості життя населення України. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2014/11.pdf (дата звернення: 20.04.2023).

3. World Happiness Report 2023. URL: https://worldhappiness.report/ (дата звернення: 30.04.2023).

4. Better Life Index. URL: / https://www.oecdbetterlifeindex.org/#/11111111111 (дата звернення: 30.04.2023).

5. Global Peace Index. URL: https://www.visionofhumanity.org/maps/#/ (дата звернення: 30.04.2023).

ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Владислав ГОЛУБЕНКО*, аспірант*[3]
Уманський національний університет садівництва

До середини XX століття зростаючі темпи використання практично всіх видів природних ресурсів, інтенсивна і непродумана структура виробництва та безперервне збільшення споживання призвели до забруднення навколишнього середовища та появи екологічних проблем. Розвиток глобальної економічної системи досяг критичної точки, в якій подальше їх ігнорування ставило б під питання саме існування цивілізації [1].

[3] Науковий керівник – д.е.н., професор Ю.О. Нестерчук

Подолання екологічної кризи сучасного суспільства, покращення екологічного стану довкілля, раціональне використання ресурсів потребує невідкладного переходу на шлях сталого еколого-економічного розвитку, яким рухаються світові розвинуті країни та функціонування ринку еко-продукції.

Під ринком екологічної продукції розуміється певний організаційно-економічний механізм, що забезпечує узгодження інтересів виробників та споживачів, підприємницьких кіл та суспільства, окремих держав у структурі світової спільноти на принципах екологізації з приводу використання суспільних благ та ресурсів спільного споживання [2]. Рис. 1.1 описує основні сектори екологічного ринку, що визначають його функціонування.

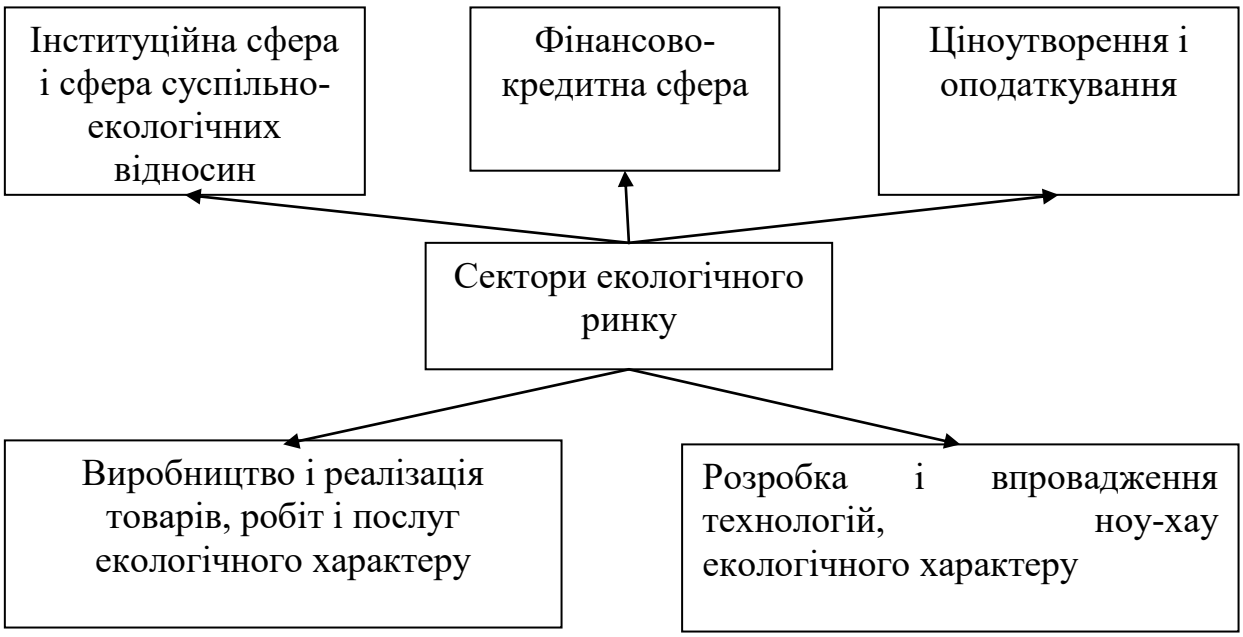

Рис. 1. Сектори екологічного ринку

Джерело: сформовано автором з використанням [2]

Інституційне середовище включає різноманітні інструменти регулювання з боку держави у сфері природокористування. Такий підхід, який заснований переважно на обмежуючих і заборонних методах, що впливають на бізнес-середовище, є не найефективнішими. Необхідно створити таку систему суспільно-екологічних відносин, в якій першорядне значення матимуть не встановлені державою заборони, штрафи та інші способи змусити бізнес не завдавати шкоди навколишньому середовищу, а насамперед методи, що формують екологічну свідомість та поведінку як виробників, так і споживачів продукції. Важливу роль під час створення такої системи відносин грає екологічне виховання та пропаганда.

Розвиток фінансово-кредитного середовища вкрай важливий для успішного функціонування екологічного ринку. Пільгове кредитування, виділення бюджетних коштів для підтримки екологічного підприємництва сприятиме ефективному розвитку екологічного ринку та прискорить темпи зростання впровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій.

На практиці ціни на екологічну продукцію, як правило, бувають вищими, ніж на аналогічні товари та послуги «неекологічного» характеру. Це пояснюється тим, що виробництво такої продукції потребує серйозних витрат (наприклад, придбання екологічно чистих технологій, придбання новітнього устаткування та інших.). На нашу думку, держава має надавати активну податкову підтримку, що дозволить суб'єктам

екобізнесу інвестувати додаткові кошти у впровадження нових ресурсозберігаючих, природоохоронних технологій та отримувати необхідну норму прибутку, а також утримувати ціну на конкурентоспроможному рівні.

Найважливішим сектором екологічного ринку виступає технологічна компонента. Підприємства повинні здійснювати свою діяльність, беручи до уваги ефективне використання енергії та матеріалів, наголошувати на застосуванні відновлюваних ресурсів, мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище, а також максимізувати впровадження технологій переробки та використання відходів [3].

Отже, стабільність економічного розвитку та ринку еко-продукції можливі лише за безпосередньої участі держави. І оскільки нерідко державне фінансування сфери екології зменшується, важливим завданням є інтенсивне формування нових екологічно орієнтованих суб'єктів підприємництва. Серед цілей яких виокремлюють розвиток технологічної та технічної інфраструктури у сфері безпеки екології, а також забезпечення раціонального використання природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Жигірь А. А. Принципи та методологічні засади економічного розвитку підприємництва. *Агросвіт.* 2015. № 20. С. 46–52.

2. Skorokhod I., Voichuk M. Особливості формування та розвитку спільного екологічного ринку ЄС. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. Вип. 2 (22). С. 25–32. DOI:https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-02-25-32.

3. Андрєєва Н. М., Козловцева В. А. Екологічно чисте виробництво в системі екологічного підприємництва: систематика наукового бачення та взаємозв'язку. *Економічні інновації*. 2012. Вип. 48. С. 8-17.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ «ДОДАНА ВАРТІСТЬ»

Грабек Ярослав Августович,
Уманський національний університет садівництва, студент 11дф-е групи

Додана вартість є одним із ключових аспектів суспільного виробництва. Адже спроможність окремих суб'єктів господарської діяльності та національної економіки в цілому в процесі виробництва створювати додану вартість, визначає темпи економічного зростання, характер розвитку та місце країни в системі міжнародного поділу праці. Самими конкурентоздатними країнами є ті економіки, яких спеціалізуються на випуску кінцевої наукоємної продукції - продуктів праці з найвищою часткою доданої вартості. Натомість роль їхнього сировинного придатку виконують бідні країни, що спеціалізуються на видобуванні (виробництві) та продажі сировини – продукції з найнижчою часткою доданої вартості.

Враховуючи непересічну важливість економічної категорії «додана вартість», важливо чітко розуміти методичні аспекти її визначення. На нашу думку, в даному контексті методичною основою є Система Національних Рахунків 2008 (СНР-2008). Це статистична база, що містить в собі всеохоплюючий, систематизований та гнучкий комплекс макроекономічних рахунків, які використовуються для розробки політики, макроекономічного аналізу та наукових досліджень. СНР-2008 розроблена під егідою Організацією Об'єднаних Націй (ООН) - Європейською комісією (ЄК), Організацією

економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Міжнародним валютним фондом (МВФ) та Групою Світового банку (СБ) [1].

Згідно із СНР-2008, балансуючою статтею рахунку виробництва є додана вартість. Вона має таку назву, тому що вимірює вартість, створену в процесі виробництва. Додана вартість представляє собою внесок праці та капіталу у процес виробництва. Сума доданої вартості для усіх резидентських одиниць із додаванням продуктових податків та вирахуванням продуктових субсидій, є валовим внутрішнім продуктом (ВВП) [1, с. 103].

Валова додана вартість вимірюється величиною, на яку вартість випуску, отриманого в процесі виробництва, перевищує вартість витрат на проміжне споживання:

$$GVA = \sum Q \cdot P - \sum q \cdot p \text{ , (1)}$$

де: Q – випуск товарів і послуг;

P – ціни товарів і послуг;

q – проміжні витрати (виробниче споживання товарів і послуг);

p – ціни товарів і послуг, використаних для виробничого споживання [1, с. 310].

Отже, додана вартість - це різниця між вартістю продукції, що випускає підприємство, та вартістю засобів виробництва. Тобто, це вартість, яка додається в процесі виробництва продукції до вартості сировини, матеріалів, палива на кожній стадії руху товарів від виробника до споживача. Загальна додана вартість майже наближена до оплати праці працівників, що представляє собою віддачу від праці, плюс заробіток до сплати податків, що представляє собою віддачу від капіталу [2].

У макроекономіці «додана вартість» означає внесок факторів виробництва (тобто капіталу та праці) у підвищення вартості продукту та збільшення доходу тих, хто володіє цими факторами. Отже, національна додана вартість розподіляється між капіталом і працею [3].

Згідно із національною методикою, валова додана вартість – це різниця між випуском та проміжним споживанням. Визначається також як сума первинних доходів, одержаних у результаті участі в процесі виробництва: оплати праці найманих працівників, інших податків за виключенням інших субсидій, пов’язаних з виробництвом, та валового прибутку (відображає первинний дохід, одержаний корпораціями в результаті участі в процесі виробництва, до вирахування з нього процентів або інших доходів від власності), змішаного доходу (відображає первинний дохід, одержаний некорпоративними підприємствами сектору домашніх господарств, у складі якого неможливо відокремити оплату праці від прибутку власника або підприємця) [4].

Список використаних джерел:

1. United Nations. *System of National Accounts 2008*. New York: European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Cooperation and Development, United Nations, World Bank, 2009. 722 p. URL: https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf

2. *Value added* [Електронний ресурс]. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Value_added

3. Definitions. *What does value added mean?* [Електронний ресурс]. URL: https://www.definitions.net/definition/value+added#:~:text=In%20business,%20the%20difference%20between,is%20the%20unit%20value%20added

4. Державної служби статистики України. *Наказ «Методологічні положення розрахунку валового внутрішнього продукту» №187 від 17 вересня 2018р*. [Електронний ресурс]. URL: https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2018/187/mp_VVP.pdf

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Декарчук Валентин Валентинович,
Уманський національний університет садівництва, студент 11дф-е групи

Розвиток агропродовольчого сектору є важливим елементом економіки багатьох країн, зокрема і України. З метою підвищення ефективності його розвитку, є необхідним вивчення та застосування передового досвіду інших країн, насамперед Європейського Союзу.

Агропродвольчий сектор Європи є одним з найбільш ефективних та продуктивних в світі. За даними Європейської комісії, сільськогосподарський сектор є важливим джерелом зайнятості та становить близько 1,4% ВВП Європейського Союзу [1].

Один з ключових факторів успіху агропродовольчого сектору Європи - це науково-технічний прогрес та інновації. ЄС активно підтримує дослідження та розробки у сфері агропродовольчого виробництва. У країнах Європи існують ефективні системи підтримки аграрних виробників, що дає їм можливість бути більш конкурентоспроможними.

Україна має потенціал для розвитку агропродовольчого сектору завдяки значним земельним ресурсам, висококваліфікованій робочій силі та можливостям для залучення інвестицій в майбутньому. Однак, для вдосконалення агротехнологій, збільшення виробництва та покращення якості продукції, нашій країні необхідно використовувати існуючий європейський досвід. Його застосування є одним із напрямків, який може допомогти Україні підвищити ефективність та конкурентоспроможність малих та середніх форм аграрного бізнесу. В Європі існують ефективні механізми підтримки аграрного підприємництва [2]. Україна може впроваджувати подібні механізми, сприяти розвитку кластерів агробізнесу та технологічних парків. Ці заходи допоможуть збільшити експорт продукції, що, в свою чергу, підвищить ефективність аграрної економіки в цілому.

Один з найважливіших аспектів європейського досвіду є створення розумної (AgriTech) інфраструктури [3]. У Європі існують різноманітні інфраструктурні проекти, що сприяють ефективному використанню ресурсів, підвищенню продуктивності та забезпеченню екологічної безпеки. Впровадження подібних проектів в Україні може забезпечити ефективне використання земельних ресурсів, збільшення виробництва та зменшення негативного впливу на довколишнє середовище.

Для успішного впровадження європейського досвіду в агропродовольчому секторі України, необхідно також підвищувати кваліфікацію та компетентність фахівців. Для цього необхідно організовувати систематичні тренінги, семінари та інші заходи на базі профільних ЗВО. Крім того, важливо сприяти взаємодії між науково-дослідними установами та аграрними виробниками, щоб забезпечити передачу новітніх знань та технологій до практики.

Необхідно звернути увагу на розвиток місцевих аграрних ринків, щоб забезпечити рівномірний розвиток різних регіонів країни та забезпечити доступ до якісної та недорогої продукції для місцевого населення [4].

Важливим елементом успішного впровадження європейського досвіду є підтримка держави [5]. Уряд України може сприяти розвитку агропродовольчого сектору шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату, зменшення бюрократичних перешкод та спрощення податкової системи для аграрних виробників. Також держава може розробити

та впровадити ефективну систему підтримки аграрних виробників, яка допоможе зменшити їхні витрати та збільшити конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Крім того, у Європі приділяють велику увагу дотриманню стандартів якості й безпеки продовольчої продукції [6]. Тому й Україна повинна забезпечити впровадження систем менеджменту якості й безпеки агропродовольчої продукції в усіх точках ланцюга вартості.

Отже, європейський досвід може допомогти Україні підвищити ефективність свого аграрного сектору. Для досягнення цих цілей Україна може впроваджувати різні елементи, такі як ефективні системи підтримки аграрних виробників, використання інноваційних технологій, застосування стандартів якості та безпеки продукції, створення розумної інфраструктури. Важливо зазначити, що європейський досвід не є універсальним і не може бути прямо перенесеним на українську дійсність. Україна повинна адаптувати та модифікувати європейський досвід, щоб він відповідав місцевим умовам та потребам.

Список використаних джерел:

1. Performance of the agricultural sector in the EU. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Performance_of_the_agricultural_sector (дата звернення: 14.05.2023).

2. Куцик П.О. Використання позитивного досвіду розвинених країн світу у регулюванні ринків агропродовольчої продукції в Україні. *Формування ринкової економіки в Україні: зб. наук. пр. Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка*. 2020. Випуск 44. С. 3-15.

3. Криворук Б.М. Стан та перспективи інноваційного розвитку в аграрному секторі економіки України. *Економіка та управління національним господарством*. 2019. Випуск 47-1. С. 79-82.

4. Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка АПК*. 2021. № 8. С. 5-8.

5. Берсуцька С.Я., Колесников С.О. Поточний стан та перспективи розвитку агропромислового сектору України в контексті євроінтеграції. *Донбаська державна машинобудівна академія*. 2019. №3. С. 115-122.

6. Ковальчук С. Я. Україна в «Зелених» трансформаціях агропродовольчого сектору країн Східного партнерства: виклики та можливості. *Економічні інновації : зб. наук. пр. ІПРЕЕД НАН України*. 2019. Випуск 2(71). С. 43-58.

ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ

Коротєєв М.А., к.е.н.. доцент

Зайцев С.В., здобувач освітньо-наукового ступеня доктор філософії 11дф-пт групи

Уманський національний університет садівництва

Повномасштабна військова агресія росії проти України, окрім прямих збитків, посилила та загострила системні проблеми аграрного сектору вітчизняної економіки. Серед основних із них – надмірна зосередженість аграріїв на виробництві високоліквідної експортоорієнтованої продукції, що має сировинний характер, а відповідно і низьку додану вартість. Тому, відновлення аграрного сектору економіки України має бути спрямовано не стільки на відбудову до довоєнного рівня, а радше на

подолання нагромаджених проблем і забезпечення його модернізації та функціонування на засадах сталого розвитку. Концепція сталого розвитку ґрунтується на гармонійному поєднанні економічної, екологічної та соціальної складових [1]. Одним із найбільш дієвих інструментів які здатні забезпечити реалізацію принципів сталого розвитку в аграрному секторі економіки є його диверсифікація.

Пріоритетні проєкти, спрямовані на диверсифікацію агарного виробництва, визначені Планом відновлення України в рамках Національної програми «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю» [2]. З-поміж них: біоенергетична незалежність, стимулювання та розвиток переробки продукції рослинного походження, м'ясо-молочна незалежність, плодовоочева Україна та ін. Їх реалізація покликана забезпечити перехід від домінуючого сировинного виробництва до збалансованого інноваційного виробництва високо- та низькомаржинальної продукції. Це сприятиме зниженню залежності результатів діяльності аграріїв від несприятливих коливань ринкової кон'юнктури на окремі види сільськогосподарської продукції, гарантуватиме зростання їх економічної та фінансової стійкості і підвищення рівня конкурентоспроможності продукції національного агропромислового виробництва на світовому ринку.

Поряд із економічними перевагами диверсифікація агарного виробництва створює передумови для його екологізації та раціонального природокористування. Оптимальне поєднання рослинницьких та тваринницьких галузей дозволить забезпечити дотримання сівозмін, сприятиме збільшенню внесення органічних добрив, стримуватиме поширення шкідників та хвороб, а відповідно – знизить рівень хімізації сільськогосподарського виробництва. У даному контексті важливого значення набувають передбачені у Плані відновлення України проєкти сприяння переходу агропродовольчого сектору до «зеленого» зростання [2].

Розвиток процесів диверсифікації аграрного сектора здатний не лише стимулювати економічне зростання та екологізацію сільськогосподарського виробництва, але й може сприяти вирішенню гострих соціальних проблем населення сільських територій. Його результатом має стати створення додаткових робочих місць, зростання рівня зайнятості та зниження безробіття серед сільського населення, підвищення рівня його матеріального добробуту, відродження соціальної інфраструктури сільських громад тощо.

Список використаних джерел:

1. Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Булавка О.Г та ін. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року; за ред Ю.О. Лупенка. К.: ННЦ ІАЕ, 2020. – 60 с.
2. План Відновлення України [Електронний ресурс]. URL: https://recovery.gov.ua

ДОВГОЛІТТЯ І ЗДОРОВ'Я ЯК ПОКАЗНИКИ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Костюк Віра Степанівна, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Людський розвиток сучасного суспільства забезпечується досягненням трьох ключових можливостей:

– прожити довге й здорове життя (вимір – довголіття);

– набути, розширювати й оновлювати знання (вимір – освіченість);

– мати доступ до засобів існування, що забезпечують гідний рівень життя (вимір – матеріальний рівень життя) [1, с.10].

Можливість прожити довге й здорове життя є первинним, основоположним правом сучасної цивілізованої людини. Саме тому індекс людського розвитку містить показник середньої очікуваної тривалості життя при народженні, що характеризує рівень фізичного і психічного здоров'я та довголіття. Зрозуміло, що одного фізичного довголіття недостатньо для характеристики всебічного розвитку людини та якості її життя, проте саме тривале і здорове життя дає значно більші шанси реалізувати свій потенціал, бути успішним і щасливим.

За даними статистики Світової організації охорони здоров'я тривалість життя людини у сучасному світі постійно зростає. Науковці стверджують, що очікувана тривалість життя населення у світі 73,3 роки, дівчинки, яка родилась в 2020 році, складає біля 75,9 роки, а хлопчика – 70,8 років. Це на 6,5 років більше в порівнянні з 2000 роком. Серед різноманіття чинників, які впливають на ці процеси особливо виділяють рівень економічного розвитку. Очікувана тривалість життя хлопчика, який народився в країні з високим рівнем доходу, складає біля 78,2 роки – на 16 років більше, ніж у хлопчика, який родився в країні з низьким рівнем ВВП на душу населення. Ще більша різниця – у 19 років - для дівчаток, що народилися в країнах з високим рівнем доходу тривалість життя 82 роки, а в країнах, що розвиваються – 63 роки.

Щодо України, то середня тривалість життя населення в цілому, і окремо чоловіків і жінок нижча за середній показник у світі. У звіті Фонду народонаселення ООН зазначають, що в Україні станом на 2023 рік у середньому жінка живе на 10 років довше, ніж чоловік. Зокрема, середня тривалість життя жінки становить 78 років, а чоловіка – 68 років [2]. Наша країна має досить високий коефіцієнт економічного навантаження на працюючого члена домогосподарства, що обумовлено віковою кількістю населення: 20,2% людей віком 65+; 64,6% людей віком від 15 до 64 років; 15,2% дітей віком до 14 років. Ситуацію в Україні можна прослідкувати за таблицею 1, з якої видно, що тривалість життя жінок на 3 місяці вище світових показників, та чоловіків нижче майже на 4 роки. В цілому Україна за своїми показниками тривалості життя знаходиться на сотому місці в світі.

Таблиця 1

Середня очікувана тривалість життя при народженні за статтю у 1991–2021 роках в Україні *(років)*

Роки	Обидві статі	Чоловіки	Жінки
1991	69,56	64,62	74,21
1995	66,79	61,22	72,54
2000	67,72	62,10	73,53
2005	67,96	62,23	73,97
2010	70,44	65,28	75,50
2015	71,38	66,37	76,25

2020	71,35	66,39	76,22
2021	69,77	65,16	74,36
СВІТ (2020)	73,3	70,8	75,9

Якщо ж порівнювати українські показники з п'ятіркою країн-лідерів, то можна констатувати ще більше відставання (табл.2). Найбільш висока очікувана тривалість життя у світі (88 років) у жінок Японії та у чоловіків Гонконгу (82,2роки).

Таблиця 2

Очікувана тривалість життя при народженні за статтю в країнах з найкращими показниками (дані на 2020рік)

Чоловіки			Жінки		
Місце	Країна	Тривалість життя	Місце	Країна	Тривалість життя
1.	Гонконг	82,2	1.	Японія	88,0
2.	Швейцарія	81,9	2.	Гонконг	87,8
3.	Японія	80,5	3.	Іспанія	86,2
4.	Сингапур	80,2	4.	Республіка Корея	86,0
5.	Австралія	80,2	5.	Сингапур	85,7

Зростання тривалості життя сучасної людини пов'язують з успіхами в боротьбі зі смертністю. Проте для України є проблема і просто високої смертності, а особливо величезної дочасної смертності, коли із тисячі 40-річних чоловіків до 65 років не доживає 343, тоді як у Швейцарії — 81, у Польщі — 210.

Причини смертності в Україні представлені в таблиці 3, з якої видно, що найбільшу проблему становлять хвороби системи кровообігу, а на друге місце піднялася коронавірусна інфекція COVID-19.

Таблиця 3

Смертність населення України за основними причинами

Роки	2005	2010	2015	2020	2021
Від усіх причин	781961	698235	594796	616835	714263
у тому числі від деяких інфекційних та паразитарних хвороб	17245	14642	9900	6980	6290
новоутворень	91849	88767	79530	77880	74385
хвороб системи кровообігу	488769	465093	404551	408163	429291
хвороб органів дихання	27998	19480	13951	16479	26428
хвороб органів травлення	31692	26817	22818	24167	24844
зовнішніх причин	69954	43955	34569	28635	28836
коронавірусної інфекції COVID-19	-	-	-	21284	87567

Зараз у структурі причин смертності в Україні серцево-судинні захворювання перебувають на першому місці, і вони, як, наприклад, гіпертонічна хвороба, - це наслідок нездорового способу життя, неправильного харчування, шкідливих звичок, низької фізичної активності, морального і психічного навантаження, поганих матеріально-побутових умов, незгоди в сім'ї, самотності, низького освітнього та культурного рівня тощо, що призводить до того, що кількість серцево-судинних захворювань у 4 рази вищий, ніж у країнах Європейського Союзу. Це ще раз підтверджує висновки наукових досліджень, що приблизно на 50% здоров'я людини визначає її спосіб життя.

Таким чином, збільшення тривалості життя, поліпшення здоров'я українців є важливою передумовою та шляхом досягнення високих показників людського розвитку.

Список використаних джерел

1. Human Development Report 1990 [Електронний ресурс]. – N. Y.

: Oxford University Press, 1990. – 116 p. – Режим доступу: http://hdr.undp.org

2. Billion Lives, INFINITE POSSIBILITIES the case for rights and choices https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/swop2023-english-230329-web_5.pdf

КОНЦЕПЦІЯ ІНДУСТРІЇ 5.0 ЯК ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Кучерук В.Ю., доктор технічних наук
Уманський національний університет садівництва, кафедра інформаційних технологій

Індустрія 5.0 - це концепція розвитку промисловості, яка спрямована на інтеграцію людини та інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, робототехніки, інтернету речей та інших сучасних інструментів. Індустрія 5.0 заснована на ідеї того, що машини не повинні замінювати людей, але повинні співпрацювати з ними, доповнюючи та покращуючи їхню працю. Ця концепція спрямована на створення більш ефективного та людяно-орієнтованого виробництва, де люди можуть використовувати свої творчі здібності та інтелектуальні можливості, а роботи виконують рутинні та небезпечні роботи. Вона передбачає використання технологій для створення сприятливого середовища для працівників, забезпечення їхньої безпеки та здоров'я, а також зменшення негативного впливу на довкілля.

Основні цілі Індустрії 5.0 полягають у покращенні якості та ефективності виробництва, зменшенні відходів та забруднення, збільшенні зайнятості, розвитку інноваційних технологій та збільшенні конкурентоспроможності підприємств. Індустрія 5.0 має потенціал стати ключовим чинником розвитку економіки та соціального прогресу, і вона є важливим напрямком досліджень та інвестицій у багатьох країнах світу.

Концепція Індустрії 5.0 ще не має чіткої стандартизації або офіційних документів, які б описували її основні принципи і вимоги. Проте, кілька країн та організацій вже зайнялися розробкою таких документів, які детально описують концепцію Індустрії 5.0 та її основні принципи. Концепція Індустрії 5.0 є глобальною ініціативою, і розробка документів стосовно її впровадження займається багато країн та міжнародних організацій. Основні країни, які активно розробляють документи та стратегії щодо Індустрії 5.0, включають:

1. Японія. Японія була першою країною, яка пропонувала концепцію Індустрії 5.0, і вона є однією з провідних країн у розробці стандартів та стратегій для її впровадження.

2. Німеччина. Німеччина також активно займається розробкою документів та стратегій щодо Індустрії 5.0, і вона вже впроваджує цю концепцію у своїх виробничих підприємствах.

3. США. У США також є багато ініціатив та програм щодо впровадження Індустрії 5.0, але вони ще не мають офіційної стратегії.

4. Китай. Китай зосереджується на розвитку власної концепції Індустрії 5.0, яка заснована на сполученні інформаційних технологій та виробництва.

5. Європейський Союз. ЄС також активно займається розробкою стратегій щодо впровадження Індустрії 5.0 та створення спільних стандартів для цього [1].

Крім того, міжнародні організації, такі як Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) та Міжнародний союз з електротехніки (IEC), також займаються розробкою стандартів та документів для Індустрії 5.0.

Один з таких документів - це Хартія Індустрії 5.0, яка була прийнята на саміті групи G20 у липні 2019 року в Японії [2]. Цей документ визначає Індустрію 5.0 як "виробництво, що базується на високотехнологічних рішеннях, які забезпечують економічний та соціальний розвиток, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення благополуччя населення". В документі наведено основні принципи, які повинні бути відповідними для будь-якої ініціативи Індустрії 5.0:

1. Людина в центрі виробництва - виробництво повинно бути спрямоване на підвищення якості життя та благополуччя людей, а також на створення сприятливого середовища для розвитку інтелектуальних та креативних здібностей працівників.

2. Концепція Індустрії 5.0 є подальшим розвитком інформаційних технологій та їх впровадженням в промислове виробництво. Ця концепція ставить людину в центр розвитку, забезпечуючи її потреби та етичні принципи, а також працюючи на користь сталого розвитку та екологічної безпеки.

3. Основними принципами Індустрії 5.0 є використання передових технологій та інновацій, таких як штучний інтелект, інтернет речей, блокчейн та інші. Вони допомагають забезпечити ефективність та продуктивність виробництва, а також зменшення витрат та викидів. Індустрія 5.0 передбачає також використання розумних систем, які можуть аналізувати велику кількість даних та виконувати складні завдання, що забезпечує максимальну ефективність виробництва. Роботизація та автоматизація процесів виробництва дозволяє значно зменшити кількість помилок та підвищити якість продукції. Однак, не менш важливим принципом Індустрії 5.0 є забезпечення людяності та соціальної відповідальності виробництва. Людина залишається в центрі розвитку, а технології використовуються для поліпшення її життя та забезпечення її потреб.

Індустрія 5.0 має великий потенціал для розвитку нових галузей, які будуть забезпечувати майбутнє людства. Використання передових технологій у медицині, науці та інших галузях може допомогти вирішувати цільові завдання та проблеми сучасного світу, такі як зміна клімату, енергетичні кризи, демографічні проблеми та багато інших. Індустрія 5.0 є необхідним кроком у розвитку сучасного виробництва, оскільки вона дозволяє досягнути нового рівня продуктивності та ефективності. При цьому, вона також забезпечує соціальну відповідальність та людяність, що є надзвичайно важливим в контексті сталого розвитку людства.

Проте, на жаль, впровадження Індустрії 5.0 не є простим завданням, і вона потребує великих зусиль урядів, бізнесу та науково-дослідних установ. Необхідно створити нові нормативні документи, забезпечити перенавчання працівників та створити нові робочі місця. Індустрія 5.0 відкриває нові можливості та перспективи для розвитку промисловості та суспільства в цілому. Вона дозволяє забезпечити продуктивність та ефективність виробництва, одночасно забезпечуючи людяність та соціальну відповідальність.

Список використаних джерел

1. https://www.clusters.org.ua/blog-single/industry-5-0/
2. https://news.cgtn.com/news/2019-06-28/What-is-Society-5-0-at-the-G20-summit--HT4YQ8BXlC/index.html

ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СИГНАЛУ ВІД ПЕРЕТВОРЮВАЧА НА ОСНОВІ ГЕНЕРАТОРА ДЕТЕРМІНОВАНО-ХАОТИЧНОГО СИГНАЛУ

Маньковська В.С., кандидат технічних наук
Уманський національний університет садівництва, кафедра інформаційних технологій

Ускладнення технологічних процесів призводить до необхідності визначення великої кількості фізичних величин. Автоматизація складних виробничих процесів пов'язана із застосуванням різних вимірювальних перетворювачів, що забезпечують отримання оперативної вимірювальної інформації в належному обсязі і ефективне управління технологічним процесом. Найбільш розповсюдженими є параметричні резистивні вимірювальні перетворювачі.

Значним науковим відкриттям є відкриття детермінованого хаосу в динамічних системах [1]. Суть цього відкриття полягає в тому, що повністю певна (детермінована) динамічна система, при відсутності будь-яких випадкових впливів на неї, починає поводитися хаотичним чином. Однак у цій хаотичності при більш ретельнім розгляді вдається виявити ряд закономірностей в поведінці системи, відрізняє дане явище від класичних випадкових процесів. Попри хаотичний характер, коли на практиці передбачити стан системи в заданий момент часу можна тільки статистично, процес в таких системах істотно відрізняється від звичайного статистичного шуму. До фундаментальних властивостей таких систем відноситься досить високу чутливість хаотичного процесу до зміни внутрішніх параметрів генератора детерміновано-хаотичного сигналу.

Було встановлено, що характерні риси, встановлені для одних хаотичних систем, також виявляються і у більшості інших. Так, наприклад, більшості хаотичних систем притаманні сценарії виникнення хаосу через каскад біфуркацій подвоєння періоду, руйнування тора, чергування (англ. «intermittency»). Самі сигнали, одержувані від генераторів детерміновано-хаотичного сигналу, також мають схожі властивості – неповторюваний процес в часовій області і складний спектр, з нерівномірною структурою заповнення смуги частот. Частотний і часовий аналіз сигналів генераторів детерміновано-хаотичного сигналу без зусиль дозволяє встановити їх фрактальну структуру, в якій присутня самоподібність в менших масштабах. Виявлення такого поєднання властивостей в простих системах привело до досліджень в області застосування генераторів детерміновано-хаотичного сигналу для практичних потреб, в тому числі і для вимірювань, але первісний захват дослідників тепер слід визнати згаслим в зв'язку з тим, що більшість вимірювань хаотичного атрактора залежно від параметрів системи - також мають фрактальний характер.

Якщо вимірювальний перетворювач, представлений на рис. 1, піддається параметричному впливу на свою систему вимірюваною величиною v, то вихідний відгук такої системи F (v, t) буде складною залежністю, що є атрактором в тривимірному просторі. Якщо вхідний вплив v змінюється - то, відповідно, змінюються параметри динамічної системи і, атрактор, який вона формує.

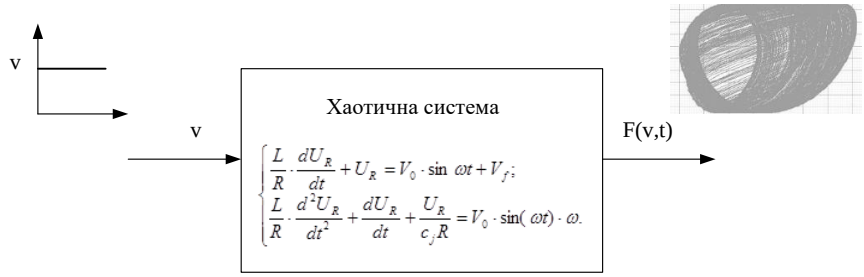

Рис. 1. Вимірювальний перетворювач на основі RL-діодного генератора детерміновано-хаотичного сигналу

Вимірювальний перетворювач, в основі якого лежить RL-діодний генератор детерміновано-хаотичного сигналу (рис. 2), є коливальною системою зі складною динамікою [2]. Різноманітні коливальні режими, які демонструє така система, потребують детального розгляду для вибору оптимальних режимів роботи вимірювального перетворювача. Схема включає в себе всього два лінійні елементи (опір і індуктивність) і один нелінійний елемент (діод). При виборі елементів схеми перетворювача на основі RL-діодного генератора детерміновано-хаотичного сигналу необхідно враховувати не тільки можливість попадання в зону хаосу, але також сусідство з іншими коливальними системами.

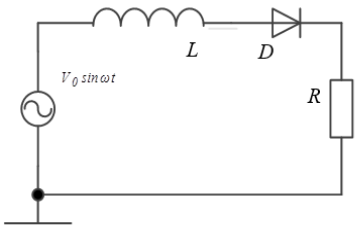

Рис. 2. Схема RL-діодного генератора детерміновано-хаотичного сигналу

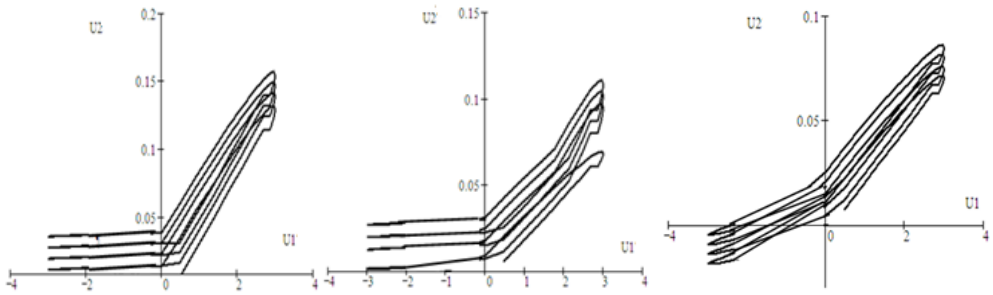

Рис. 3. Атрактори RL-діодного генератора детерміновано-хаотичного сигналу при різних параметрах

Аналіз атракторів, представлених на рис. 3 показує, що в RL-діодному генераторі детерміновано-хаотичного сигналу, якщо період коливань порівняємо з постійною часу перехідного процесу, може виникнути ситуація, коли в кінці періоду струм в колі не загасає до нуля і новий період починається з ненульових початкових умов. При цьому, внаслідок суттєвої нелінійності параметрів схеми заміщення діода, в ланцюзі має місце практично незатухаючий перехідний процес, який набуває форми хаотичних коливань. При збільшенні індуктивності ланцюга розмах атрактора збільшується. У разі збільшення частоти вхідної напруги спостерігається тенденція деякого зміщення атрактора в напрямку негативних напруг.

Виконати вимірювання атрактора - завдання, яке повинно бути виконано для отримання інформації про вимірювальну величину v. Серед відомих, для практичного втілення, методів, слід відзначити наступні: вимірювання об'єму атрактора шляхом оцінки величини паралелепіпеда описаного навколо атрактора, вимірювання середньої швидкості точки по атрактору, чисельне знаходження по часових рядах фрактальної, кореляційної або інформаційної розмірностей, знаходження старшого показника Ляпунова і т. д. Однак залежність одержуваних оцінок від величини вхідного впливу носить виключно фрактальний характер: як правило, завжди немонотонна, з повною відсутністю лінійних ділянок, самоподібна в менших масштабах.

Проте, такі вимірювання можуть бути корисні в біфуркаційних вимірювальних перетворювачах, дозволяючи безпомилково відрізняти хаотичний рух від періодичного.

Список використаних джерел

1. V. Kucheruk Generator oscylacji chaotycznych o układzie RL- dioda jako przetwornik rezystancja - napięcie / Volodymyr Kucheruk, Zygmunt L. Warsza, Volodymyr Sevastyanow, Wiktoria Mankowska // Przegląd Elektrotechniczny, ISSN 0033-2097, R. 89 NR 10/2013

2. Resistance-temperature detector based on the RL-diode generator of deterministic-chaotic oscillations / Volodymyr Kucheruk, Pavlo Kulakov, Viktoriya Mankovska, Julia Moskvichova, Mariusz Duk // Proc. SPIE 10808, Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry, and High-Energy Physics Experiments 2018, 108086H (1 October 2018), doi: 10.1117/12.2501664

ВІДКРИТІСТЬ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Мудрак Руслан Петрович, доктор економічних наук
Уманського національного університету садівництва

Відкритою вважається економіка в переліку інституційних секторів якої присутній «закордонний сектор». Ступінь залученості національної економіки до глобальної можна оцінити за допомогою показника «відкритість економіки»:

$$ВЕ = \frac{(Е + І) \cdot К_{\frac{Г}{Д}}}{ВВП} \cdot 100\%, \qquad (1)$$

де: $ВЕ$ – відкритість економіки, %;

$Е$ – експорт товарів і послуг, млн. дол. США;

$І$ – імпорт товарів і послуг, млн. дол. США;

$К_{\frac{Г}{Д}}$ - середній курс гривні до долара США, грн. за 1 дол.;

$ВВП$ – валовий внутрішній продукт, млн. грн. [1].

Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» №1277 від 29 жовтня 2013р. унормовано шкалу значень індикатора зовнішньоекономічної безпеки «відкритість економіки»: 1) оптимальний – 75%; 2) задовільний – 85%; 3) незадовільний – 90%; 4) небезпечний – 95%; 5) критичний – 100% [1].

Порівняємо фактичні значення рівня відкритості економіки України та окремих розвинутих країн світу (табл. 1). Як бачимо, лише Україна має найбільший рівень відкритості економіки. І це вказує на наявність структурних диспропорцій в системі її суспільного виробництва. Адже за рівнем економічного розвитку Україна сильно відстає від решти представлених країн. Із представленого в табл. 1 ряду розвинутих країн, лише Німеччина виділяється самими високими значеннями аналізованого показника. Проте

більш детальний аналіз дав змогу з'ясувати, що, наприклад, в 2021р. 58,9% усього німецького експорту припадало на країни ЄС. Те ж саме стосується і німецького імпорту – в 2021р. 57,1% в його структурі теж припадало на країни ЄС [5]. Тобто, по суті, було рухом продукції в рамках внутрішнього ринку.

Таблиця 1

Рівень відкритості економіки України та окремих розвинутих країн світ

Країна	Рік										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
США	28,2	30,8	30,7	30,0	30,0	27,8	26,6	27,2	27,6	26,4	23,4
Велика Британія	58,3	62,4	61,1	60,9	58,0	55,9	58,1	61,4	62,3	62,9	56,4
Німеччина	79,9	85,2	86,5	85,1	84,6	86,2	84,8	87,2	88,4	87,6	81,1
Франція	54,9	58,8	59,7	59,8	60,5	61,8	61,1	63,0	64,4	64,1	54,9
Японія	28,5	30,2	30,5	34,0	37,4	35,4	31,3	34,4	36,6	35,2	31,4
Канада	60,2	62,5	62,6	62,2	64,4	66,2	65,4	65,1	66,4	65,4	60,8
Китай	50,7	50,7	48,3	46,7	44,9	39,5	36,9	37,6	37,6	35,9	34,6
Україна	95,7	104,8	102,6	94,0	100,7	107,8	105,5	104,0	99,2	90,5	79,2

**розраховано автором за даними [2], [3], [4]*

Порівняння фактичних значень аналізованого показника для України та ряду найбільш розвинених країн світу вказує на наявність серйозних проблем в економіці нашої країни. Суть цих проблем полягає у надмірній залежності української економіки від кон'юнктури зовнішнього ринку та слабкому розвитку внутрішнього ринку. Справедливість такого висновку підтверджується наслідками глобальної фінансової кризи 2008-2009 років: падіння української економіки було найбільшим серед усіх країн, які охопила криза – мінус 15% ВВП. Натомість країни з добре розвинутими внутрішніми ринками постраждали значно менше.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» №1277 від 29.10.2013 [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n136

2. Exports of goods and services (current US$) [Електронний ресурс]. URL: https://api.worldbank.org/v2/en/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?downloadformat=excel

3. Imports of goods and services (current US$) [Електронний ресурс]. URL: https://api.worldbank.org/v2/en/indicator/NE.IMP.GNFS.CD?downloadformat=excel

4. GDP (current US$) [Електронний ресурс]. URL: https://api.worldbank.org/v2/en/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?downloadformat=excel

5. Order of rank of Germany's trading partners [Електронний ресурс]. URL: https://www.destatis.de/EN/Themes/Economy/Foreign-Trade/Tables/order-rank-germany-trading-partners-xls.xlsx?__blob=publicationFile

СУТНІСТЬ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ДЕГРАДАЦІЄЮ ҐРУНТУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ЯВИЩАМИ

Рудий Роман Михайлович, д. техн. наук,
професор кафедри геодезії, картографії і кадастру
Удовенко Ірина Олександрівна, к. екон. наук,
доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру
Прокопенко Наталія Анатоліївна,
викладач кафедри геодезії, картографії і кадастру
Уманський національний університет садівництва

Найвагомішим видом капіталу у сільському господарстві прийнято вважати земельні ресурси, а його характерна особливість, яка обумовлює його унікальність – це якість ґрунту. Якість ґрунту можна розглядати як запас капіталу, який надає товари та послуги сільськогосподарським виробникам у вигляді кінцевого результату їх діяльності. Ґрунти генерують сільськогосподарські результати завдяки біологічним і хімічним процесам, на які впливає якість ґрунту.

Важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграють розроблення нових і використання діючих еколого-економічних механізмів управління в галузях агроекосистем, що сприяють раціональному використанню і відтворенню природних ресурсів, охороні навколишнього середовища та забезпеченню виробництва екологічно безпечної продукції[1].

Незважаючи на посилену увагу до забезпечення ефективності використання природних ресурсів у суспільному виробництві, їхній стан залишається незадовільним. Така ситуація спонукала систему еколого-економічного управління враховувати специфічні особливості, коли механізм гармонізації екологічної компоненти поєднується зі стратегією соціально-економічного розвитку агроекосистем для досягнення сталого розвитку та збереження цілісності еколого-економічних і соціальних компонентів у суспільному виробництві[2].

Якість ґрунту земельних ділянок сільськогосподарського виробника в будь-який період виробництва, є визначальним фактором результатів урожайності. Як правило, більш сильно деградовані землі призводять до нижчої продуктивності, хоча впливи різняться залежно від умов виробництва та використовуваних технологій виробництва. Нижча продуктивність може бути спричинена або зниженням урожайності, або збільшенням виробничих витрат, пов'язаних із зниженням ефективності ресурсів. Деградація земель також може призвести до більшої мінливості врожайності, а отже, до більших витрат для фермерів, які не схильні до ризику. Передбачається, що виробник максимізує свій очікуваний прибуток, дисконтований у часі, шляхом виробничих рішень направлених на інтенсивність вирощування сільськогосподарської продукції при застосування таких факторів, як добрива, пестициди та робоча сила. Прибуток сільськогосподарського підприємства базується на результатах урожайності, які, у свою чергу, тісно пов'язані з рівнем якості ґрунту. Таким чином, на дохід (або збитковість) підприємця впливає деградація ґрунту через її вплив на врожайність, як наслідок діяльності суб'єкта господарювання.

На дохід землевласника або землекористувача також впливає безліч інших економічних, соціальних і природних факторів, таких як ціни, методи управління, характеристики ділянки, інші джерела доходу, інституційні механізми та погода. Вони

являють собою суміш екзогенних та ендогенних факторів, але для цілей цього дослідження припускається, що вони є екзогенними.

Тому сільськогосподарські виробники змушені адаптувати свою поведінку до сучасних викликів раціональної організації використання земельних ресурсів у сільському господарстві, щоб функціонувати так добре, як вони можуть, враховуючи ситуації, з якими вони стикаються. Їх реакція на стимули та обмеження, з якими вони стикаються, у свою чергу, визначають їхні рішення щодо застосування наявних техніко-технологічних ресурсів сучасності, інтенсифікації та практики управління, що, у свою чергу, впливатиме на перспективу зниження ступеню деградації ґрунту.

Одним із важливих завдань у майбутньому основних форм еколого-економічних механізмів у процесі використання та охорони природних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення, є збереження стійкості ґрунтів, що забезпечується механізмами як під час впливу екзогенних чинників, так і після припинення їхньої дії. Зокрема, у період впливу абіотичних чи антропогенних чинників, ґрунт для збереження своїх функцій виявляє такі механізми[3].

При розгляді причинно-наслідкових зв’язків між деградацією ґрунту та соціально-економічними явищами, оптимальним виразником їх двоїстої природи раціонального використання земельних ресурсів є експеримент, який дав би змогу екзогенно встановити економічні змінні на унікальні значення для кожного регіону та вимірявши вплив екзогенних змін на якість ґрунту в кожному з регіонів. Але можливість реалізації подібних експериментальних дій має більш теоретичну складову, аніж можливість його практичного впровадження. Як альтернативу, у процесі дослідження зв’язків між деградацією ґрунту та соціально-економічними явищами оптимальним стає «природний експеримент». Це встає виправданим кроком, коли екзогенні сили впливають на змінні через події, що є носіями досліджуваних показників і ті, за якими ведеться спостереження, тобто підпадають під частку не повного контролю. Важливо, щоб цей експеримент різнився між спостереженнями, щоб можна було спостерігати вплив різних ситуацій. Завдяки природному експерименту дослідник отримує максимальний результат від спостереження, як різні досліджуванні об’єкти реагують на різні ситуації, з якими вони стикаються.

Існує два методи використання інформації, отриманої з природного експерименту: пряме включення екзогенно обумовленої змінної або використання екзогенно обумовленої змінної для інструментування явищ, які вивчаються за допомогою процедури двоетапної регресії. При можливості використання першого способу перевага віддається його простоті та потужності. Однак інструментальна змінна процедура не є надто складною та дозволяє вивчати набагато більший діапазон явищ. Вибір відповідних інструментів значною мірою сприяє детальному знанню історії та характеристик дослідження та є ключем до успішного використання провідних методів раціонального використання земель.

Отже, якість ґрунту залежить від реакції виробника на безліч екзогенних факторів, а також від соціально-економічної ситуації виробника. Подібним чином соціально-економічне становище виробника є функцією ряду екзогенних факторів і деградації ґрунту. Ці відносини становлять динамічну стохастичну систему, тому економетричне дослідження часових рядів було б найбільш підходящим напрямком дій для їх аналізу.

Список використаних джерел:

1. Мельник П.П., Курбацька Н.В.(2018) Еколого-економічні механізми управління природокористуванням в агроекосистемах URL://https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2018/28_9/5.pdf

2. Головіна О.Л., Мельник П.П. (2014). Еколого-економічні механізми управління землекористуванням у сільському господарстві. Przemyśl Nauka i studia, 18(128), 29–35.

3. Фурдичко О. І. (2014). Екологічні основи збалансованого розвику агросфери в контексті європейської інтеграції України. Київ: АСВ, 432 с

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Уланчук В.С., д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Жарун О.В., к.е.н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Передові країни світу постійну увагу надають розвитку їх економіки, пошуку перспективних форм організації їх бізнесу та впровадження інноваційної структури для високоефективного забезпечення розвитку промислового виробництва, це досягається в наслідок створення індустріальних парків, що приводить до зростання зайнятості населення, збалансованого регіонального розвитку.

Перші індустріальні парки виникли у промислово розвинених країнах понад сто років тому – головним чином як фактор заохочення промислового розвитку. Найбільшого поширення вони набули в період з 1970–х років. Незважаючи на таку історію розвитку, індустріальні парки як інструмент економічного розвитку корисні і в сучасному світі. В даний період у світі функціонує понад 15 тис. індустріальних парків. В наслідок діяльності в них 45 тис. компаній-резидентів, було створено майже 900 тис. робочих місць, а ВВП і експорт країни в цей період зросли більше ніж у 3 рази і Туреччина у 2013р, яка до цього десятиріччями була боржником МВФ, повністю погасила свою заборгованість. В середньому в світі інвестори в 1 га площі індустріального парку інвестують від $1,0 до 5,0 млн і створюють від 20 до 50 робочих місць[1].

Економіка нашої держави потребує потужних стимулів для розвитку.

Отримані соціально-економічні результати країн світу від розвитку індустріальних парків стимулюють залучати досвід їх діяльності в нашій країні. Для цього є схвалення «Концепції створення індустріальних (промислових) парків» Розпорядження Кабінету Міністрів від 01.08.2006р, а в 2012р прийнятий Закон України «Про індустріальні парки» також в 2023р розпорядження Кабміна України щодо «Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023 - 2030 роки». Відповідно до чинного законодавства програми розвитку індустріальних парків в регіонах розроблені кожною із областей України [2]. Станом на 01.01.2023 до Реєстру індустріальних (промислових) парків включено 60 індустріальних парків, 14 із них було введено протягом 2022 р. Майже третина із них буде займатися виробництвом харчових продуктів та переробкою сільськогосподарської продукції.

В перспективі основна продукція сільського господарства має бути направлена на збільшення її доданої вартості, яка буде здійснюватися підприємствами харчової та переробної промисловості, відповідно до вимог міжнародних стандартів. Створена продукція буде направлена на експорт, а незначна її частину реалізована на

внутрішньому ринку, що позитивно вплине на розвиток економіки України та її регіонів. Такі позитивні зміни від реалізації сільськогосподарської продукції не сировиною, а з високим рівнем доданої вартості закладені в основу індустріального парку Городенківської громади Івано-Франківської області, де на території колишнього цукрового заводу планують створити індустріальний парк з глибокої переробки кукурудзи на 25 складових[3].

В Україні 2022 році в індустріальних парках створено 98 нових робочих місць (5 робочих місць – керуючими компаніями, 78 – учасниками індустріальних парків, 15 – іншими суб'єктами індустріальних парків). Усього в індустріальних парках створено 743 робочих місця, випущено продукції вартістю 271,2 млн грн та експортовано продукції вартістю 234,4 млн грн. Загалом з початку створення індустріальних парків заходи з їх облаштування профінансовані на суму 1 188,2 млн грн.

Список використаних джерел:

1. «Концепції створення індустріальних (промислових) парків» Розпорядження Кабінету Міністрів від 01.08.2006р
2. Закон України «Про індустріальні парки»
3.Розпорядження Кабміна України щодо «Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023 - 2030 роки». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-р#Text

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Цимбалюк Ю. А., к.е.н., доцент
Мамай В.О., аспірант
Уманський національний університет садівництва

Розвиток сільських територій завжди був серед основних пріоритетів розбудови вітчизняної економіки. Адже, саме ці території створюють базу для розвитку однієї з її стратегічно важливих галузей – аграрного сектору. Зі зростанням попиту на продовольство, сільські території відіграватимуть все більшу роль як один з драйверів економічного розвитку, забезпечення зайнятості, зростання доходів населення. Не менш важливе значення відводиться цим територіям, як базі для розвитку історико-культурного, сільського зеленого туризму, суміжних галузей рекреаційної сфери тощо.

Під впливом розвитку інфраструктури сільської місцевості відбувається формування іміджу території, що справляє безпосередній вплив на інвестиційну привабливість та соціально-економічний розвиток галузей реального сектору економіки, у тому числі й агропромислового комплексу [1].

Згідно розпоряджень КМУ від 12 червня 2020 р. щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад областей, в Україні створено 1470 територіальних громад, з них 1060 або 72 % на сільських територіях.

На сьогодні існує багато підходів щодо визначення інфраструктури АПК та сільських територій. З огляду на те, які функції щодо підтримання нормального функціонування бізнесу, громадського сектору та забезпечення якості життя жителів сільської місцевості виконують окремі її складові, ми пропонуємо поділ елементів інфраструктури на три блоки. Перший блок – виробничо-сервісна інфраструктура, представлена закладами, які обслуговують або здійснюють господарську діяльність у реальному секторі. Другий блок – транспортно-комунікаційна інфраструктура, пов'язана

із забезпеченням населення та бізнесу енергоресурсами, зв'язком тощо. Третій блок – соціально-побутова інфраструктура, яка включає систему надання послуг щодо освіти, охорони здоров'я, інших соціальних сервісів.

Найгострішими проблемами, що постають сьогодні на селі, є безробіття, зниження доходів населення та трудова міграція, деградація соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної кризи [2].

Тому в Україні, як і в більшості країн цивілізованого світу, виникає необхідність створення системи стимулювання розвитку сільських територій. Основні концептуальні підходи до розвитку сільських територій, які визначаються на сьогодні, – галузевий та територіальний. У вітчизняній практиці на сучасному етапі домінує галузевий підхід, який спрямовує основні заходи державної підтримки на розвиток аграрного сектору. Територіальний підхід передбачає натомість комплексний розвиток сільських територій з урахуванням особливостей їх природно-кліматичних, демографічних, соціальних, історико-культурних, економічних та інших потенціалів. У рамках цього підходу пропонуються різні концепції: інтегрального територіального розвитку, сільського регіонального розвитку й інші [3].

Формування нових підходів до організації життєвого середовища сільських мешканців вимагає ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, що дасть можливість посилити спільну діяльність органів влади, місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад і кожного з їх членів, спрямовуючи її в одному напрямі – забезпечення збалансованого розвитку інфраструктури сільської місцевості [1].

Спираючись на передовий світовий досвід, розроблено Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, відповідно до якої, кожна область України розробила власну стратегію на вказаний період. Реалізація стратегій розділена на два етапи 2021-2023 та 2024-2027 роки. У Стратегії визначено певні типи територій, щодо яких є потреба застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їх розвитку. До таких типів територій відносять: агломерації; великі міста; середні міста; малі міста; монофункціональні міста; зони впливу міжнародних транспортних коридорів; прикордонні регіони; прикордонні території у несприятливих умовах; тимчасово окуповані території України, природоохоронні території та об'єкти; макрорегіон «Азов-Чорне море»; гірські території Українських Карпат; сільські території у несприятливих умовах [4].

В таких умовах значний поштовх для подальшого розвитку сільських територій може бути забезпечений за рахунок покращення рівня інвестиційного забезпечення, зокрема й у сфері виробничої, транспортної, торговельної, сервісної та інших галузей інфраструктури. Це, в свою чергу, дасть можливість активізації розвитку виробничої та підприємницької сфери, а також залучення трудових ресурсів.

Інвестиції в розвиток сільських територій можуть поєднувати в своїй структурі як приватні, так і бюджетні вкладення, оскільки інфраструктура включає соціально-побутову (фінансується здебільшого за рахунок бюджетних видатків), виробничо-сервісну та транспортно-комунікаційну (фінансується за рахунок різних джерел, насамперед, коштів приватних інвесторів, пов'язаних з аграрним сектором та іншими сферами бізнесу, представленими на певній території).

Водночас, слід зауважити, що залучення приватних інвестицій у розвиток інфраструктури наразі носить доволі обмежений характер, оскільки при приватному комерційному інвестуванні основним мотиваційним чинником для інвестора є

вартісний фактор, тобто безпосередній фінансовий зиск, який проявляється в отриманні прибутку або зростанні ринкової вартості підприємства (бізнесу). Соціальний ефект для приватного інвестора є побічним, хоч і призводить до позитивних зрушень в суспільстві. Сюди відносять зростання зайнятості, доходів населення, бюджетів різних рівнів, розвиток інфраструктури, покращення соціального клімату, екологічної ситуації. Водночас, коли мова йде про соціальні інвестиції, такі їх результати матимуть першочерговий пріоритет.

У контексті сучасної економічної науки виділяють фізичний (натуральний) та фінансовий підходи до оцінювання стану розвитку інфраструктури сільських територій. Наприклад, шляхом застосування фінансових показників відбувається розрахунок ефективності інвестицій у конкретних сферах інфраструктури. Використання натуральних показників є доцільним з метою вимірювання та обліку таких характеристик, як довжина доріг із твердим покриттям, кількість закладів охорони здоров'я чи освіти, чисельність учнів у сільських школах [1].

Потенційні джерела фінансування інвестицій в розвиток територіальних громад, зокрема й на сільських територіях, можуть бути доволі різноманітними. Проте, слід відзначити, з одного боку, певний брак коштів, з іншого – значну залежність більшості сільських територій від бюджетних субвенцій. Як свідчать дані, в період з 2015 по 2021 рік ця частка коливалася в межах 59,1-33,7% з чіткою тенденцією до зниження. В свою чергу, структура власних надходжень до місцевих бюджетів свідчить, що практично 2/3 їх формується з ПДФО, тобто залежить від кількості та доходів працюючого населення, зростання чисельності якого, як відомо, не є визначальним трендом для сільських громад. Інші відносно стабільні надходження (податки на землю та інше нерухоме майно) забезпечують всього лише близько 15 % [5].

Разом з тим, держава певним чином нарощує обсяги фінансової підтримки на розвиток громад та інфраструктури. Так, у 2022 році на розвиток сільських територій виділено 7,1 млрд грн, що на 58 % більше, порівняно з 2021 роком, на регіональний розвиток 27,5 млрд грн (приріст 77%), розвиток інфраструктури 9,6 млрд грн (зростання у 5,6 раз).

Таким чином, можна зробити висновок, що в найближчій перспективі інвестування розвитку інфраструктури сільських територій буде можливим здебільшого за рахунок бюджетних субвенцій або залучення зовнішніх джерел. Такими джерелами можуть бути кошти приватних інвесторів (в міру розвитку соціальної відповідальності бізнесу), благодійних та громадських організацій, міжнародні гранти, краудфандингові платформи тощо.

Список використаних джерел

1. Талавиря М., Косач І. Розвиток інфраструктури сільських територій // Проблеми і перспективи економіки та управління. 2022. № 2(30). С.85-92.

2. Статівка А. М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні: Монографія. – Х.: Право, 2007. – 208 с.

3. Рябоконь В.П., Рарок Л.А. Розвиток соціальної інфраструктури сільських територій // Економіка АПК. 2016. № 4. С. 56-65.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 5 серпня 2020 р. № 695 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text

5. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування URL: https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring

ГРИБНИЦТВО, ЯК ГАЛУЗЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Шпичко Денис Олегович,
Уманський національний університет садівництва, студент 11дф-е групи

Вирощування грибів - це нова галузь сільського господарства, що займається культивуванням і переробкою різних видів їстівних грибів (печериця, глива і інших) і виробництвом міцелію. В даний час розрізняють промислове грибництво, що включає культивування та переробку, і аматорське грибництво, що включає збиральництво дикорослих грибів [1].

Їстівні гриби культивують через великі потенційні можливості - завдяки досягненням технічному прогресу, технологіям вирощування та інтенсивній селекційній роботі, середня урожайність печериці в ряді країн збільшилась з 4-6 до 30-40 кг/м 2 за цикл вирощування, а гливи до 1,0-1,2 кг/ кг сухої маси субстрату [2, с. 4].

Грибівництво є прибутковим напрямком аграрного сектора багатьох розвинутих країн світу, де створено грибну промисловість. Висока продуктивність їстівних та лікувальних грибів, що містять значну кількість протеїну, зумовлює інтенсивний розвиток світового промислового виробництва їстівних грибів [3, с. 5].

Вирощування грибів складається з шести етапів: 1) компостування фази I; 2) компостування фази II; 3) нерест; 4) укладання оболонки; 5) закріплення; 6) обрізка. Ці кроки описані в їхній природній послідовності, підкреслюючи основні особливості кожного кроку. Компост забезпечує поживні речовини, необхідні для росту грибів. Для грибного компосту зазвичай використовують два типи матеріалу:

- найпоширенішим і найменш дорогим є кінський гній із пшеничною соломою;
- синтетичний компост зазвичай виготовляють із сіна та пшеничної соломи, хоча цей термін часто відноситься до будь-якого грибного компосту, основним інгредієнтом якого є не кінський гній. Обидва види компосту вимагають додавання азотних добавок і кондиціонуючого агента, гіпсу. Підготовка компосту відбувається в два етапи, які називаються фазою I та фазою II компостування. Обговорення підготовки компосту та виробництва грибів починається з першої фази компостування [4].

Україна в 2021 році виростила близько 70 тис. тонн печериць. В країні майже 250 ферм з вирощування печериць, та до 100 ферм з вирощування гливи й інших видів грибів. Проте, відновлення широкомасштабної російської військової агресії стало причиною зупинки майже половини грибних ферм [5].

Станом на 9 травня 2023р. товарне виробництво печериці в Україні здійснювалося в 7 областях (рис. 1).

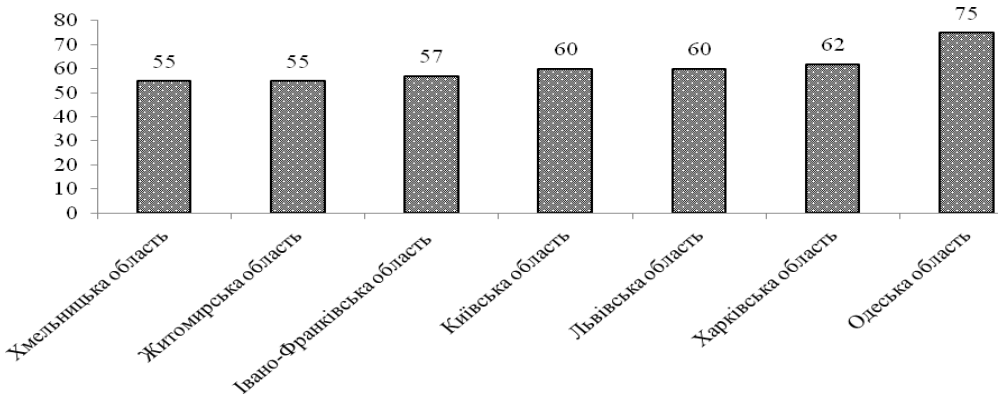

Рис. 1. Ціна білої печериці на гуртових ринках в окремих областях України станом на 9 травня 2023р., грн. за 1 кг*

*побудовано автором за даними [6]

Найнижчі закупівельні ціни на білу печерицю всередині травня 2023р. були в найбільш віддалених від театру бойових дій областях – Хмельницькій, Житомирській та Івано-Франківській, найвищі – у прифронтовій Харківській області та в Одеській, де традиційно високий рівень споживання грибної продукції (рис. 1). Середня торгова націнка на білу печерицю в мережі роздрібної торгівлі становить від 26 до 36%, або 20-25 грн. у вартісному вираженні.

Головним чинником стабілізації цін на грибну продукцію є перемога України над російським агресором та встановлення стійкого й всеосяжного миру.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія. *Вирощування грибів* [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Грибництво

2. Вдовенко С.А. Вирощування їстівних грибів: Навч. посіб., 2010. 120с.

3. Грибівництво: практикум для студентів вищих закладів освіти I-IV рівнів акредитації, які навчаються за освітньо-професійними програмами бакалавр і магістр спеціальностей «Агрономія» та «Садівництво і виноградарство» / Г. І. Латюк, Л. М. Попова. Одеса : Астропринт, 2021. 140 с.

4. Royse D.J., Beelman R.B.. *Six Steps to Mushroom Farming* [Електронний ресурс] Penn State Extension, October 21, 2022. URL: https://extension.psu.edu/six-steps-to-mushroom-farming

5. Половина грибних ферм в Україні припинила діяльність після російського вторгнення [Електронний ресурс]. *UMDIS,* March 15, 2022. URL: https://www.umdis.org/polovyna-hrybnykh-ferm-v-ukraini-prypynyla-diialnist-pislia-rosiyskoho-vtorhnennia/

6. Огляд ринку грибів України за 9 травня [Електронний ресурс]. *UMDIS,* May 9, 2023. URL: https://www.umdis.org/ohliad-rynku-hrybiv-ukrainy-za-9-travnia/

ІНСТИТУТ, ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ: СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Яремчук Віктор Семенович,
Уманський національний університет садівництва, студент 11дф-е групи

Інститут є ключовим поняттям інституціоналізму або інституціональної економіки - напряму економічної теорії, який бере в основу аналізу не тільки економічні проблеми, але й пов'язує їх з проблемами соціальними, політичними, етичними, правовими тощо. Інститут - це первинний елемент рушійної сили суспільства в економіці та поза її межами до якого відносять державу, сім'ю, підприємництво, монополії, приватну власність, профспілки, релігію, громади, організації, все, що відображає звичаї, етику, правові рішення, суспільну психологію і еволюцію форм економіки [1].

Появу інституціоналізму на початку XX ст., як нового напрямку в економічній теорії, пов’язують із виданням праці Веблена Т. «Теорія бездіяльного класу» [2].

Об’єктивною умовою виникнення інституціоналізму стала усе більш очевидною наростаюча криза класичної економічної теорії. Насамперед, одного із її центральних постулатів на який опирається концепція ринкового саморегулювання «невидимою рукою» Сміта А. – раціональність ринкових суб’єктів.

Раціональний або розумний ринковий агент – це той, який приймає рішення про витрати (інвестиційні або кінцеві), здійснюючи об’єктивний аналіз ринкової інформації, тобто порівнюючи переваги і недоліки різних варіантів, вибирає оптимальний. Якщо

припустити, що всі ринкові агенти є раціональними, то в економічній системі в якій вони діють – неможливі ситуації неправильного розподілу обмежених ресурсів між секторами та галузями суспільного виробництва, а також досягається їх [ресурсів] максимальна гранична продуктивність. Що є ключовою умовою ринкової рівноваги при повній зайнятості.

Однак, як показав історичний досвід, людина – не калькулятор. Вона часто приймає нераціональні економічні рішення. Пояснення полягає в тому, що люди страждають від когнітивних упереджень, тобто наш розум, як правило, використовує «ярлики», щоб швидко дійти до висновків [3]. Крім того, існує така природна вада ринкової економіки, як асиметрична (неповна, недостовірна, невчасна тощо) інформація, яка не дозволяє навіть самому раціональному ринковому агенту приймати оптимальні економічні рішення [4].

Насправді, кожен ринковий агент, який є насамперед людиною, перебуває під впливом не лише ринкової інформації, а зазнає впливу оточуючого соціального середовища, сформованого чинними для даного суспільства інститутами. Наприклад, сім'єю, організацією в якій працює, профспілкою, громадою, державою в особі місцевої адміністрації та держаних законів, засобами масової інформації, підприємцями тощо. Тому характер інституційного середовища може справляти як позитивний, так і негативний вплив на прийняття правильних (раціональних) економічних рішень. Що актуалізує необхідність дослідження умов, факторів та закономірностей формування й розвитку суспільних інститутів, і їх впливу на функціонування економіки.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія. *Інституціоналізм* [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інституціоналізм

2. Veblen T. The Theory of the Leisure Class [Електронний ресурс]. URL: http://moglen.law.columbia.edu/LCS/theoryleisureclass.pdf

3. Economy-pedia. *Раціональний споживач* [Електронний ресурс]. URL: https://uk.economy-pedia.com/11040961-rational-consumer

4. Stiglitz J.E. Equilibrium in Product Markets with Imperfect Information. *The American Economic Review*. 1979. Vol. 69. No 2. P. 339-345. URL: https://www.jstor.org/stable/1801670

3. *Розвиток фінансово-облікової діяльності підприємства*

CURRENT TENDENCIES OF INTERNATIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT

Kutsenko I.V., master's degree, 1st year of study [4]
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

The world economy is a single global organism that includes the economic situation of all countries. It arose on the basis of the international division of labor and led to the creation of cooperatives. Characteristic elements of the modern world community are the formal expansion and sufficient openness to other countries, the movement towards the interconnection of the world economy, manifested in economic integration, which is a prerequisite for closer mutual cooperation and interconnection between countries and the basis for the formation of a global world economy. The world community is increasingly emerging as a coherent, functionally interconnected system, and the process of globalization of the world economy creates prerequisites for national economic growth and determines new guidelines for economic policy. Dynamic changes in the world economy of states pose "global challenges" to many countries. The development of the international economy in the modern era is characterized by some features caused by the development of the scientific and technological revolution, the intensification and globalization of international economic relations and processes [3, p. 15].

Significant economic gains by the newly industrialized countries were achieved to a large extent thanks to the provision of macroeconomic stability. A stable macroeconomic environment became the main factor in the international competitiveness of the studied countries of Southeast Asia. An important feature of the state policy of the countries was a quick reaction to the problems of macroeconomic balance that arose as a result of various factors, including external influences. The level of GDP growth of individual countries of Southeast Asia and the ASEAN integration association in 2010-2022 is presented in Table 1.

Table 1. GDP growth of individual countries of Southeast Asia and the countries of the ASEAN Integration Association in 2010-2022, %

Countries	Average annual GDP growth in 2010-2022	
	Total	Per capita
South Korea	9,02	7,79
Indonesia	5,54	3,82
Malaysia	6,03	3,58
Singapore	6,87	4,20
Thailand	5,49	4,38
ASEAN	5,44	3,89

Source: compiled according to data [1, p.25].

GDP in the ASEAN countries in 2010-2022 increased by an average of 5.44%, per capita - the average annual GDP growth was at the level of 3.89%. There was an acceleration in the GDP growth rates of South Korea, Singapore and Malaysia with annual averages of 9.02%, 6.87% and 6.03%, respectively. In terms of GDP per capita, high average annual growth rates were demonstrated by South Korea and Thailand, with respective indicators of 7.79% and 4.38%.

[4] Research supervisor - Doctor of Economics, associate professor Mirzoeva T.V.

An important component of the stable macroeconomic environment of the economies of Southeast Asia is the low and predictable level of inflation. In particular, we can note that inflationary "surges" were observed in Malaysia, Taiwan and Thailand only during the period of rising oil prices. The low level of inflation in these economies became the basis for achieving price competitiveness in export markets.

There are certain factors that have an objective impact on the formation and development of the international economy as a complete socio-economic organization. Such factors primarily include changes in the structure of the international economy of countries. In particular, these are: a) the emergence of new promising groups, such as newly industrialized and some countries with a transition economy; b) dynamism of economic development, which is generally characterized by constant rates of economic growth; c) strengthening of integration processes between countries; d) strengthening the differentiation of economic development between developing countries; e) market unification of economic development in most countries. Compared to the specifics of international economic development, it is worth emphasizing some structural changes that are taking place in the functioning of the process of strengthening and intensification of international economic relations between many states. Such changes mainly include: a) increase in production volumes in the material sphere; b) a decrease in the share of agricultural production in the total volume of the international economy; c) high rates of development and increase in employment in the service sector; d) rapid scientific and technical progress in transport and information and communication systems; e) traditional foreign trade operations compared to production operations, etc. [2, p.6].

International economic development is characterized by the effect of economic laws and regularities. The essence of economic laws operating in the international economy is that they are constant and repeated cause-and-effect relationships that reflect essential moments in the development of international economic relations, phenomena and processes. In general, the international economy develops on the basis of commodity-money relations and therefore usually obeys the laws of the market economy.

The authorities of many countries are aware that it is possible to overcome the above-mentioned negative trends of globalization only by coordinating their policies and joining forces. Therefore, along with globalization, the processes of regionalization, including regional economic integration, are also developing. Such processes are gaining positive momentum in Western Europe (EU) and North America (NAFTA). Regional integration is also taking place (albeit more slowly) in Asia (the Asia-Pacific Economic Community), Latin America, and Africa. The expansion of the financial environment beyond the borders of the countries put on the agenda the issue of proper "global" coordination of national actions in the financial and economic sphere and the very responsible role of global financial institutions (IMF, IBRD, etc.) in regulating financial and budgetary issues and ensuring predictable (and controlled) development modern financial and budgetary system on the agenda. In the conditions of globalization of world finances, the harmonization of standards of activity of financial institutions, accounting and national statistics, coordination of financial and tax standards and requirements, development of a single "code of conduct" for the world financial environment is of great importance [4, p.21].

Thus, the formation of the world market naturally leads to the establishment of interstate relations, which have their own characteristics, features and regularities based on the theories of the international economy. The international (world) economy can be interpreted in a broad and narrow sense. In a broad sense, the theory is designed to study the economy of the modern interdependent world. In a narrower interpretation, it is defined as a part of market economic

theory and studies the patterns of international exchange of goods, the movement of factors of production and the interaction between various state entities in the process of forming the international economic policy of the state. International economics is based on market economic theory, microeconomics and macroeconomics. Combining them with applied economics, such as international marketing, finance and accounting, allows you to build a universal theory of an international open economy, which is the third pillar of modern economic theory and is used by most countries and their economic exchanges.

References:

1. Bilotserkivets V. V. International economy: [Electronic resource] / V. V. Bilotserkivets. - K.: Center of educational literature. - 2012. - 327 p. – Access mode: http://pidruchniki.ws/10850421/ekonomika/mizhnarodna_ekonomika_-_bilotserkivets_vv.

2. Zadoya A.O. International economy: [Study. manual] / Zadoya A.O. - K.: Center of educational literature. – 2012. - 416 p.

3. Kozak Y.G. International economy: [Study. manual] / Yu. G. Kozak - [3rd edition] - K.: Center for Educational Literature. - 2009. - 450 p.

4. International economic relations: History of international economy relations: Textbook for econ. universities and faculties/ A. S. Filipenko, V. S. Budkin, O. V. Butenko, etc. - K.: Lybid, 2010. - 190 p.

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ

Аніщенко Г.Ю., к.е.н, доцент
Пічкуренко О.О., магістр
Уманський національний університет садівництва

Кожне підприємство використовує у своїй діяльності досить велику кількість різноманітних виробничих запасів, які потребують належного обліку, контролю та оподаткування. Їх купівля-продаж між суб'єктами підприємництва, які є платниками податку на додану вартість, обумовлює виникнення податкового зобов'язання за згаданим непрямим податком у продавця та дозволяє забезпечити відшкодування для покупця. Крім того, вартість спожитих запасів у ході виробництва формують витрати, котрі є елементом при встановленні фінансового результату, який у підсумку підлягає оподаткуванню податком на прибуток. Ці взаємовідносини перебувають на контролі у податкових органах. Тому операції із даною групою активів безпосередньо впливають на розрахунки за податками й платежами, а тому неналежний облік на досліджуваній ділянці викликає серйозні порушення податкового законодавства. Для того, щоб уникнути фінансових та адміністративних санкцій за це необхідно чітко дотримуватись вимог Податкового кодексу України [1] та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО), зокрема НП(С)БО 9 «Запаси» [2]. Все це стало визначальним для проведення досліджень.

Питання обліку виробничих запасів є досить вивченими і широко досліджуваними серед вітчизняних науковців та практиків. Їм присвячено праці Ф.Ф. Бутинця, А.М. Герасимовича, С.Ф. Голова, М.В. Кужельного, Ю.А. Кузьмінського, В.Г. Лінника, В.В. Сопка, Н.М. Ткаченко та інших. Разом з тим проблеми оподаткування розглядаються не так активно і більше увага у фахових та професійних виданнях зосереджується на пошуку шляхів вирішення ситуативних проблем. Тому метою даної праці є узагальнення

результатів власних досліджень щодо обліку і оподаткування операцій з виробничими запасами, які в в враховували вимоги сучасності.

Крім звичайних купівлі / продажу запасів кожен суб'єкт діяльності залежно від його галузевої приналежності може мати чимало специфічний операцій, які обумовлені технологією, організаційною структурою, обсягами діяльності та іншими чинниками. Незважаючи на загальну зрозумілість та чітку визначеність правил ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів з позиції теорії та практики, дана ділянка обліку не викликає зайвих питань. Разом з тим, через унікальність норм облікової політики на кожному окремому підприємстві, можливу глибоку аналітику групи запасів в них, широку номенклатуру та розгалуженість структурних підрозділів, мережі місць зберігання, транспортні операції ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів ускладняється. У таких вимогах точність даних бухгалтерського обліку про запаси та відображення її у фінансовій звітності ні в якому разі не повинні погіршуватись. Чим складнішим є облік виробничих запасів, тим більш продуманою має бути його організація на даній ділянці, щоб фіксувати усі господарські операції з виробничим запасами. Серед їх множини можна виділити групи однорідних транзакцій, які об'єднуються однорідними ознаками та характеризуються певним впливом на податкові розрахунки: придбання виробничих запасів; відпуск запасів у виробництво, для загальновиробничих, управлінських чи збутових потреб; реалізація виробничих запасів; їх списання при нестачах, псуваннях, безоплатній передачі. На кожній переліченій ділянці обліку формуються дані щодо бази оподаткування певними податками. Операції з придання чи реалізації виробничих запасів безпосередньо впливають на нарахування податку на додану вартість для його платників. Списання запасів, використаних не за призначенням призводять до необхідності застосування компенсуючих зобов'язань з податку на додану вартість. Відпуск сировини у виробництво має вплив на формування витрат, а, отже, і на фінансовий результат, що пов'язано з оподаткуванням податком на прибуток. Тому контроль за усіма операціями із запасами у циклі їх господарського кругообігу, що контролюється підприємством, безпосередньо впливає на показники податкових розрахунків та перерахування до бюджету.

Організація управлінського обліку на будь-якому підприємстві має охоплювати ділянку виробничих запасів, бо від їх використання виникають витрати, а при їх зберіганні можуть виникати втрати. Також потрібно виявляти і своєчасно ставити на облік зворотні відходи, вторинну сировину, які можуть принести підприємствам економічні вигоди (можуть бути використані повторно або продані). Відповідно до критеріїв визнання запасів згідно НП(С)БО 9 «Запаси» [2] такі об'єкти обліку теж є активами. Тобто, операції зі списаними активами та повторне їх відновлення на балансі підприємства можуть обумовити виникнення доходів, що теж є базою для їх наступного оподаткування. Операції із виробничими запасами потребують податкового контролю на всіх перелічених напрямах. При цьому облікова політика підприємств щодо виробничих запасів повинна враховувати регламентацію норм природних втрат при зберіганні чи транспортуванні; нормування їх списання за каналами використання, що надзвичайно важливо у технологічно складних галузях виробничої сфери; розробку та затвердження спеціальних первинних документів для розрахунку компенсуючих зобов'язань тощо.

Таким чином, врахування в обліковій політиці зазначених питань дозволить налагодити ефективну систему бухгалтерського обліку у спектрі побудови надійного обліково-аналітичного забезпечення для управління та податкового контролю за виробничими запасами. Саме облік лежить в основі комунікаційних зв'язків при

управлінні виробничими запасами. Кожну ланку економічних взаємовідносин між суб'єктами діяльності щодо купівлі/продажу запасів, між платниками податків та контролюючими органами, між структурними підрозділами підприємства щодо руху виробничих запасів необхідно розглядати з позиції впливу на розмір бази оподаткування та коректності розрахунку податку на додану вартість й податку на прибуток.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: кодекс України від https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 03.05.2023).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 249. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення 28.04.2023).

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ АВТОНОМНОСТІ У ПРАКТИЦІ БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Аніщенко Г. Ю., к. е. доц.
Уманський національний університет садівництва

Ведення бухгалтерського обліку та формування звітних показників про результати діяльності підприємств, організацій усіх форм власності та будь-якого розміру бізнесу повинні базуватись на усталених правилах. Серед даних, які мають одне із важливих значень для оцінки фінансового стану суб'єктів підприємництва, є інформація про майновий стан, який можна оцінити за комплексом показників. Крім того, балансова вартість активів, які використовуються при веденні бізнесу, також належать до визначальних критеріїв, за якими ідентифікуються підприємства комерційного типу на категорії великих, середніх, малих та мікропідприємств. Саме тому від того на скільки достовірною буде інформація, відображена у фінансовій звітності про вартість активів, залежить точність оцінки про забезпеченість та ефективність використання вкладеного капіталу. У той же час ті суб'єкти економічної діяльності, які організовують ведення бізнесу у формі фізичних осіб-підприємців, повинні відмежувати майно, яке залучене до комерційної діяльності, від особистого. Таке майно має бути ідентифіковане як об'єкти оподаткування для необоротних активів (рухоме чи нерухоме майно, земельні ділянки). Зазвичай оформлення прав власності на ці об'єкти обліку здійснюється на фізичну особу, а вже потім їх експлуатація з комерційною метою повинна бути включена до об'єктів обліку, які є джерелом доходу платників податку. Що стосується придбання й використання оборотних активів, то, на відміну від юридичних осіб, підприємці не завжди фіксують їх використання у господарський діяльності чи особистих потребах. Напрям використання часто змінюється, а межі «автономності» відносно даного виду активів є розмитими. Через наявність такої проблеми завуальовується межа відокремлення майна суб'єктів підприємництва від майна власників, а згаданий принцип автономності не працює на повну. Аналогічна ситуація притаманна й розмежуванню зобов'язань. Не можуть бути зобов'язання юридичної особи погашені як особисті чи навпаки. Проте у практиці фізичних осіб-підприємців борги за ведення підприємницької діяльності можуть оплачуватись з використанням особистих рахунків, відкритих не для ведення підприємницької діяльності. Отже, при таких обставинах порушуються головні постулати бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які обумовили мету

дослідження. Питання принципів бухгалтерського обліку вивчаються науковцями, зокрема О. Височан [1], С. Голов, Н. Головай, О. Гончаренко, Т. Кучеренко [2], В. Яцишин [4]. Проте в обліковій практиці виникають окремі питання, які потребують більш детального дослідження для того, щоб звітність суб'єктів економічної діяльності усіх форм власності була достовірною щодо матеріально-технічного забезпечення та дійсного фінансового стану. Саме аналіз та пошук шляхів врегулювання описаної проблеми є досить важливими для уникнення будь-якого конфлікту інтересів, формування прозорих показників у фінансовій світності та прийняття на її основі адекватних рішень.

Згідно с. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» принцип автономності визначає порядок відображення у фінансовій звітності підприємства його активів та зобов'язань, котрі перебувають у власності цих юридичних осіб, окремо від особистого майна його власників. Як базовий принцип автономність має зважати на інтереси та запити суб'єктів економіки з позиції чіткого поділу майна між окремими одиницями обліку: підприємницькою структурою та фізичною особою - власником. Власність на активи у засновників підприємницької справи є чітко ідентифікованим явищем та не може бути ототожнене між поняттями «особисте майно» і «майно у власному бізнесі». Відносно юридичних осіб реалізація даного принципу не викликає сумнівів, адже будь-які активи, що зараховуються на баланс з різних джерел надходження, відображаються на рахунках балансового обліку. Ті активи, на які не поширюється право власності (наприклад, лише право користування), відображають на позабалансових рахунках. Таким чином, через «автономність» забезпечується ця відокремленість та чітка підзвітність.

Уникнення помилок при складанні фінансової звітності щодо надмірного врахування майна чи занижених зобов'язань можливе за умови оформлення у бухгалтерському обліку операцій з використанням майна власника чи погашенням його заборгованості з позиції дотримання принципу автономності та належною юридичною роботою на підприємстві. Саме завдяки наявності цілої низки юридичних норм Господарського, Цивільного та Податкового кодексів принцип автономності не втрачає свого значення, а набирає юридичних ознак та конкретизує «майнові відносини та відносини за зобов'язаннями» [2, С. 111].

Якщо майно власника використовується у підприємницькій діяльності, то таке майно має бути оформлено належним чином. Якщо юридична особа залучає до господарської діяльності активи, зокрема основні засоби від власника, то це має бути посвідчено документом про передачу майна у користування на основі договору з нотаріальним посвідченням. Якщо суб'єктом діяльності є фізична особа-підприємець, яка застосовує особисте майно для ведення бізнесу, то в даному разі «межа власного» та «підприємницького» є опосередкованою та дуже тонкою. З позиції податкової звітності усі без виключення платники податків як юридичні, так і фізичні особи незалежно від застосованої ними системи оподаткування повинні надати Повідомлення про об'єкти оподаткування або об'єкти, пов'язані з оподаткування з допомогою яких здійснюється господарська діяльність (т. ф. 20-ОПП) [3]. При її поданні фіксується не лише місце знаходження нерухомості, рухомого майна та точок продажу (надання послуг), а й статус об'єктів обліку на правах власності, володіння чи розпорядження. Проте у повідомленні не міститься жодної інформації про додаткові не менш важливі, на нашу думку, параметри цього майна: у заставі, на гарантії, у поручительстві, передано в користування іншим особам, суборенді та інші випадки. Це вимагає вдосконалення роботи щодо шир-

шого інформування податкових органів про майно, яке залучається до господарського обігу.

Таким чином, принцип автономності лежить в основі фундаментальних суджень щодо фінансово-майнового стану підприємств. Уникнення помилок при складанні фінансової звітності щодо надмірного врахування майна чи його використання в особистих цілях, занижених зобов'язань, доходів можливе за умови оформлення у бухгалтерському обліку операцій з використанням майна власника чи погашенням його боргів з позиції дотримання принципу автономності та належною юридичною роботою на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Височан О. Принцип автономності в обліку: межі застосування. Інноваційні технології та інтенсифікація розвитку національного виробництва : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Тернопіль, 16-17 жовтня 2014 р.) / Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція. Тернопіль: Крок, 2014. С. 191-193. URL: http://econf.at.ua/_ld/0/1_20141016.pdf#page=191 (дата звернення 15.04.2023).
2. Кучеренко Т. Принцип превалювання сутності над формою у фінансовій звітності. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2010. №2. С. 103-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2010_2_10 (дата звернення 10.04.2023)
3. Про затвердження Порядку обліку платників податків і зборів: наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 р. № 1588. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1562-11#Text (дата звернення 25.04.2023).
4. Яцишин, Н. З. Принципи бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Ужгородського університету* : Серія: Економіка / редкол. В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак та ін. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 32. С. 274-280.

РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ: ЗРОСТАННЯ ТА РОЗВИТОК АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Іванова Н.А., к.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Аудиторська професія відіграє важливу роль у підтримці цілісності фінансової звітності та зміцненні довіри інвесторів. З моменту здобуття Україною незалежності в 1991 році розвиток аудиторських послуг зазнав значних змін через низку факторів, таких як економічні реформи, зміни в законодавстві та прийняття міжнародних стандартів. Ці тенденції сформували аудиторське середовище в Україні та мали значний вплив на еволюцію професії та її здатність повністю задовольняти потреби бізнес-спільноти та зацікавлених сторін.

Зародження аудиту в Україні можна віднести до початку 1990-х років, періоду економічних реформ. Перехід від централізованого державного управління до ринкової економіки зумовив необхідність створення незалежних аудиторських послуг та надання достовірної фінансової звітності. Важливим кроком у розвитку аудиторської професії в Україні стало прийняття Закону «Про аудиторську діяльність» у 1993 році. Цей закон ознаменував початок створення системи аудиту, яка окреслює принципи, обов'язки та стандарти, яких повинні дотримуватися аудитори. Запровадження цього закону заклало

основу для зростання та розвитку аудиторської професії в Україні та створило середовище для посилення фінансової прозорості, підзвітності та довіри інвесторів.

Нормативно-правова база, що регулює надання аудиторських послуг в Україні, розвивалася протягом багатьох років, щоб привести її у відповідність до міжнародних стандартів. Прийняття Міжнародних стандартів аудиту ще більше підвищило якість та узгодженість практики аудиту в Україні.

Незважаючи на прогрес, досягнутий у розвитку аудиторських послуг, деякі проблеми залишаються. Однією з ключових проблем є поширеність корупції та шахрайства, які підривають довіру до фінансової звітності. Додаткові проблеми створюють недостатнє дотримання нормативно-правових актів і недовіра громадськості до аудиторів. До них належать забезпечення незалежності та об'єктивності аудиторів, підвищення якості аудиту та подолання розриву в очікуваннях між аудиторами й зацікавленими сторонами. Крім того, швидкий технологічний прогрес і зростаюча складність бізнес-операцій ставлять перед аудиторами нові виклики. Однак ці проблеми також створюють можливості для аудиторів використовувати технології, вдосконалювати свої навички та надавати додаткові послуги клієнтам.

Аудиторські послуги відіграють важливу роль в економіці України, сприяючи фінансовій прозорості та залученню іноземних інвестицій. Аудитори забезпечують надійність і достовірність фінансової звітності, підвищуючи довіру інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін. Роль аудиту полягає не тільки в дотриманні нормативних вимог, але й у сприянні належному корпоративному управлінню та зниженню ризиків.

Майбутнє аудиторських послуг в Україні виглядає багатообіцяючим, враховуючи поточні реформи та інтеграцію країни у світову економіку. Постійні зусилля щодо зміцнення законодавчої бази, вдосконалення професійної освіти та навчання, сприяння міжнародній співпраці сприятимуть подальшому розвитку аудиторських послуг. Інтеграція передових технологій, таких як аналітика даних і штучний інтелект, також має потенціал для трансформації аудиторської професії, дозволяючи аудиторам надавати вдосконалені та більш комплексні послуги.

Розвиток аудиторських послуг в Україні пройшов значний шлях з перших років економічних реформ. Країна досягла значного прогресу в гармонізації практики аудиту з міжнародними стандартами та розбудові надійної нормативно-правової системи. Однак проблеми залишаються, і необхідні постійні зусилля для їх вирішення та подальшого підвищення довіри та ефективності аудиторських послуг. Впроваджуючи технологічні досягнення, заохочуючи професійний розвиток і зберігаючи тверду відданість етичним практикам, Україна може продовжувати зміцнювати свою аудиторську професію та сприяти прозорій фінансовій звітності та підзвітності в бізнес-секторі.

Розвиток аудиторських послуг в Україні пройшов значний шлях з перших років економічних реформ. Країна досягла значного прогресу в гармонізації практики аудиту з міжнародними стандартами та побудові надійної нормативно-правової системи. Проте проблеми залишаються, і для їх вирішення й подальшого підвищення довіри та ефективності аудиторських послуг потрібні постійні зусилля. Впроваджуючи технологічні досягнення, сприяючи постійному професійному розвитку та дотримуючись стандартів професійної етики, Україна може ще більше зміцнити свою аудиторську професію та сприяти створенню клімату прозорої фінансової звітності та корпоративної відповідальності в бізнес-середовищі.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Крочак О.І., к.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Складання та подання фінансової звітності бюджетними установами відбувається відповідно до нормативно - законодавчих документів. Вони регламентують методологічні засади формування інформації у відповідних формах звітності. Основним нормативним документом є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3]. Згідно нього, всі форми фінансової звітності, яку складають бюджетні установи та фінансової звітності про виконання бюджетів встановлюються Міністерством фінансів України, яке є центральним органом виконавчої влади, яка забезпечує формування державної фінансової політики.

Бюджетними установами складається та подається порівняно зі звичайними підприємствами більша кількість форм звітності. Це необхідно для того, щоб забезпечити контроль зі сторони держави за розпорядниками бюджетних коштів щодо їх витрачання та за збереженням державного майна.

Класифікувати звітність бюджетних установ можна за різними ознаками: періодом часу; ступенем узагальнення інформації; змістом; джерелом формування. Найактуальніший поділ звітності за періодом часу - місячна, квартальна та річна. Граничні строки подання форм звітності відповідним органам встановлюються нормативними документами та інструкціями з їх заповнення. Квартальна фінансова звітність подається розпорядниками коштів відповідних бюджетів не пізніше 15 числа місяця, що настає за звітним кварталом, а річна - не пізніше 22 січня наступного за звітним року.

Бюджетні установи такі форми фінансової звітності, як Баланс (Форма № 1-дс), Звіт про фінансові результати (Форма № 2-дс), Звіт про рух грошових коштів (Форма № 3- дс) та Звіт про власний капітал (Форма № 4-дс) складають та подають щомісячно, щоквартально та наприкінці року. Всі вони регулюються нормативами НП(с)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» [1]. Крім того, бюджетні установи щорічно складають консолідовану звітність: Консолідований баланс (Форма № 1- кдс), Консолідований звіт про фінансові результати (Форма № 2-кдс), Консолідований звіт про рух грошових коштів (Форма № 3-кдс), Консолідований звіт про власний капітал (Форма № 4-кдс) та Додаток до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами». Вони додатково розкриваються у наступних формах: Звіт про рух необоротних активів (форма № 5); Звіт про рух матеріалів і продуктів харчування (форма № 6); Звіт про заборгованість за бюджетними коштами (форми № 7); Звіт про недостачі та крадіжки грошових коштів і матеріальних цінностей (форма № 15); Довідка про дебіторську та кредиторську заборгованість за операціями, які не відображаються у формі 7; Довідка про матеріальні цінності, які передані на відповідальне зберігання [2].

Крім фінансової звітності бюджетні установи складають ще і бюджетну звітність, яка також має свою періодичність. До бюджетної звітності відносяться такі форми: Звіт про надходження та використання коштів загального фонду (форма № 2д, № 2м), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (форма № 4-1д. № 4-1м), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (форма № 4-2д, № 4- 2м), Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (форма № 4-3д, № 4-3 м), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та

культурного розвитку регіонів (форма № 4-4д), Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій) (форма № 4-3д. 1, № 4-3м.1), Звіт про заборгованість за бюджетними коштами, Звіт про заборгованість за окремими програмами (форма№7д.1,№7м.1), Довідка про виконання головними розпорядниками розпису витрат спеціального фонду Державного бюджету України за програмами, які фінансуються за рахунок позик міжнародних фінансових організацій. Елементи бюджетної звітності також, як і фінансової додатково розкриваються у відповідних формах, що складаються додатково до основних.

Таким чином, в установах державного сектору економіки звітність складається і подається відповідним органам у значно більшій кількості форм фінансової та бюджетної звітності.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» / ВР України. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 102 «Консолідована фінансова звітність» / ВР України. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-11
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996 / ВР України. URL. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ -МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Матрос О.М., кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Податок на додану вартість (далі ПДВ) - це система оподаткування споживання, яка використовується в багатьох країнах світу. Він набув широкої популярності завдяки своїй простоті та ефективності отримання доходів для багатьох країн світу. Це наукове дослідження має на меті вивчити міжнародний досвід запровадження ПДВ, підкресливши його переваги, проблеми та ключові завдання.

Провівши дослідження можна окреслити основні переваги ПДВ: даний податок є значним джерелом доходу для державного бюджету, що дозволяє ефективно фінансувати державні послуги та розвиток інфраструктури; порівняно з іншими системами оподаткування ПДВ є відносно простим в адмініструванні та застосуванні; ПДВ стимулює підприємства дотримуватись податкового законодавства, оскільки вони можуть вимагати відшкодування з вхідного податку, тим самим зменшуючи свій загальний податковий тягар.

Міжнародний досвід. Європейський Союз успішно запровадив гармонізовану систему ПДВ у своїх державах-членах. Цей уніфікований підхід сприяє транскордонній торгівлі, усуває торговельні бар’єри та сприяє економічній інтеграції між країнами-членами.

Нова Зеландія запровадила ПДВ у 1986 році, і з тих пір відчула покращення збору доходів і зменшення залежності від податку на прибуток. Спрощена та широка система ПДВ в країні сприяла її економічному зростанню та стабільності.

Країни Ради співробітництва Перської затоки (GCC): Кілька країн у регіоні GCC, включаючи Саудівську Аравію та Об’єднані Арабські Емірати, запровадили ПДВ з 2018

року (зовсім недавно). Ці країни диверсифікували свої потоки доходів, зменшили залежність від доходів від нафти та підвищили фіскальну стабільність завдяки запровадженню ПДВ.

Звісно, ПДВ окрім переваг має і певні виклики, наприклад, такі як адміністративна складність. Запровадження та управління системами ПДВ може спричинити адміністративні труднощі, особливо для країн з обмеженою інституційною спроможністю. Надійне навчання, технологічна інфраструктура та спрощені процедури мають вирішальне значення для забезпечення ефективного адміністрування податків.

Окрім того, країни, які запровадили ПДВ зіткнулися з проблемою включення неформальних секторів до податкової мережі. Уряди повинні застосовувати стратегії для заохочення добровільного дотримання законодавства та боротьби з ухиленням від сплати податків у цих секторах.

Також ПДВ вважається регресивним податком, оскільки він має більший вплив на осіб з низькими доходами, ніж на осіб з високими доходами. Законодавство повинно запровадити відповідні заходи, такі як звільнення або зниження ставок для основних товарів і послуг, щоб пом’якшити регресивний характер ПДВ.

Отже, міжнародний досвід демонструє цінність та ефективність ПДВ як податкової системи, що базується на споживанні. Даний податок пропонує значні переваги з точки зору отримання прибутку, простоти та стимулів дотримання вимог податкового законодавства. Вивчаючи досвід різних країн, уряди можуть вирішити проблеми, пов’язані із впровадженням ПДВ, і оптимізувати його потенціал для стимулювання економічного зростання, сприяння фіскальній стабільності та сприяння справедливому оподаткуванню.

Список використаних джерел:

1. Кміт В.М., Шухайло Д.О. Зарубіжний досвід збирання ПДВ та доцільність його застосування в Україні. Приазовський економічний вісник, № 5 (05), 2017. С. 311–316.
2. Коваленко, І.А. Порівняльний аналіз зарубіжного та національного досвіду України в адмініструванні податку на додану вартість. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*, 2021. URL: https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17778 (Дата звернення 12.05.2023)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Мельник Людмила Юріївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування, Уманський національний університет садівництва
Мельник Віталій Михайлович, аспірант, Уманський національний університет садівництва

В умовах сьогодення цифровізація виступає фундаментальною основою розвитку економіки України. Інформаційно-комунікаційні технології розвиваються швидкими темпами і охоплюють усі сфери людського життя. Загальна діджиталізація інформаційного простору та модернізація сфери обліку й оподаткування сприяють зростанню попиту фермерських господарств на діджитал-трансформацію облікової системи.

Для підвищення ефективності управління розвитком фермерських господарств на засадах автоматизації обліку важливе значення має впровадження новітніх програмних

продуктів його забезпечення. Фермер — основний учасник агроекосистеми, якому інші учасники допомагають отримати фінанси і розвивати свій бізнес. В основному клієнти — аграрії з малим і середнім земельним банком.

Запровадження фермерськими господарствами системи електронної обробки документів забезпечує позитивні трансформаційні зміни в обміні інформацією між учасниками комунікаційного процесу.

За даними світового агентства Accounting Today, ринок цифрових бухгалтерських продуктів буде зростати щорічно на 8,6% на рік, починаючи з 2018 року, і, ймовірно, до 2026 року його світова вартість досягне 11,8 млрд дол. США [3].

Сьогодні на ринку програмних продуктів для автоматизації оперативного, бухгалтерського та податкового обліку сільськогосподарських підприємств, що можуть застосовуватись фермерськими господарствами, пропонуються програми: BAS АГРО. Бухгалтерія, ДЕБЕТ Плюс з конфігурацією «сільське господарство», ХЕПІ-БУХ у конфігурації «с.-г. підприємство», MASTER: Агро, «1С:Підприємство 8. Управління сільськогосподарським підприємством для України» та ін. Основними причинами, що заважають фермерам отримати кредити є відсутність бухгалтерського обліку і відсутність прозорості. Сьогодні на ринку з’явилася нова комунікаційна платформа для учасників українського агроринку, чиє основне завдання сьогодні полягає у спрощенні доступу агровиробників до фінансування - AgriAnalytica. Онлайн-платформа компанії “Кабінет аграрія” об'єднує в єдину екосистему з аграріями фінансові інститути, постачальників, покупців, консультантів, інвесторів, міжнародні донорські проєкти і страхові компанії [1].

Для ефективного ведення обліку фермерськими господарствами компанії AgriAnalytica розробила онлайн продукт Agri: Бухгалтерія, що забезпечує просте ведення бухгалтерського обліку. Завдяки онлайн-взаємодії за допомогою консультантів і експертів фермер може вести як спрощений, так і звичайний фінансовий облік. За допомогою програмних продуктів AgriAnalytica фермерським господарствам забезпечена можливість не лише обліку й оподаткування діяльності, а й ефективного бізнес-планування, збуту продукції та спрощення доступу до ринку фінансових ресурсів.

Отже, застосування цифрових технологій дає можливість фермерським господарствам економити ресурси. Загальна діджиталізація інформаційного простору та модернізація сфери обліку й оподаткування сприяють зростанню попиту фермерських господарств на діджитал-трансформацію облікової системи.

Список використаних джерел

1. Платформа AgriAnalytica спрощує доступ фермерів до фінансування URL: https://aggeek.net/ru-blog/platforma-agrianalytica-sproschue-dostup-fermeriv-do-finansuvannya

2. Ярмолюк О. Ф., Вітер С. А. Раціональний документообіг в організації обліку фермерських господарств. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9076 (дата звернення: 22.05.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.7.91

3. Digital Accounting is the Future. URL: https://www.outlookmoney.com/tech-toys/digital-accounting-is-the-future-7889 (дата звернення: 10.05.2022).

ОЦІНКА ТА ВИЗНАННЯ ДОВГОСТРОКОВИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ У МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

Михайловина Світлана Олексіївна, к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Питання оцінки та визнання довгострокових біологічних активів у міжнародній практиці має вагоме значення для зацікавлених сторін, включаючи інвесторів, регуляторів, політиків і наукову спільноту.

Точна оцінка та визнання довгострокових біологічних активів надає важливу інформацію для прийняття фінансових рішень. Інвестори та кредитори покладаються на ці дані, щоб оцінити вартість і потенційні ризики, пов'язані з інвестиціями в такі галузі, як сільське господарство, лісове господарство та рибальство. Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів, капітальних інвестицій та управління портфелем.

Крім того, оцінка та визнання довгострокових біологічних активів відіграють вирішальну роль в ефективному управлінні ризиками і є основою для наукових досліджень та розробок. Точна оцінка дає змогу організаціям визначити потенційні ризики та вразливі місця, пов'язані з біологічними активами. Ці знання допомагають впроваджувати стратегії пом'якшення ризиків, таких як спалахи захворювань, наслідки зміни клімату або коливання ринку, зрештою захищаючи фінансовий стан бізнесу. В свою чергу дослідники покладаються на надійні дані для вивчення моделей росту, генетики та продуктивності біологічних активів. Ці знання сприяють розвитку технологій селекції, покращенню врожаю, боротьбі з хворобами та методам сталого землеробства.

Проблема оцінки та визнання довгострокових біологічних активів проявляється в їх біологічній складності. Такі фактори, як швидкість росту, хвороби та умови навколишнього середовища, значно впливають на їхню вартість, що ускладнює їх оцінку. До цього переліку слід включити і невизначеності, пов'язані з біологічними процесами: стихійні лиха, зміна клімату та непередбачувані фактори впливають на зростання та продуктивність цих активів, що ускладнює точне визначення їх справедливої вартості.

Відсутність стандартизованих методів вимірювання створює проблему для оцінки та порівняння довгострокових біологічних активів у різних організаціях і регіонах. Різні методології та суб'єктивне судження можуть призвести до неузгодженості в оцінці, перешкоджаючи прозорості та порівняності.

Оцінка довгострокових біологічних активів на основі ринкового попиту може бути проблематичною, особливо у випадках, коли активний ринок для цих активів обмежений або відсутній. Належна оцінка та визнання довгострокових біологічних активів потребує спеціальних знань у галузі чи секторі для врахування таких факторів, як генетика рослин, розведення тварин або практика аквакультури.

Відповідність міжнародним стандартам бухгалтерського обліку, таким як МСБО 41 «Сільське господарство», є проблемою через складність та еволюцію довгострокових біологічних активів. Організації повинні бути в курсі останніх інструкцій і гарантувати дотримання прозорості та дотримання нормативних вимог.

Як висновок, слід відмітити, що оцінка та визнання довгострокових біологічних активів у міжнародній практиці мають значну актуальність у багатьох вимірах, починаючи від прийняття фінансових рішень і прозорості зацікавлених сторін до стійкості, формулювання політики та глобальної продовольчої безпеки. Точна оцінка та

звітність щодо цих активів є міцною основою для прийняття обґрунтованих рішень, управління ризиками та стійких практик. Це сприяє прозорості, порівнянності та довірі між зацікавленими сторонами, а також підтримує дослідження та розробки в науковому співтоваристві. Крім того, міжнародна практика оцінки та визнання довгострокових біологічних активів сприяє формуванню ефективної політики, сприяє міжнародній торгівлі та визнає цінність екосистемних послуг.

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Ніколенко Геннадій Борисович, аспірант,
Уманський національний університет садівництва

У всі часи свого існування Україна характеризувалась наявним потужним аграрним сектором економіки та значним демографічним потенціалом сільській місцевості. Розвиток сільських територій є одним з основних пріоритетів державної політики України, спрямованої на підвищення стандартів життя сільського населення, зростання ефективності функціонування сільськогосподарського виробництва, покращення стану довкілля та поліпшення якості життя сільського населення.

Державна політика розвитку сільських територій покликана забезпечувати формування сприятливого інституційного, організаційного та економічного середовища на загальнонаціональному та регіональному рінях, стимулювати налагодження дієвих механізмів залучення вітчизняних і закордонних інвестицій у сільську місцевість, а також створювати комфортні умови для проживання і роботи мешканців українського села.

Сьогодні відсутнє закріплене на законодавчому рівні поняття «сільські території», лише у Постанові КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки» визначена категорія «сільські території у несприятливих умовах»: «територіальні громади, що одночасно мають такі характеристики, як щільність сільського населення нижче 15 осіб на кв. кілометр, відстань до найближчих міст з населенням більше 50 тис. осіб понад 30 хвилин на автомобілі (орієнтовно 40 кілометрів автомобільними дорогами з твердим покриттям), чисельність населення скоротилася у період 2008–2018 років більш як на 30 відсотків».

Нами виділено складові розвиток сільських територій України: економічні, соціальні та екологічні. На рисунку 1 зображено основні проблеми, що гальмують розвитку сільських територій України.

На основі сформованих проблем розвитку сільських територій України в подальші дослідження будуть спрямовані на формування напрямів покращення стану та розвитку сільських територій. Для розвитку сільських територій Україні слід звернути увагу на європейські аналоги, а саме – зацікавлення (мотивація) роботодавців у перенесенні виробничих потужностей підприємств на сільські та периферійні території. Стимулом для розвитку села є також будівництво нових та ремонт існуючих доріг. Також слід проводити роботу щодо впровадження при стимулюванні розвитку сільських територій сучасних моделей самоорганізації та навчання для поширення підприємницької діяльності, як це здійснювалось під час реформування сільських територій скандинавських країн.

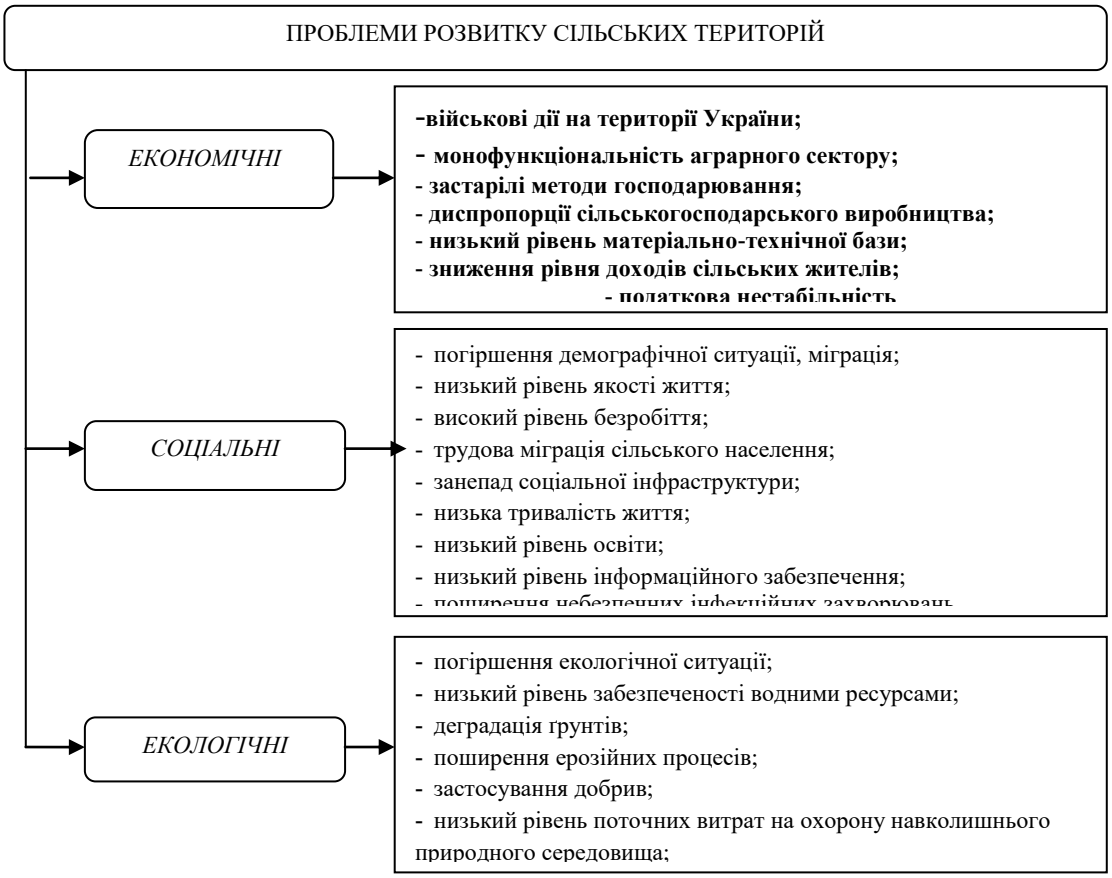

Рис. 1. Проблеми розвитку сільських територій України

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Поліщук О.М., к.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Прийняття міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) стає все більш важливим для країн, які прагнуть зміцнити свої економічні системи та залучити міжнародні інвестиції. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, також відомі як Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), були широко прийняті та запроваджені багатьма країнами світу. Метою впровадження МСФЗ є забезпечення узгодженості та порівнянності фінансової звітності за кордоном, що може сприяти міжнародним інвестиціям і потокам капіталу. Україна, як країна, що розвивається, визнала важливість впровадження МСБО для покращення практики фінансової звітності. Однак імплементація МСФЗ в Україні є досить складною та проблематичною.

Однією з основних перешкод, з якими стикається Україна при впровадженні МСБО, є обмежена обізнаність і розуміння цих стандартів серед спеціалістів з бухгалтерського обліку та зацікавлених сторін. Багато практиків у країні звикли до традиційної української системи бухгалтерського обліку, яка суттєво відрізняється від МСБО. Щоб подолати цю прогалину в знаннях, потрібні масштабні програми навчання, освіти та підвищення обізнаності, щоб забезпечити плавний перехід до міжнародних стандартів.

Недостатній технічний досвід, тобто успішне впровадження МСБО потребує надійної інфраструктури, включно з достатньою кількістю кваліфікованих бухгалтерів і аудиторів, які володіють необхідними технічними знаннями. На жаль, в Україні

відчувається дефіцит кваліфікованих фахівців, які глибоко розуміють міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Цей недолік підриває ефективне прийняття та застосування МСБО, оскільки він вимагає компетентних осіб, здатних точно тлумачити та застосовувати складні вимоги до фінансової звітності.

Гармонізація законодавчої та нормативної бази України з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку становить ще одну значну проблему. Існує потреба переглянути існуючі закони, нормативні акти та податкові кодекси, щоб привести їх у відповідність із вимогами МСБО. Такий процес потребує значних законодавчих зусиль, політичної волі та координації між різними державними органами. Затримки або непослідовність в оновленні законодавчої та нормативної бази можуть перешкодити успішному впровадженню МСБО.

Впровадження МСБО потребує значних витрат як з точки зору фінансових ресурсів, так і людського капіталу. Україна, як країна, що розвивається, стикається з бюджетними обмеженнями та обмеженими ресурсами. Витрати на прийняття та дотримання МСБО можуть обтяжити невеликі підприємства та перешкодити їхньому розвитку. Вкрай важливо, щоб уряд розглянув можливість надання підтримки, стимулів і допомоги для полегшення фінансового навантаження на бізнес у перехідний період.

Окрім цих проблем, існують також проблеми з якістю фінансової звітності в Україні. Фінансова звітність в Україні часто є неповною або неточною, а дотримання правил бухгалтерського обліку є слабким. Це ускладнює оцінку справжнього фінансового стану та діяльності українських компаній, що перешкоджає міжнародним інвестиціям і потокам капіталу.

Щоб подолати ці виклики, Україні необхідно зосередитися на покращенні обізнаності та розуміння МСФЗ серед бухгалтерів і підприємств. Цього можна досягти за допомогою освітніх і навчальних програм, а також посилення державної підтримки малих та середніх підприємств у впровадженні МСФЗ. Уряд також має працювати над узгодженням законодавчої бази з МСФЗ та суворішим дотриманням правил бухгалтерського обліку для покращення якості фінансової звітності.

Отже, впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в Україні є складним і багатогранним процесом. Подолання викликів, про які зазначено вище, потребує узгоджених зусиль різних зацікавлених сторін, у тому числі уряду, спеціалістів з бухгалтерського обліку, навчальних закладів і регуляторних органів. Україна повинна інвестувати в навчальні та освітні програми для підвищення технічного досвіду бухгалтерів, підвищення обізнаності про МСБО та приведення законодавчої та нормативної бази у відповідність до міжнародних стандартів. Прямо вирішуючи ці виклики, Україна може сприяти прозорості, підзвітності та міжнародній довірі до своєї практики фінансової звітності, зрештою сприяючи економічному зростанню та залученню іноземних інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Богуцька Л. Т. Актуальні питання підготовки фінансової звітності за МСФЗ: завдання та виклики сучасності. Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. 2017. Випуск № 13. С. 1302-1306.

2. Будько О. В. Облік фінансових результатів: проблеми та шляхи вдосконалення. Приазовський економічний вісник, 2019. Вип. 3 (14). С. 411-416.

ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБЄКТІВ ІТ-СФЕРИ ТА СФЕРИ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ

Ратушна О.П., к.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Оподаткування властиве будь-якій державній системі в будь-який період суспільних відносин. У міру розвитку економічної думки та появи нових видів діяльності змінювався напрям оподаткування. Глобальні зміни, що відбулися в останні десятиліття, перенесли частину соціального життя в цифровий світ. Зростає різноманітність діяльності, пов'язаної з цифровізацією, кожна з яких має певний економічний ефект. Оподаткування операцій такої діяльності стає актуальним і потребує наукових досліджень щодо об'єктів, суб'єктів, термінів та визначень законодавчих положень.

Незважаючи на наукові дослідження феномену цифрової економіки та наукове обґрунтування необхідності та можливості оподаткування в цій сфері, законодавче регулювання оподаткування залишається найбільш дискусійним та невирішеним аспектом. Українська податкова система не лише цифровізована у сфері адміністрування податків, а й реформована в частині оподаткування суб'єктів господарювання, які працюють у сфері ІТ.

Оподаткування діяльності резидентів Дія Сіті здійснюється за такими основними напрямами: як платника податків і зборів так і податкового агента для спеціалістів Дія Сіті. Резиденти Дія Сіті відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 14.12.2021 р. № 1946-IX можуть обирати один з двох варіантів оподаткування своєї діяльності: загальна система оподаткування або обрати статус платника податку на особливих умовах, причому резидент Дія Сіті може змінювати систему оподаткування в ході своєї діяльності. Для набуття статусу платника податку на особливих умовах, резидент Дія Сіті повинен подати заяву в електронній формі. В разі, якщо така заява не буде подана до такого платника буде застосовуватись загальна система оподаткування.

Перебуваючи на загальній системі оподаткування резиденти Дія Сіті визначають і сплачують податок на прибуток відповідно до норм розділу ІІІ Податкового кодексу України (ПКУ). Особливості оподаткування резидентів Дія Сіті платників податку на особливих умовах регулюється п. 9^1 статті 141 ПКУ.

Єдиний соціальний внесок нараховується і сплачується резидентом Дія Сіті у розмірі мінімального страхового внеску (22 % від мінімальної заробітної плати) на суму нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати та на суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за гіг – контрактами.

Перевагою трудових відносин з резидентами Дія Сіті є пільгова ставка податку на доходи фізичних осіб для спеціалістів Дія Сіті (особи, які перебувають з резидентами Дія Сіті в трудових відносинах або гіг-спеціалісти). При цьому пільгова ставка не залежить від системи оподаткування резидента Дія Сіті.

Наступним важливим законом є так званий «податок на Google». Закон України Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, отриманих нерезидентами у вигляді виплати за виробництво та/або розповсюдження реклами, та удосконалення порядку оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам від 03.06.2021 №

1525-IX вніс зміни до ПКУ в частині оподаткування ПДВ електронних послуг, наданих нерезидентами на території України.

Для подальшого законодавчого врегулювання оподаткування діяльності в сфері цифрового середовища законодавці ініціювали два проекти: Проект Закону України «Про внесення змін до ПКУ та деяких інших Законів України щодо оподаткування операцій з криптовалютами» № 2461 від 15.11.2019 р. та Проект Закону України Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами від 13.03.2022 р. № 7150. Неприйняття останнього закону не дозволяє набрати чинності прийнятому Закону України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. № 2074-IX (розділ VI Прикінцеві та перехідні положення), що певним чином гальмує можливості діяльності суб'єктів господарювання з віртуальними активами. Проте це не звільняє учасників від оподаткування доходів від операцій з віртуальними активами зараз. Наразі такий дохід декларується і оподатковується за загальними правилами ПКУ та індивідуальних податкових консультацій (ІПК).

Отже. Наразі законодавчо закріплені особливі умови оподаткування резидентів Дія Сіті в частині оподаткування податком на прибуток та оподаткування податком з доходів фізичних осіб спеціалістів резидентів Дія Сіті. Крім того врегульовано питання щодо оподаткування податком на додану вартість операцій з надання електронних послуг нерезидентами на території України.

Невирішеним на законодавчому рівні залишається питання оподаткування операцій з віртуальними активами. Неприйняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами» гальмує не лише процес оподаткування таких операцій, а й введення в дію прийнятого Закону України «Про віртуальні активи». На даний час оподаткування операцій з віртуальними активами здійснюється відповідно до діючих норм ПКУ.

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Соколюк С.Ю. – д.е.н., професор
Максименко С.М. - здобувач освітнього ступення доктор філософії

Одним із складових економічного зростання аграрного сектору національної економіки є посилення інвестиційної діяльності сільськогосподарських товаровиробників. У цілому вона спрямовується на оновлення виробничої бази і впровадження конкурентоспроможних технологій виробництва сільськогосподарської продукції.

Об'єктом залучення фінансування як для функціонування бізнесу, так і для розвитку економіки не втрачає актуальності в аграрній галузі. Чинники забезпечення фінансової політики господарської діяльності підприємств завжди залишаються актуальними для всіх видів бізнесу. Попри деякі позитивні явища в окремих компонентах сільського господарства України у 2021 році, вплив негативних факторів інвестиційної діяльності переважали [1].

Найбільш вагомими причинами інвестиційного спаду в аграрних секторах економіки були несприятлива для агровиробників аграрна політика, скорочення бюджетної підтримки агровиробників, звуження можливостей залучення інвестицій і неприйнятні для потенційних вкладників капіталу ризики інвестування.

В період воєнного стану державі варто докладати максимум сил для відновлення роботи національного бізнесу в усіх можливих формах. Не варто розраховувати лише на західну підтримку. Безліч підприємств потребують збуту власної продукції та послуг, а малий та середній бізнес завжди були, є та будуть основою економіки, тим паче у воєнний час.

Відомо, що активність інвесторів у сільському господарстві також певною мірою залежить від перезавантаження влади і зниження зацікавленості інвесторів в кредитуванні реальних проєктів.

Після російського вторгнення і оголошення на території України воєнного стану у майже усіх українських підприємств спостерігався спад економічної, ділової, інвестиційної активності. Цілком зрозуміло, що в таких реаліях єдиним можливим способом підтримки бізнесу є лібералізація податкової системи та покращення державної підтримки [4].

Як свідчать досвід, що основними перешкодами для створення сприятливого клімату для залучення інвестицій у сільське господарство є:

- структурні обмеження, такі як недосконала ринкова інфраструктура, антиконкурентне ринкове середовище;
- складна процедура розподілу та отримання коштів державної підтримки; незавершена земельна реформа;
- важкий доступ сільськогосподарських товаровиробників до фінансових інструментів;
- деградація земель і грунтів, незбалансоване використання природних ресурсів, зміна клімату та екстремальні погодні явища (посухи тощо) [2].

Інвестиційна діяльність є комплексною і всебічною характеристикою, яка вагомо впливає на розвиток сільськогосподарських підприємств у формуванні капіталу. Однак основна частка українських аграрних підприємств не бере участі у розвитку інвестиційної політики та впровадження інновацій.

Головними факторами, які сповільнюють розвиток інноваційних процесів в сільському господарстві є: - відсутність власних коштів; - висока вартість нововведень;- високий рівень ризику; - тривалий період окупності нововведень; - невигідні умови банківського кредитування; - нестача висококваліфікованого персоналу та ін.

Зростання інноваційно-інвестиційної активності підприємств аграрного сектору можливе, якщо відмічені вище чинники матимуть позитивну спрямованість, а економічне становище аграрних підприємств буде стабільним. Без залучення інвестицій неможливо розвивати аграрну галузь, а тому пошук різних каналів залучення й акумуляції інвестиційних ресурсів для вирішення головних завдань розвитку сільськогосподарських підприємств є найважливішою умовою на сьогодні, після нашої перемоги.

Список використаних джерел:

1. Лупенко Ю.О. Захарчук О.В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. Економіка АПК. 2018. № 11. С. 9-18.

2. Козяр Н.О. Організаційного-економічні засади функціонування інфраструктури інвестиційної діяльності в аграрному секторі України. Інноваційна економіка. 2020. № 7-8. С. 139-144.

3. Зарицька Н. Новий погляд на інвестиції в агро бізнес. Економіст. 2018. №2. С.6-7.

4. Дивнич О.Д., Фролова І.І., Кожара Є.Ю. Капітальні інвестиції у ресурсному забезпеченні сільськогосподарських підприємств України. Соціально-гуманітарний вісник. 2020. Вип. 36. С. 123-125.

5. Кушнір С.О., Журавльова А.К. Інвестиції в сільськогосподарську галузь України: реалії та перспективи у зв'язку з відкриттям ринку землі. Підприємництво та інновації. 2020. Вип. 12. С. 63-68.

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ОСНОВНІ МЕТОДИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ В УМОВАХ КРИЗ

Соколюк І.Ю., аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Уманського національного університету садівництва,
науковий керівник: Нестерчук Ю.О., д.е.н., професор, декан факультету економіки і підприємництва

Формування ефективної системи мотивації праці в підприємницькій діяльності набуває все більшої значимості. Підсиленню якого спонукає загальне психо-емоційне виснаження та професійне вигорання, що обумовлено воєнними діями в Україні та іншими наслідками, спричиненими карантинними обмеженнями [1]. За таких умов баланс заходів матеріальної та нематеріальної мотивації – один із дієвих інструментів в роботі з персоналом. Проте, традиційні методи мотивації можуть бути не такими ефективними за сучасних умов.

Переважна більшість керівників використовують чотири основні методи поліпшення мотивації (рис. 1).

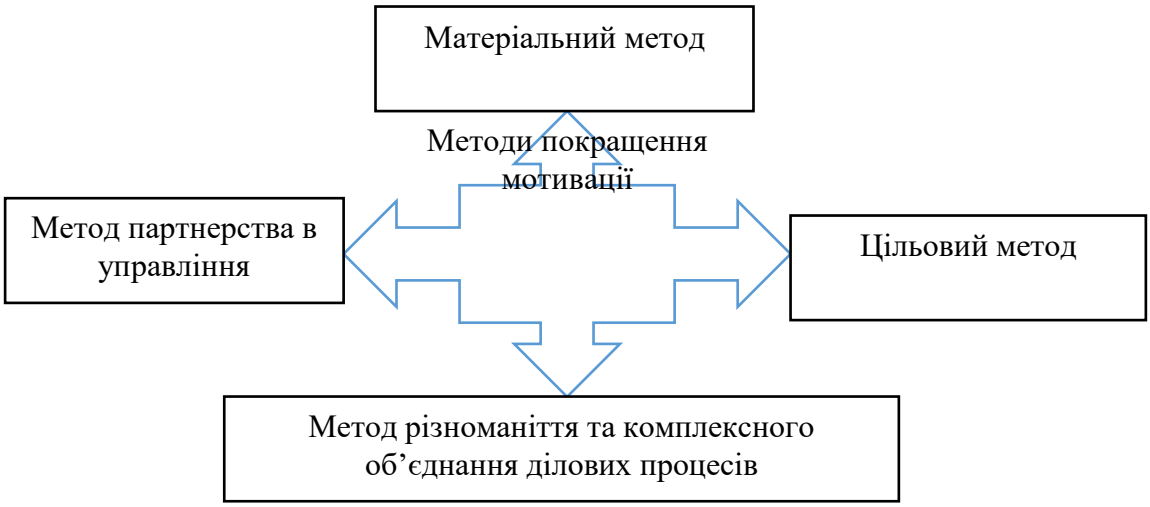

Рис. 1. Методи покращення мотивації праці в підприємницькій діяльності

Розглянемо більш детально кожен із них.

- матеріальний метод – цей метод є найбільш поширеним та прийнятним для працівника тому, що у ньому використовується система стимулювання працівників підприємства, яка заснована на теорії підкріплення. Такий метод буде наразі найбільш дієвим із традиційних. Так як багато людей вимушено виїхали, або втратили житло й змушені шукати засоби для існування;

- цільовий метод полягає в певному регулюванні шляхом постановки цілей або управління за цілями поведінки працівників. Вказаний метод передбачає те, що правильно сформована мета та окреслення шляхів і способів її досягнення вже є

мотивуючим засобом як для працівника, так і колективу. За кризових умов, важливо буде також запровадження психологічного супроводу та підтримки;

- метод різноманіття та комплексного об’єднання ділових процесів – в його основі лежить зміна самих характеристик роботи. Потрібно надати працівникові різноманітну, самостійну та значиму роботу, що давала б йому можливість розвивати творчі здібності, відповідальність та не заважатиме самовираженню. В рамках реалізації соціального підприємництва такий метод також буде доволі дієвим;

- метод партнерства в управлінні передбачає залучення працівників до процесу управління, тобто надання можливості участі у спільному прийнятті тактичних та стратегічних рішень [2].

Зважаючи на постійні зміни та корективи в системі управління та організації праці, які були внесені останнім часом та спричинені кризовими явищами, є потреба у використанні способів покращення роботи та мотивації людей, які могли б здійснити стимулювання внутрішньої мотивації підлеглих, спонукати до співробітництва, проявів ентузіазму та ініціативності з їхнього боку. До таких методів належать:

- підвищення важливості роботи – це стимулюватиме працівника до виконання роботи з максимальною швидкістю за умов її гарної якості;

- збільшення різноманітності умінь та навичок – стимулюватиме працівників покращувати навички та розширювати діапазон здібностей.

- підвищення цілісності роботи – поєднання декількох операцій в одну закінчену роботу покращить решту показників роботи;

- поліпшення зворотного зв'язку – дасть можливість працівнику негайно виправляти недоліки, і відповідно корегувати процес виконання роботи, роблячи його максимально ефективним.

Підвищення ефективності зворотного зв’язку потребує правдивої, точної, детальної інформації, адже прийняте на її основі рішення має здійснюватись негайно.

Отже, менеджеру з персоналу варто застосувати наступні пропозиції для підвищення мотивації співробітників підприємства:

1. Систематична перевірка тривалості періоду роботи персоналу на одній посаді та контрольоване горизонтальне переміщення по службі з інтервалом до п'яти років.

2. Гарантування різноманітності змісту роботи працівника та розширення її меж. Цей фактор матиме вплив на термін до п'яти років.

3. Систематичний розвиток організаційної діяльності з врахуванням цінностей навчання та застосуванням творчого підходу.

4. Впровадження нових форм взаємодії, зокрема спеціальні міні наради начальника та підлеглого, що є складовою частиною ефективного управління.

5. Використання системи стимулювання праці начальників підрозділів та системи додаткової мотивації для окремо взятого фахівця.

6. Застосування обґрунтованого гнучкого графіку роботи.

7. Взаємодія з персоналом при розробці та вдосконаленні програм стимулювання.[3]

Список використаних джерел:

1. Бакуліна Н. М., Фалович В. А. Застосування інноваційних технологій при проведенні мотиваційного моніторингу персоналу організації. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки та маркетингу : монографія / за ред. В. А. Фаловича. Тернопіль : ФОП Шпак В.Б., 2020. С. 6-30.

2. Ілященко А.Х. Історичний аспект формування мотивації праці. *Економіка та держава*. 2017. № 7. С.82 - 85.

3. Лисак В. Ю., Ткачук В. В. Мотивація праці управлінського та виробничого персоналу: теоретичні аспекти. *Причорноморські економічні студії.* 2017. Вип. 13(2). С. 108–111.

СУТНІСТЬ КОНКУРЕНЦІЇ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Тупчій О.С., кандидат економічних наук, доцент, УНУС

Конкуренція є фундаментальним поняттям в теорії економіки, що відображає боротьбу товаровиробників і постачальників товарів та ресурсів за відповідні ринки та економічні вигоди присутності на них [1, с. 551]. Як економічна категорія, закон функціонування ринкової економіки і спонукальний механізм економічного розвитку вона постійно еволюціонує як предмет постійної прискіпливої уваги дослідників, прямо чи опосередковано виступаючи практичним підтвердженням вихідних положень великої кількості наукових теорій і концепцій.

Конкуренція є невід'ємним механізмом розвинутих ринкових відносин, що забезпечує широкий вибір товарів для споживачів і, відповідно, стимули до покращення виробниками їх якості та споживчих характеристик. Як змагальні відносини між виробниками з приводу пропозиції товарів і послуг споживачам на ринку вона вимагає економічного розрахунку, націленого на позитивне співвідношення доходів і витрат, як передумови подальшого існування та спеціалізації суб'єкта господарювання, раціонального використання ресурсів виробництва. В ринкових відносинах конкуренція проявляється у суперництві споживачів за найкращі умови придбання товарів і послуг, а також у суперництві виробників за найбільш вигідні угоди і володіння відповідними частками ринку, обслуговуваного окремими суб'єктами підприємництва. Як наслідок конкурентна боротьба є динамічним процесом, який сприяє якомога повнішому задоволенню потреб споживачів та стимулює встановлення найнижчих цін пропозиції на відповідні товари і послуги [2, с. 6].

Так як конкуренція є складним процесом взаємодії суб'єктів господарювання, вона відображає різні аспекти їх соціально-економічних відносин: економічний – захоплення і утримання ринкової ніші, від чого залежить ймовірність виживання на даному ринку; інституційний - формування конвенціональних підтримуваних правил поведінки та узгодженого порядку, що уможливлює змагальність у відносно тривалій перспективі; організаційний - виключно між сукупностями фірм, що використовують схожу організаційну форму і займають відповідні ринкові ніші; структурно-мережний - формування конкурентної стратегії на основі активного використання горизонтальних зв'язків (безпосередня взаємодія один з одним); соціокультурний - символічна диференціація конкурентів через застосування фірмових знаків, брендів, марок; владний - використання економічного та соціального впливу, інновацій для нав'язування «умов гри» іншим учасникам ринку, в т. ч. за допомогою регулюючих державних органів [3, с. 48].

Дослідження наукової літератури свідчить, що сьогодні відсутнє однозначне визначення конкурентоспроможності підприємств. Наприклад, під конкурентоспроможністю аграрних підприємств розуміють здатність суб'єктів економічної діяльності аграрної сфери пристосовуватись до нових умов господарювання,

використовувати свої конкурентні переваги і перемагати в конкурентній боротьбі на ринках сільськогосподарської продукції та послуг, максимально ефективно використовувати земельні ресурси, якомога повніше задовольняти потреби покупця шляхом аналізу ринку і реагувати на зміну його кон'юнктури [4]. Наслідком того, що діяльність суб'єкта господарювання здійснюється за невизначеної кількості зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають (можуть вплинути) на її результати, стало розмаїття теоретичних визначень конкурентоспроможності (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва

Автор та джерело	Визначення
Д.О. Барабась	можливість ефективно розпоряджатися власними і позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку [4]
І.А. Брижань, В.Я. Чевганова	комплексна порівняльна характеристика суб'єкта, що через сукупність показників оцінки відображає ступінь переваг діяльності підприємства, котрі визначають його успіх на певному ринку за певний проміжок часу порівняно з підприємствами-конкурентами [5]
Т. Литвиненко	спроможність суб'єкта займати визначену ринкову ступінь відповідності визначеним ринковим потребам, можливості забезпечити конкурентні переваги [2]
В.І. Мацибора	здатність суб'єкта виявляти переваги над суперниками [6, с. 143]
М.Й. Малік, О.А. Нужна	здатність суб'єкта конкурувати за цінами і витратам, а для збереження конкурентоспроможності, суб'єкт має підтримувати витрати приблизно на рівні конкурентів [3, с. 85]
О.Г. Янковий	здатність суб'єкта випускати конкурентоздатну продукцію, його перевага по відношенню до інших фірм даної галузі всередині країни і за її межами [7, с. 324]

М. Блауґ визначив дві концепції конкуренції: 1) конкуренція як кінцевий стан суперництва між покупцями і продавцями (увага зосереджена на природі рівноважного стану, в якому змагання між учасниками ринку нарешті усувається); 2) конкуренція як процес суперництва (на передньому плані аналізу є не існування рівноваги, а швидше її стійкість). Врешті, він доходить висновку, що конкуренція - це активний процес відкриття, формування нових знань та «творчого руйнування» [1, с. 543]. Такий висновок означає визнання переваг підприємницького підходу до аналізу проблем конкуренції.

Його підтверджує аналіз результатів наукових досліджень, в яких виокремлені передумови, ознаки та наслідки конкуренції: наявність на ринку великої кількості незалежних покупців і продавців конкретного продукту або ресурсу; свобода покупців і продавців входити на ті чи інші ринки (покидати їх); селективна залежність ефективності суб'єктів господарювання від попиту на товари або послуги, їхня реакція на його зміни; стимули до зниження витрат (економії ресурсів) та розвитку виробництва через покращання якості, поновлення асортименту виробів, впровадження інновацій; вплив місця розташування, що визначає стратегії суперництва, специфіку поєднання і використання факторів виробництва у відповідь на культурні відмінності та особливості попиту; розвиток споріднених і підтримуючих галузей тощо. Як наслідок, конкуренція виступає дієвим механізмом, що стимулює динамічну ефективність ринкової економіки [3, с. 28-46; 7, с. 98; 8].

Отож, під конкурентоспроможністю суб'єкта підприємництва розуміємо його стан, який досягається спроможністю до реалізації затребуваної ринком продукції, яка за своїми параметрами (ціна, якість, кількість) забезпечує отримання прибутку, достатнього для існування та розвитку.

Список використаних джерел

1. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі / М. Блауг пер. з англ. І. Дзюба. Київ : Видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ», 2001. 670 с.

2. Литвиненко Т. Базові складові поняття: Конкуренція. Вісник КНУ ім. Т. Шевченка, 2018. № 99-100. С. 72-75.

3. Малік М.Й., Нужна О.А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми : монографія. Київ: «ІАЕ», 2007. 270 с.

4. Барабась Д.О. Конкурентні стратегії. Стратегія економічного розвитку України: наук. зб. 2000. Вип. 2-3. С. 201-208**.**

5. Брижань І.А, Чевганова В.Я. Формування стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства: методика та практика. Економіка і регіон ПолтНТУ, 2020. № 4 (53). С. 16-22.

6. Мацибора В.І. Конкурентоспроможність продукції сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник НУБіП. 2013. Вип. 181 (4). С. 248-253.

7. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О.Г. Янкового. Одеса: Атлант, 2013. 470 с.

8. Заяць В.М., Заяць Р.В., Авраменко Ю.О. Визначення рівня конкуренції та конкурентоспроможності підприємств / Методичні підходи до оцінки підприємницької діяльності в аграрній сфері економіки, Київ: ННЦ «ІАЕ», 2016. С. 24-28.

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF ICT USE BY RURAL HOUSEHOLDS IN POLAND IN THE YEARS OF 2011-2022

Paweł Kaczmarczyk, PhD
The Mazovian Academy in Plock, Poland
Faculty of Social Sciences

The purpose of the research is an analysis of the development of the degree of use of ICT (Information and Communication Technologies) by households in the countryside in Poland in the years of 2011-2022. The analyses were conducted on the basis of data provided by Statistics Poland. The first of the research conducted concerned the percentage of ICT accessibility in rural households, i.e. access to computers, Internet access, type of Internet connection (broadband connections, e.g. DSL or narrowband) and expenditure on ICT. The reasons for the lack of Internet access and the reasons for the lack of broadband Internet access were examined as well. The second research aspect concerned digital skills, frequency and place of use of ICT by rural households. Therefore, the research covered such issues as: the level of ICT skills, frequency of computer use, frequency of Internet use, place of Internet use. The third part of the analysis was focused on determining the hierarchy and dynamics of the goals of using ICT by rural households. The analyzed ways of using ICT included: e-shopping (analyzes were carried out in terms of several different groups of goods and services, as well as in terms of expenditure on goods and services), e-health (e.g. searching for information on the topic of health of one's own or close relatives, arranging a doctor's appointment via a website or application), e-learning (e.g. participation in an on-line course, contacting the instructor/teacher through educational websites/portals), e-finance (e.g. purchase or extension of existing insurance policies, taking out a loan or dealing with issues related to loans, purchase or sale of shares, bonds or other investment services), e-entertainment (e.g. watching TV on demand from commercial service providers, e.g. Netflix, Showmax, HBO GO, watching video recordings from websites created by users e.g. YouTube), e-administration (e.g. in order to search for information on public administration websites, to download official forms, to send completed forms, including to submit tax returns).

There was a clear improvement in the use of ICT in all three research areas (ICT availability, frequency of use, purposes of use). For example, the percentage of households in the countryside with access to the Internet in 2011 was only 61,2% (assuming that all households in the villages are accounted for all of this village's households), while in 2022 the same ratio increased to 93,2%. In addition, it was found out that the difference between the number of city households and village households is becoming smaller in terms of ICT usage. A comparative analysis shows that, that for example in 2011 the percentage of households in the city with Internet access was 69.3% (assuming that all households in cities constituted for 100% of that city's households) while in 2022 the value of this indicator was 93.4%. The difference between the indicator for cities and villages thus decreased from 8.1 pp. up to 0.2 pp. Beneficial effects in ICT usage are associated with the implementation of relevant government programs and receiving support in the form of EU subsidies. The actions of the Polish government are blending into the assumptions of the EU initiative to build the Society of Information.

References:

Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2022 r., Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa Szczecin 2022.
Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych w Polsce w latach 2008-2012, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2012.

СУТНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Мельник Людмила Юріївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування, Уманський національний університет садівництва
Панчук Максим Олександрович, аспірант, Уманський національний університет садівництва

Пріоритетом реформування національної економіки України, відповідно до Послання Президента до Верховної Ради у 2011 р., було визначено розвиток людського капіталу, а саме: «модернізацію систем освіти та охорони здоров'я; підвищення соціальних стандартів; становлення культури творчого використання вільного часу та розвиток національних культурних індустрій» [1].

Концепція людського капіталу була повністю легітимізована і отримала міжнародне визнання у другій половині XX ст., коли була присуджена Нобелівська премія з економіки Т. Шульцу (у 1979 р.) і Г. Беккеру (1992 р.) за їх оцінку значимості індивіда як фактора економічного зростання, коли сама людина сприймається як джерело економічної динаміки. Саме публікація таких фундаментальних робіт Т. Шульца, як «Формування капіталу освіти» (1960 р.), «Інвестиції в людський капітал» (1961 р.) і Г. Беккера «Людський капітал: теоретичний та емпіричний аналіз» (1964 р.), поклала початок новому напряму економічної теорії.

Автор концепції «людського капіталу» Т. Шульц під людським капіталом розуміє наявний у кожного запас придбаних знань, навиків, досвіду, здоров’я, здібностей, мотивацій та енергії, що може бути використаний протягом певного періоду часу з метою виробництва товарів і послуг, водночас капітал є складовою частиною людини і саме тому є майбутнім джерелом її доходів. «Він є форма капіталу, тому що є джерелом майбутніх заробітків або майбутніх задоволень, або того й іншого разом. Він людський, тому що є складовою частиною людини» [2].

Г. Беккер у праці «Людська поведінка: економічний підхід» вважає, що «людський капітал – це запас знань, навиків, мотивацій, що є у кожного, і його головна особливість – у невіддільності від особистості свого носія; формується він за рахунок інвестицій в освіту, нагромадження виробничого досвіду, охорону здоров'я, географічну мобільність, пошуки інформації» [3].

Знання і компетентність в концепції людського капіталу були визначені принципово важливими джерелами економічного зростання, і, відповідно була визначена економічна роль освіти, науки, охорони здоров'я, котрі до цього трактувалися окремо як галузі, котрі споживають, а не виробляють.

Зокрема, С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі дають таке визначення людському капіталу: «Людський капітал є мірою втіленої у людині здатності приносити дохід…Як правило, коли ми говоримо про капітал, ми маємо на увазі активи (обладнання, будинки, промислові будівлі), що мають дві ознаки: вони є результатом інвестицій і генерують протягом певного періоду часу потік доходу» [5]. Подібним чином людський капітал створюється тоді, коли людина (можливо за допомогою своїх батьків) інвестує в себе, оплачуючи освіту і набуття кваліфікації.

Якщо узагальнити, то людський капітал включає в себе такі характеристики, як інтелект, освіта, здоров'я, здатність до праці, кількісну та якісну працю, рівень освіти, набута кваліфікація, якість життя людини.

Список використаних джерел

1. Модернізація України – наш стратегічний вибір : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. К., 2011. 416 с.
2. Schultz T. Investment un Human Capital: The Role of Education and of Research / T. Schultz. N.Y., 1971.Pp.16, 129.
3. Becker, G.S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis / G.S. Becker. – New York: National Bureau of Economic Research, 1994. – 416 p.
4. David K. H. Begg, Stanley Fischer, Rudiger Dornbusch Economics / McGraw -Hill Inc. 2005. 674 p.

4.Соціальні, інформаційні, філософські та політичні аспекти формування громадянського суспільства в умовах війни

MILK ACCOUNTING SUBSYSTEM FOR LIVESTOCK FARM

Prof. Kulakov P. I.
UNUS, Department of Information Technologies

A modern milking and dairy department of a livestock farm cannot function effectively without automatic control systems and control systems of technological process parameters. Currently, such systems are widely used in various milking facilities, but until recently there were no information systems for a milking facility with a milk pipe and individual accounting of milk obtained by each individual milker, although they are the most widespread in Ukraine [1, 2].

Employees of the Department of Information Technologies of the Uman National University, in cooperation with the enterprise "AGRO-PROMSERVIS" [3], developed and created an experimental sample of the information system "IS-Milkline", which is an innovative solution for a milking plant with a milk pipe and individual milk accounting, in which modern "Internet of things" technology is used and the "Farm in a smartphone" concept is implemented. The "IS-Milkline" information system allows the user at any time (using a smartphone, personal computer or tablet computer) to receive information about the parameters of the technological process of cow's milk production, to monitor the events that take place at the milking plant, identify emergency situations and facts of violations of work regulations by the farm staff, perform livestock accounting. The system consists of DM-03 electronic milk dispensers, BUAP-04M washing machine control unit, VPC-1 or VPC-1 vacuum pump control unit, and IB-M interface unit.

The IB-M interface unit is designed to receive data about events occurring at the milking plant, to record the date and time of these events, process the received data, present them in the required form, and transmit this data to the user via the Internet. The DM-03 electronic milk dispenser is designed to control the executive system of the dispenser, count and display information about the number of portions of milk received by individual milkers, transfer data about the milking result to the IB-M. The VPC-1 vacuum pump control unit is designed to record the date and time of the vacuum pump on and off and transfer this information to the IB-M. The VPC-2 vacuum pump control unit is designed to record the date and time of the vacuum pump on and off, measure the instantaneous and average value of the vacuum pressure, and transmit this information to the IB-M. The BUAP-04M washing machine control unit is designed for automatic control of washing processes, control of washing process parameters, and transmission of information about washing process parameters to IB-M.

With the help of "IS-Milkline", the following typical emergency situations and violations of work regulations are effectively detected: interruption of washing in order to leave the workplace; execution of the shortest program "Pre-milking wash" instead of other programs; failure of the water supply system on the farm; malfunction of the water heater of the washing machine; unauthorized shutdown of IBM; change in the average duration of milking, which is an important indicator of the work of milkers [4, 5]; unauthorized change to BUAP-04M settings; the average value of the vacuum pressure is unacceptable.

By analyzing the sequence of events that occur on the farm, it is possible to establish the fact of deviation from the work schedule by the farm staff, and in certain cases, it is possible to carry out remote diagnostics of the milking equipment.

References

1. Kulakov, P. I. Elementy teorii vymiriuvalnoho kontroliu parametriv biotekhnichnoi systemy doinnia / P. I. Kulakov. – Vinnytsia : VNTU, 2015. – 220 s. - ISBN 978-966-641-641-7. [In Ukrainian]

2. Kucheruk, V. Yu. Ohliad informatsiino-vymiriuvalnykh system zootekhnichnykh parametriv tvaryn / V. Yu. Kucheruk, Ye. A. Palamarchuk, P. I. Kulakov, T. V. Hnes // Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu. - 2015. - № 3(120). - s. 15 - 23. [In Ukrainian]

3. Official website of the AGRO-PROMSERVIS company. - [Electronic resource]. – Access mode: https://agropromservis.net.ua/.

4. Kucheruk, V. Yu. Statystychni modeli tryvalosti mashynnoho doinnia / V. Yu. Kucheruk, Ye. A. Palamarchuk, P. I. Kulakov, T. V. Hnes // Skhidnoievropeiskyi zhurnal peredovykh tekhnolohii. - 2014. - № 1/3 (67). - s. 4 - 7.

5. Kucheruk, V. Yu. Ctatystychna model tryvalosti mashynnoho doinnia na stiilovii doilnii ustanovtsi / V. Yu. Kucheruk, Ye. A. Palamarchuk, P. I. Kulakov, T. V. Hnes // Skhidnoievropeiskyi zhurnal peredovykh tekhnolohii. - 2014. - № 2/4 (68). - s. 31 - 77.

RECOGNITION OF DYNAMIC CHARACTERISTICS OF ARROW MEASURING INSTRUMENTS

Roman Lishchuk candidate in Engineering Science,
Serhii Kontseba candidate of Economic Sciences
Uman National University of Horticulture

To date, a large variety of analog arrow devices are serially produced, which allowed to visually observe the parameters of various technological processes. During the serial production of these devices, it is necessary to control their static and dynamic metrological characteristics, which is quite difficult to do without automating this process.

Thus, works [1,2] propose approaches to automatic reading of pointers with a scale based on a computer image, which perform the Hough transform for recognition of pointers with a scale. It should be noted that the presented computer systems require ideal horizontal positioning of the device with the camera.

The method is the development of a method and software for recognizing the significance with a scale of arrow measuring devices and determining their dynamic characteristics.

The method of recognizing the value of arrow devices is based on the clearly marked arrows of the device with the further determination of the angle of deviation between them.

An ordinary web camera with a resolution of 640x480 pixels and a frequency of up to 30 frames per second is used to capture the image of the device. The resulting image must be converted to binary for further processing. For this, the method of adaptive binarization [3] was used, which is based on the presented image in the form of an integral.

To find the deflection angle of the arrow, the position of the instrument arrow in the initial position and at a specific value is photographed. As a result of the difference between these images, there will be a new image with clearly separated images and residual pixels (noise) that use the median filter [4]. Next, using the improved wave method of image skeletonization [5], we produce a skeleton representation of arrows, which in turn ensures recognition accuracy. Then, with the help of the Hough transformation [6], we select the coordinates of the lines (arrows) and perform simple geometric transformations to create the deflection angle of the arrow.

To describe the dynamics of transient processes, measuring systems expediently use transfer functions. The oscillating link is the simplest dynamic element of the automatic control system or its component that has a transmission function:

$$W(S) = \frac{k}{T^2 S^2 + 2\xi TS + 1}. \qquad (1)$$

The dynamic properties of the oscillating link are determined by three parameters: k – the amplification (transmission) coefficient of the oscillating link; T – time constant of the oscillating link; ξ – is the relative damping coefficient of the oscillating link.

Transforming equation (1), we get equation (2):

$$\left.\begin{aligned} x(t) = k\left[1 - \frac{1}{\sqrt{1-\xi^2}} e^{-\frac{\xi}{T}\cdot t} \cdot \sin\left(\frac{\sqrt{1-\xi^2}}{T} t + \varphi\right)\right] = h(t) \\ \varphi = arctg\,\frac{\sqrt{1-\xi^2}}{\xi} \end{aligned}\right\}. \qquad (2)$$

Using the Curve Fitting package, we approximate the detected values according to the equation that describes the damping oscillatory process (2) (Fig. 1).

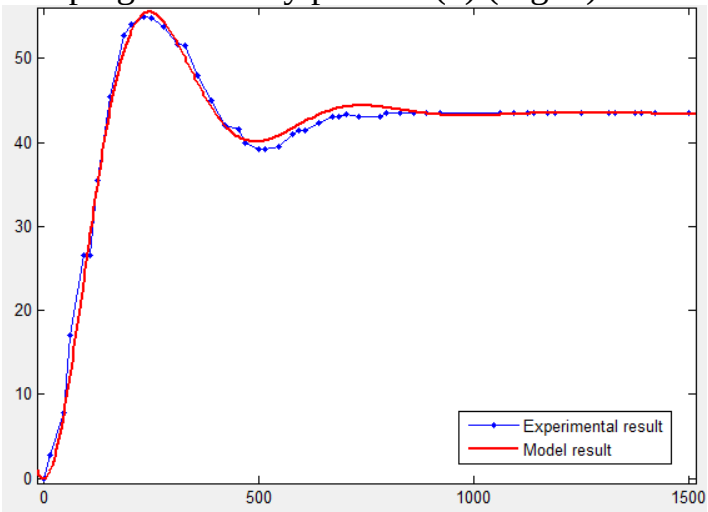

Fig. 1 – Approximation result

Visual analysis of the graph of the built model shows a good approximation between empirical data and theoretical data. The proposed computer system for recognizing values from the scale of an arrow measuring device allows to automate the process of recognizing readings from the scales of arrow measuring devices and to determine dynamic metrological characteristics in real time.

REFERENCES

1. Jiannan Chi Lei Liu, Jiwei Liu, Zhaoxuan Jiang, Guosheng Zhang Machine vision based automatic detection method of indicating values of a pointer gauge, Mathematical Problems in Engineering Volume 2015.

2. Danilo Alves de Lima , Guilherme Augusto Silva Pereira, Flávio Henrique de Vasconcelos "A Computer Vision System to read Meter Displays", 16th IMEKO TC4 Symposium Exploring New Frontiers of Instrumentation and Methods for Electrical and Electronic Measurements Sept. 22-24, 2008, Florence, It, 22 August 2008, pages 1-5.

3. R. Lishchuk, V. Kucheruk, I.P. Kurytnik Adaptive binarization with non-uniform image illumination // Pomiary automatyka Robotyka, nr 6/2014, pp. 72-76.

4. T. Huang, G. Yang, G. Tang A fast two-dimensional median filtering algorithm // Acoust., Speech, Signal Processing, vol. 27, no. 1, 1979, pp. 13–18.

5. Ліщук Р.І. Модифікований хвильовий метод скелетизації зображень / Ліщук Р.І., Кучерук В.Ю. // Вісник інженерної академії України. - Київ , 2014. - С.73-77.

6. Duda, R.O., P.E. Hart Use of the Hough Transformation to Detect Lines and Curves in Pictures // Comm. ACM, 1972, Vol. 15, pp. 11–15.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОСЛИННИЦТВІ

Мазур Ю.П., доцент, УНУС

Головна мета розвитку галузі рослинництва в сучасних умовах полягає у здатності, серед іншого, до широкого впровадження науково-технічних досягнень, домінування в агропромисловому комплексі наукоємних галузей.

Технології точного землеробства в сільському господарстві вже спричинили революцію в рослинництві, проте майбутнє за автоматизацією процесів, застосуванням різноманітних технологій штучного інтелекту. Одним із основних напрямів буде поєднання можливостей контролю за вирощуванням продукції рослинництва та формування управлінських рішень щодо оперативного втручання за рахунок своєчасного внесення необхідних засобів захисту рослин. Для цього можна використовувати дані супутників або дронів (БПЛА), що дозволяє підвищити ефективність діяльності.

БПЛА або дрон – літальний механізм, що може виконувати всі свої функції без фізичної присутності пілота всередині. Оператор управляє дроном через пульт дистанційного керування з землі або задає траєкторію і апарат летить сам на автопілоті.

БПЛА в рослинництві дозволяють проводити:

- оперативний моніторинг полів з висоти десятків і сотень метрів;
- ідентифікувати проблемні ділянки з високою точністю і GPS прив’язкою;
- контроль якості виконання посівних робіт, обробки грунту;
- контроль якості роботи сільськогосподарської техніки;
- диференційоване внесення добрив;
- високоточний обмір полів з урахуванням рельєфу;
- підрахунок сходів і біологічної врожайності;
- формувати карти внесення азота, гербіцидів;
- створювати NDVI карти поля;
- проводити обмір полів;
- вносити СЗР та трихограму;
- виконувати охоронні функції.

Найпопулярнішою функцією використання БПЛА сьогодні є внесення засобів захисту рослин. Дрони-обприскувачі допомагають вчасно та оперативно проводити обробку посівів та їх удобрення з мінімальним використанням ресурсів. Доведено, що внесення ЗЗР дронами потребує на 90-95% менше води та палива, а також, завдяки малооб’ємному внесенні сприяє скороченню необхідної кількості пестицидів на 30% [1] .

Крім того, завдяки відсутності технологічних колій для переміщення технологічного обладнання та можливості працювати у важкодоступних місцях, дрони-обприскувачі у кінцевому результаті здатні продукувати до 5% додаткового врожаю [2].

Ще однією важливою властивістю БПЛА є можливість отримувати зображення стану полів за найвищої якості, покриваючи сотні гектар за один виліт. Використання камер для знімків рослин та їх розпізнавання за допомогою відповідного програмного забезпечення дозволяє визначити густоту рослин та їх стан. Це дозволяє

отримувати інформацію не лише у візуальному спектрі, але і у різних спектральних діапазонах для прорахунку вегетаційних індексів або складання карт розподілу грунтів. Усі дані отримують з точними координатами з можливістю детального вивчення і лабораторного аналізу.

Під час вегетації дрони використовуються для моніторингу стану рослини, рівня розповсюдження шкідників та бур'янів. Якщо потрібно контролювати стан вирощування овочів чи фруктів, то використання БПЛА дозволяє отримати більш чіткий стан. При вирощуванні зернових культур є кілька критичних періодів, коли потрібно робити моніторинг.

Як бачимо технології автоматизації, які поєднують застосування БПЛА та обробку даних штучним інтелектом, можуть бути використані на всіх етапах вирощування сільськогосподарських культур з метою проведення аналітики та прийняття управлінських рішень.

Програмне забезпечення для функціонування таких систем можна розділити на два типи за функціональністю:

1. Первинна обробка інформації з дронів, тобто зшивання ортофотопланів і формування єдиної карти. для цього використовуються звичайні фото та відео з камери. В системі реального часу відображається інформація про стан рослин на полі, його координати. Це дозволяє провести візуально швидкий аналіз.

2. Робота з даними, побудова індексів, розрахунок сходів, стан забур'яненості, ідентифікація неоднорідностей і т.д. Використовуючи ортофотоплани з різними спектрами, зняті на мультиспектральну камеру, спеціалісти можуть визначати контури та площі полів, побудови рельєфу, ефективність застосування техніки при виконанні технологічних операцій.

Щодо першого типу є декілька видів програм: прості та професійні. Можна використовувати DroneDeploy, який є відносно недорогим, але в ньому гірше зшиваються фотографії. Тому доцільніше застосовувати професійне програмне забезпечення – Pix4D.

Для обробки отриманої інформації, застосовують різноманітні системи, які можуть обробляти ортофотоплани і будувати індекси, якщо це мультиспектральна камера. У випадку застосування звичайної камери можна підраховувати сходи, визначати контури посівів, забур'яненість та інше.

Як бачимо, що використання технологій штучного інтелекту для вирощування продукції рослинництва потребує як спеціальної підготовки так і певних фінансових інвестицій. Проте поєднання таких технологій дозволить оперативно реагувати на появу проблем при вирощуванні, ефективніше використовувати сільськогосподарську техніку, отримувати якісну продукцію підвищити рівень ефективності діяльності.

Список використаних джерел:

1. https://traktorist.ua/articles/agro-it-abetka-b-bpla-v-silskomu-gospodarstvi.
2. https://superagronom.com/news/13056-lazerne-znischennya-buryaniv-u-ssha-rozrobili-avtonomnogo-robota-zi-shtuchnim-intelektom

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ З ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Віктор ХАЛЯВКА, ***завідувач відділу АТДКДТЗ,***
Максим МЕЛЬНИЧЕНКО, ***головний судовий експерт відділу АТД КДТЗ сектору АТД,***
Євгеній КРОЧАК, ***судовий експерт відділу АТД КДТЗ***
Черкаський НДЕКЦ МВС

Автомобільний транспорт є одним з найважливіших галузей матеріального виробництва. Він забезпечує виробничі та невиробничі потреби галузей економіки і населення у перевезеннях. Порівняно з іншими видами транспорту він є найбільш небезпечним. Найбільша кількість транспортних пригод припадає саме на автомобільний транспорт, порівнятись з ним не може ні водний, ні повітряний ні залізничний транспорти. Та все ж економіка будь-якої країни без нього не може ефективно функціонувати. Автомобільний транспорт відіграє важливу роль у забезпеченні вантажних та пасажирських перевезень.

Головним суб'єктом, що забезпечує здійснення регулювання експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів в Україні є експертна служба МВС. Діяльність вказаних експертних служб МВС України забезпечується відповідними нормативно-правовими актами звичайно. Зокрема, основним з них є Закон України «Про судову експертизу» [2]. Також важливе значення мають Положення про утворення експертної служби Міністерства внутрішніх справ від 20 червня 2000 р. № 988 [1].

Згідно нормативних документів визначено основні завдання експертної служби. До них слід віднести: здійснення судовоекспертної діяльності та техніко - криміналістичного забезпечення діяльності органів, які забезпечують виконання оперативно - розшукової діяльності, досудового розслідування кримінальних та інших правопорушень; провадження науково-дослідної діяльності у даній сфері; проведення судової експертизи та досліджень у позасудовому провадженні; забезпечення функціонування криміналістичних обліків експертної служби; метрологічне забезпечення техніко-криміналістичних засобів, організація їх обслуговування та ремонту; участь у розробленні техніко - криміналістичних засобів та забезпечення їх використання в практичній діяльності [3].

Експертна служба виконує багато різних завдань, пов'язаних з регулюванням експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів у нашій державі. Служба здійснює судову експертизу в кримінальних, адміністративних, цивільних та господарських справах, здійснює оцінювання майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність. Окрім того експертна служба залучає своїх спеціалістів до оперативно-розшукових заходів, слідчих та інших процесуальних дій; формує довідково-інформаційні фонди, та забезпечує ведення криміналістичного обліку. Також важливими моментами діяльності експертів є проводить науково-дослідної роботи, в межах своєї компетенції, а також впроваджує її результатів в судово-експертну діяльність; розробка методики проведення судових експертиз, стандартів, технічних умов, методичних рекомендацій та програмних продуктів; розробка пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази судово-експертної діяльності та техніко-криміналістичного забезпечення органів внутрішніх справ та багато іншого.

Таким чином, дослідження експертно-криміналістичних має надзвичайно важливе значення. Держава гарантує захист законних інтересів громадян, щодо придбаного ними

автомобіля. Цьому має сприяти адміністративно-правовий механізм експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2000 року № 988 «Про утворення експертної служби Міністерства внутрішніх справ»: за станом на 1 січня 2014 р./ ВР України. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15#Text
2. Про судову експертизу, закон України від 25 лютого 1994 № 4038-XII/ ВР України. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text
3. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ від 9 серпня 2012 № 691: за станом на 1 лютого 2015 р. / ВР України. URL. zakon4.rada.gov.ua/laws/show/778-94-п

СКЛАДОВІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО РИНКУ.

Нестерчук Ю.О., д.е.н., професор
Синенко І.М. здобувач третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Особливістю інформаційно-комунікаційних технологій є те, що вони охоплюють спектр інформаційних та комунікаційних технічних засобів і методів збирання, обробки й передання даних для отримання якісно нової інформації про стан об’єкта, процесу, явища, що в свою чергу уможливлює реалізацію оптимально корисного рішення або дії.

Виділяють наступі особливості інформаційно-комунікаційних технологій:

– нематеріальність кінцевого продукту/послуги – якісно нової, достовірної інформації, доставленої (отриманої) за визначений період, у визначеному просторово-часовому відрізку;

– підвищення вимог з боку користувачів до достовірності та терміновості товару/послуги інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Інформаційно-комунікаційні технології є складовою інформаційно-комунікаційного ринку, який складається з двох кластерів – галузей телекомунікації та галузей інформаційних технологій, які можуть розглядатися як окремі ринки (рис. 1).

За даними дослідницької компанії «International Data Corporation» в 2021р. темп зростання обсягу світового інформаційно-комунікаційного ринку зріс, в порівнянні з 2015 р., на 5,2 %. Найбільший обсяг світового інформаційно-комунікаційного ринку припадає на телекомунікаційні послуги – 44,0%, IT-послуги – 25% та апаратні засоби – 14,6% [2] (рис. 2).

Під впливом розвитку новітніх технологій, комунікацій, інновацій, раціоналізації виробництва змінюється структура світового інформаційно-комунікаційного ринку – зростає частка інформаційних, інженерних, консультаційних, фінансових, ділових, управлінських, освітніх та інших послуг.

Тож, інформаційно-комунікаційний ринок – це сукупність економічних, правових та інформаційних відносин щодо купівлі-продажу інформаційних товарів чи послуг. Цей ринок є єдиним функціонуючим механізмом, заснованим на загальних законах суспільного виробництва, і передбачає повну економічну самостійність і відповідальність виробників науково-технічної продукції, свободу підприємництва, незалежну купівлю-продаж інформаційних ресурсів, продукції та послуг, засобів інформаційного виробництва, робочої сили, грошових коштів і цінних паперів [3].

Рис. 1. Складові інформаційно-комунікаційного ринку

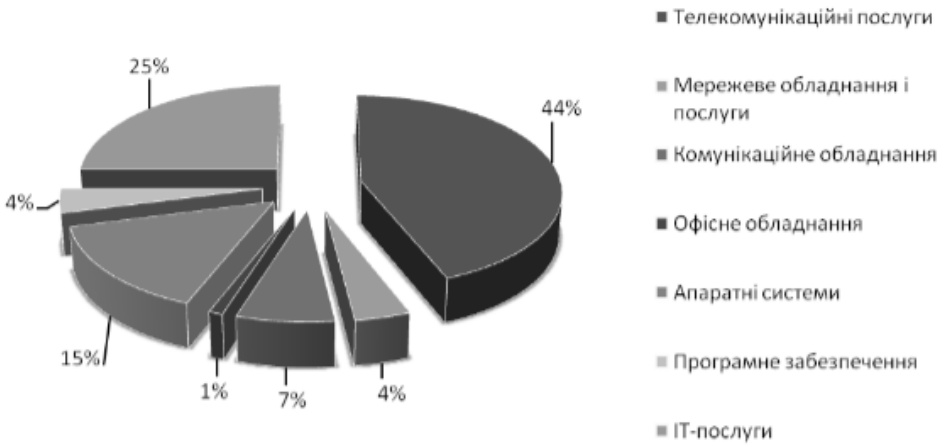

Рис. 2. Структура світового інформаційно-комунікаційного ринку, 2021р.

В Україні інформаційно-комунікаційний ринок також динамічно розвивається та має досить значний потенціал, щоб зарекомендувати себе як важливу частину інформаційного суспільства світу.

Список використаних джерел:

1. Бавико О.Є. Синхронізація розвитку ринку інформаційно-комунікаційних технологій в Україні з глобальними трендами. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2018. № 1. С. 272–282.

2. Як IT-індустрія розвиває інші галузі економіки у 2022 році? URL:https://finance.ua/ua/goodtoknow/jak-it-industrija-rozvyvae-inshi-galuzi-ekonomiky (дата звернення: 13.05.2023р.)

3. Сіденко С.В. Світовий ринок послуг в умовах глобальних трансформацій. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/37764/1/%D0%A1%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1.%D0%92.pdf/ (дата звернення:02.05.2023р.

5. *Роль та місце маркетингу та менеджменту в ефективному функціонуванні суб'єктів підприємницької діяльності.*

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА МАРКЕТИНГУ

Наталія БУТКО, кандидат екон. наук
Аліна МАКАРОВА, здобувач вищої освіти
Андрій МАТВЄЄВ, здобувач вищої освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Подолання екологічної кризи сучасного суспільства, покращення екологічного стану довкілля, раціональне використання ресурсів потребує невідкладного переходу на шлях сталого еколого-економічного розвитку, який обрали розвинуті країни світу. Йде активний пошук вирішення актуальних проблем еколого-економічної теорії, розробка методологічних та концептуальних принципів сталого розвитку, формування сучасної парадигми економіко-екологічного управління, обґрунтування місця «зеленої» економіки, економічної освіти в контексті глобальних трансформаційних зрушень, екологічних викликів у конкретній країні та світі [1].

Підприємництво, орієнтоване на екологію, реалізує, насамперед, соціальні цілі й у тому разі, якщо вигода їм не суперечить, то також – і комерційні. Варто зауважити, що головний критерій віднесення тієї чи іншої діяльності до однієї з форм підприємницької діяльності (традиційне, екологічно-орієнтоване, екологічне) є частка екологічної корисності відносно загальної корисності товару.

Екологічне підприємництво має реалізовуватися як діяльність у межах положень концепції сталого розвитку. У цьому ключі екологічне підприємництво розглядається як вид господарської діяльності, орієнтованої на дотримання принципів сталого розвитку як екологічної, так і соціально-економічної систем [2].

Екологічно орієнтоване підприємництво характеризується наступними аспектами як цільова установка, основна діяльність, зв'язок діяльності з раціональним використанням, збереженням, відновленням та охороною природних ресурсів, екологічною безпекою, розвиненою науковою складовою екологічної діяльності тощо. Окреслене передбачає зменшення техногенного впливу на довкілля, раціоналізацію використання обмежених та невідновлюваних ресурсів, всебічне сприяння відтворенню відновлюваних ресурсів, належну утилізацію відходів, а також інші заходи, пов'язані з веденням підприємницької діяльності.

Слід зауважити, що важливим видом підприємницької діяльності екологічного спрямування за роллю та функціонально-господарським призначенням виступає екологічний маркетинг, тобто це такий вид маркетингу, що забезпечує екологічну діяльність, пов'язану з розробкою, виробництвом та продажем продуктів для задоволення потреб населення з урахуванням впливу на довкілля [3].

Екологічний маркетинг ґрунтується на екологічній політиці, екологічній відповідальності організацій та підприємств, а також прозорості виробничих та технологічних процесів, включаючи маркування продукції [4].

Крім того екологічний маркетинг пов'язують з екологічним менеджментом, називаючи його інструментом реклами, створення нових торгових принципів тощо [5]. Екологічний маркетинг виступає напрямом бізнесу компанії із задоволення інтересів

споживачів шляхом просування товарів та послуг, які завдають мінімальної шкоди навколишньому середовищу на всіх етапах їх життєвого циклу.

Якщо пов'язувати екологічний маркетинг з динамікою розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, то очевидно, що концепції покращення виробництва та поліпшення продукту не повинні враховуватися. Проте, якщо концепція маркетингу вказує на необхідність задоволення потреб, то це не означає, що не слід приділяти увагу зниженню виробничих витрат. Останнім часом серед багатьох концепцій розвитку підприємства стали досить популярними концепція соціально-етичного маркетингу та концепція маркетингу відносин. Слід зазначити, що вони відповідають ідеології сталого розвитку, дотримання якої підтримує гармонізацію інтересів виробників (прибуток), споживачів (задоволення потреб) та суспільства в цілому (стійкий еколого-соціально-економічний розвиток). У межах концепції сталого розвитку виникає концепція екологічного маркетингу. Ця концепція передбачає орієнтацію виробництва та маркетингу на задоволення еклого-орієнтованих потреб і запитів споживачів, і навіть створення і стимулювання попиту на органічні продукцію (продукти чи послуги), які як економічно ефективні, так екологічно безпечні [6]. Відповідно до концепції екологічного маркетингу всі аспекти економічної діяльності сучасного підприємства повинні плануватися та здійснюватися з урахуванням потреб та вимог ринку (у тому числі екологічних), ґрунтуватись на принципах екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Попков В.В. Стійкий економічний розвиток в умовах глобалізації та економіки знань: концептуальні засади теорії та практики управління: моногр. К.: Економіка. 2007. с. 295.

2. Косович Б. Екологічне підприємництво як важлива складова сучасної економіки України. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 3. С. 109-118.

3. Зіновчук Н. В., Ращенко А.В. Екологічний маркетинг : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 190 с.

4. Варченко О. М., Артімонова І. В., Герасименко І. О., Варченко О. О. Інформаційно-аналітичне забезпеченнѐ екологічного маркетингу в системі управліннѐ аграрними підприюмствами. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 33-44. DOI: 10.35774/econa2022.02.033.

5. Сухорукова С.М. Екологічний менеджмент в умовах глобалізації економіки. Миколаїв.: Колос, 2009. 216 с.

6. Ярема В.І. Використання інструментів екологічного маркетингу в реалізації концепції сталого розвитку регіону. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. №4. Т.1. С. 222-232.

РОЗВИТОК ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ЗДІЙСНЕННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Заєць В.П. - здобувач освітнього ступення доктор філософії
Дацьков Р.А. - здобувач освітнього ступення доктор філософії

Запорукою ефективного функціонування будь-якого підприємства в нинішніх умовах господарювання є використання ним сучасних інноваційних технологій виробництва. Завдяки поглибленню інтеграції вітчизняної економіки у світовий економічний простір інноваційними розробками можуть скористатися як приватні

домогосподарства чи фермерські підприємства, так і великі сільськогосподарські підприємства. Для успішного запровадження сучасних інноваційних технологій підприємству необхідно провести значну планову роботу щодо інтеграції таких технологій у власне виробництво. Для досягнення цієї мети сьогодні вкрай актуальним є використання основних управлінських напрацювань на засадах логістики як новітнього науково-практичного напряму, спрямованого на підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств за рахунок оптимізації логістичних витрат, а отже, і на збільшення їх прибутковості та покращення фінансово-економічних показників.

Сьогодні більшість малих та середніх сільськогосподарських підприємств досить мало уваги приділяє логістичній ефективності своєї діяльності. Така поведінка досить аргументовано пояснюється додатковими фінансовими витратами на формування необхідної логістичної інфраструктури підприємства. Це і необхідність модернізації внутрішньовиробничої і складської інфраструктури, запровадження інформаційних технологій для ефективного управління матеріальними і фінансовими потоками, організація інтеграційної взаємодії з іншими товаровиробниками та провайдерами логістичних послуг [1].

Але слід зазначити, що досить багато вітчизняних вчених та дослідників інноваційної сфери по-різному трактують поняття «інновація». Залежно від об’єкта і предмета дослідження інновації можна розглядати як зміни, як процес та як результат: 1) інновація розглядається як зміни в техніці, технології, економіці тощо; 2) інновація розглядається як процес введення новизни; 3) інновація розглядається як результат людської діяльності у вигляді нових продуктів, технологій, методів тощо [3].

У той же час логістика АПК (агрологістика, логістика агробізнесу) залишається одним з найменш розроблених в теоретичному аспекті галузевих напрямків логістики. Здебільшого стан вітчизняної логістики оцінюють за тоннокілометрами залізничних, автомобільних, водних, повітряних, трубопровідних перевезень та квадратними метрами складських приміщень у порівняльному відношенні до відповідних показників європейських країн чи США. Отриману статистику закла дають як основу аналітичного прогнозування. Здебільшого такі кількісні показники не дають адекватної оцінки рівня логістики. Стан логістики визначають саме показники економічної ефективності діяльності підприємства, тобто як логістична політика діяльності підприємства чи логістична стратегія галузі в цілому відображається в кінцевому результаті на прибутку підприємства.

Аграрна логістика стає одним із найбільш дієвих інструментів інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств і розвинутої ринкової економіки. Планування, координація й ефективна реалізація заходів щодо інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств є невід’ємними частинами кінцевого успіху та високої конкурентоспроможності цих підприємств. Згідно з даними міжнародної статистики логістичні витрати складають майже 20% кінцевої вартості продукції. Таким чином, мінімізація логістичних витрат та адаптація підприємств до сучасного механізму логістики відкривають можливості отримання значної конкурентної переваги як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках збуту. Перспективами подальших досліджень є розробка ефективних механізмів підвищення конкурентоспроможності підприємств сільського господарства в сучасних ринкових умовах на засадах інноваційної стратегії їх розвитку.

Стратегія розвитку сільськогосподарської галузі, яка реалізується на національному і регіональному рівнях, спрямована на забезпечення ефективного

визначення пріоритетів розвитку досліджуваної галузі на засадах реалізації державних і регіональних програм та стратегій соціально-економічного розвитку, з урахуванням проектів розвитку інженерної й транспортної інфраструктури, імплементація заходів щодо підтримки підприємництва, вітчизняної освітньої політики, технологічної й інноваційної політики. Інтенсивний розвиток логістичних послуг формує необхідні організаційно-економічні й екологічно об'єктивні передумови для створення комплексних логістичних систем, як більш дієвої інноваційноорієнтованої моделі взаємодії всіх учасників сфери логістичних послуг, яка сприяє забезпеченню узгодженості інтересів всіх контрагентів ланцюга поставок з отриманням максимального синергетичного ефекту.

Формування і розвиток єдиного інформаційного простору системи логістичних бізнес-процесів досягається за рахунок: інтеграції з інформаційним простором та контролю над діяльністю з боку кінцевих споживачів. Згідно із зазначеними напрямками удосконалення управління системою логістичних бізнес-процесів, основу інформаційного забезпечення становить інформаційний ресурс підтримки інтеграційних утворень регіону, який створений на базі центру інтегрованої логістики як координаційної ланки логістичного управління в зерновому господарстві. Інформаційний ресурс призначений для виконання таких функцій: інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування координаційної ради; формування єдиної бази даних про науковий й виробничий потенціал регіону.

Список використаних джерел:

1. Вовк Л. Логістика як стратегія інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств / Л. Вовк // Агросвіт. – 2016. – № 1–2. – С. 8–12.

2. Гончарук А. Роль логістичного управління у здійсненні інноваційної діяльності / А. Гончарук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 4. – Т. 2. – С. 190–194.

3. Колодійчук В. Альтернативна технологія зберігання зерна в умовах обмежених фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств / В. Колодійчук // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2016. – № 2. – С. 95–99.

4. Ніколюк О.В., Донець Л.Я. Інноваційні засади управління системою логістичних бізнес процесів/ О.В. Ніколюк, Л.Я. Донець //ЕКОНОМІКА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ Том 12, Випуск 2-2020. - С. 68–73.

MARKETING IN INSURANCE

Iryna Korman, *PhD in Economics*
Uman National University of Horticulture

Marketing in insuranceis a set of measures aimed at the formation and continuous improvement of the insurer's activity, namely:

a) development of competitive insurance products (services) for specific categories of consumers (policyholders);

b) implementation of rational forms of sale of these products with proper service and advertising;

c) collection and analysis of information on the effectiveness of the insurer's activity. [1]

Insurance is a specific niche of services. This is due to the fact that potential clients often do not understand the specifics of insurance, the available range of insurance services. In

addition, not all consumers are aware of the importance of life and property insurance. This eliminates spontaneous decisions to purchase insurance.

The peculiarity of insurance services is that they change the state of the client, giving him a sense of protection from dangers and providing confidence in the future. In addition, insurance relations (except mandatory) are built on mutual consent and on a voluntary basis, when the insured consciously pays money for insurance services.

But insurance companies are also interested in forming demand, promoting their services, attracting consumers, and creating a positive image.

In a general sense, the goal of insurance marketing is to increase the number of consumers of insurance services by achieving the maximum possible degree of satisfaction of their needs due to the introduction of new and changes to existing insurance products.

There are four main goals of marketing in insurance:

1) maximization of consumption;

2) maximizing the degree of consumer satisfaction;

3) maximum expansion of consumer choice;

4) improving the quality of human life in all spheres.

Insurance marketing functions include:

1) analytical - consists in collection, processing, analysis, systematization of marketing information;

2) production - implemented in the creation of new and development of existing services in accordance with changes in the needs of policyholders and the market;

3) sales (sales function) – is expressed in the organization of the work of sales channels of insurance services and the system of marketing communications;

4) management function (control) – is embodied in the implementation of strategic and operational planning in the insurance company, ensuring marketing control (feedback, situational analysis), information provision of marketing management.

The «4P» marketing complex in insurance also has its own specifics.

A product is an insurance service. The peculiarities of such a product are that the consumer's awareness of the problem in insurance protection is either weakly expressed or absent. At that time, the insurance service has a high degree of utility for consumers (all or individually selected insurance segments). Therefore, the main task of the insurance company - the seller of the service - is to show customers its product, to explain to the insured what he is paying for.

Price is the amount of money that consumers must pay to receive an insurance service. An insurance company considers its insurance products according to the level of profitability or the degree of participation in the formation of profit. The main tasks of the process of marketing pricing in insurance: 1) ensuring a positive balance from the commercial activity of the insurance company; 2) balancing supply and demand in the market of insurance services.

Place, distribution — a network of organizations and private individuals that perform all the necessary marketing actions when promoting an insurance product from the insurer to the insured (direct sales, insurance intermediaries, «non-insurance» intermediaries).

Promotion — the company's activity of informing consumers about the advantages of its insurance service and convincing them of the need to purchase it: public relations, advertising, exhibitions, personal selling, sales promotion, PR, direct sales method, etc.

Marketing in insurance is focused on achieving high quantitative, qualitative and social indicators of the insurance company's activity, which are the number of contracts concluded, the amount of profit, the share of the insurance field covered by the insurer, the amount of

contributions and the number of contracts per employee, the degree of satisfaction of customer requests for volume, structure and quality of services provided by the insurance company, as well as the insurer's ability to ensure the preservation of confidential information. [2, p. 167]

References:

1. Osadets S.S., Artyukh T.M., Hamankova O.O., Kolotylo O.D., Kryvoshlyk T.D. Insurance services: textbook. K.: KNEU, 2007. 464 c.

2.Tarakhtienko O. K. Theoretical approaches to the definition of the concept of «Insurance marketing». Formation of market economy. 2013. No. 29. P. 161-168.

3. Kozmenko S.M., Vasilyeva T.A. «4P» marketing of insurance companies: monograph. Ukrainian Academy of Banking of the NBU. Sumy: University book, 2014. 432 p.

DEVELOPMENT OF DIGITAL MARKETING IN CONDITIONS GLOBALIZATION

Makushok OV, Candidate of Economic Sciences
Uman National University of Horticulture

Digital transformations are taking place in all spheres and sectors of the economy, as well as in the everyday life of consumers. It is digital changes in the globalized economic environment that determine the current directions of development of relations between producers and consumers, between producers and suppliers, as well as between competitors. Digital trends are changing the direction of business development at all levels and stages.

It is worth noting that a significant impact is exerted by technological factors that radically change the processes and technologies of marketing activities, transform the processes of influence on the formation of active demand for goods and sales stimulation, change the process of searching for goods and the process of buying them.

In recent years, the field of marketing has changed dramatically in response to how technology has affected the broader practice of management. Among the most important challenges of the modern world for the development of entrepreneurship is the strengthening of the influence of the digital transformation of business and infrastructure on all spheres of social life. The rapid digitization of all sectors of the economy opens up new opportunities for business, activates the innovative component of entrepreneurial activity, increases the competitiveness of products and the competitiveness of business entities. Thus, the rapid development of digitalization requires transformational changes in business models, strategies and tactical tools of economic entities [1].

In our opinion, it is important in marketing activities to take into account the global trend towards the growth of the share of the digital economy. It is worth noting that according to experts' estimates, in 10 years the share of the digital economy in the most economically developed countries of the world is predicted to grow to 60%. At the same time, for Ukraine, this indicator can be 65%. Therefore, in order to be competitive and take leadership positions in the modern globalized world, business entities should take into account and implement digital trends in their production and marketing activities as much as possible.

Analysis of professional economic literature makes it possible to determine that digital marketing is a modern stage of development of classical marketing.

We agree with the opinion of experts, who include the advantages of digital marketing [2]:

1. Digital marketing makes it possible to reach both online and offline consumers who use tablets and mobile phones, play games, and download applications. So you will be able to

reach a wider audience, not limited to the Internet.

2. Ability to collect clear and detailed data. Almost all user actions in the digital environment are recorded by analytical systems. This makes it possible to draw accurate conclusions about the effectiveness of various promotion channels, as well as to create an accurate portrait of the buyer.

3. A flexible approach - digital marketing allows you to attract an offline audience to the online market, and vice versa. For example, with the help of a QR code on a flyer, you can direct the user to the site. And at the same time, thanks to email distribution, you can invite subscribers to a seminar or other offline event.

As a result of the study of the main trends in the development of digital marketing, which helps to modernize business and create a new way of doing business in the modern competitive environment, we formed the following conclusions [1]:

1. Active use of artificial intelligence in the field of marketing by progressive business organizations. Artificial intelligence is a rather complex algorithm that learns itself while viewing a huge array of data on a certain topic or subject of research. At the same time, the templates that give the best result are selected. The learning capabilities of artificial intelligence allow programmers to make effective changes to work results.

2. Optimizing voice search. The results of the conducted research on the use of voice search by Review42 allow us to draw conclusions that almost 55% of teenagers use voice search every day. This result makes it possible to predict that in the future the popularity of using voice search will only increase, as the youth generation will be the largest consumer in the markets of goods and messengers in the future.

3. Programmatic advertising is the use of software to buy digital advertising. While the traditional method includes negotiations between counterparties, analysis of inquiries, offers, quotations, programmatic buying applies machine algorithms and automation of ad buying processes.

4. Creation of chat bots. It is worth noting that 63% of customers and consumers prefer chatbot messaging to communicate with companies or brands. Such virtual support ensures high-quality customer service. This means that the business gets rid of the systematic execution of typical tasks, and can focus on the execution of creative, innovative tasks.

5. Big data platforms for advanced monitoring and analytics. The influence of data on marketing technology trends is gradually increasing. Thanks to the campaign performance monitoring platforms, managers can monitor the effectiveness of the content they publish, record metrics such as customer acquisition cost, customer lifetime value, and many other important operations.

References:

1. Kudlai V. G. Actual directions of development of modern marketing / Pylypenko V. M. // Accounting, control and analysis in the conditions of institutional changes: coll. of science Ave. Vseukr science and practice Conf., Poltava, October 27. 2022 / Ministry of Education and Science of Ukraine, Poltav. state agrarian University, Kaf. accounting and taxation; [edited by: O. V. Lega (chief editor) and others]. – Poltava, 2022. – P. 1126–1128.

2. Digital marketing is a reality that almost every business faces today. URL: // https://dalistrategies.com/ua/tsyfrovyy-marketynh-tse-marketynh/ (Date of access: 08.05.2023).

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕРУХОМОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА РЕКЛАМУВАННЯ

Пенькова О.Г., доктор економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Стан ринку нерухомості майже завжди відображає економічну та соціальну ситуацію в країні. За винятком серйозної національної рецесії або депресії, на нього впливають насамперед локальні фактори. До них належать рівень зайнятості населення, місцева економіка, рівень злочинності транспортне сполучення, якість соціальних послуг, податки на нерухомість та ін. Серед ключових характеристик ринку нерухомості можна виділити:

Локальність: нерухомість завжди є пов'язаною з певною локацією і це робить ринок нерухомості залежним від регіональних особливостей.

Постійне зростання вартості: ціни на нерухомість мають тенденцію до стійкого зростання з часом.

Велика кількість учасників: ринок нерухомості включає багато учасників, таких як продавці, покупці, агенти, банки, страхові компанії тощо.

Широкий асортимент продуктів: нерухомість може бути представлена у формі будинків, квартир, офісів, комерційної нерухомості, землі та інших об'єктів.

Неоднорідність продукту: нерухомість є унікальним продуктом, який може відрізнятися за розміром, дизайном, розташуванням та іншими факторами.

Значна вартість: нерухомість часто є однією з найбільших покупок у житті людини, тому ціни можуть бути високими, а операції - складними.

Довготривалий процес купівлі та продажу: процес купівлі або продажу нерухомості може зайняти значний час, тому що вимагає проведення оглядів, підписання контрактів, документування тощо.

Залежність від тенденцій розвитку економіки: ринок нерухомості є чутливим до економічних коливань, таких як ставки відсотків, інфляція, безробіття та інші фактори, що можуть впливати на попит та пропозицію.

Отже, ринок нерухомості має специфічні особливості, які, в свою чергу, визначають особливості застосування комплексу маркетингу на ньому (табл. 1).

Таблиця 1.

Сппецифічні риси ринку нерухомості [1]

Критерії	Особливості
Особливості конкуренції	- ринок недосконалої конкуренції; - потреба у значних інвестиціях для входу і виходу; - обмежений доступ на ринок
Особливості, притаманні природі ринку	- локалізованість і залежність від факторів місцевого середовища; - сегментація на специфічні субринки; - відносна закритість
Особливості прояву недосконалості ринку	- специфічна інформаційна асиметрія; - інформаційна обмеженість
Особливості динаміки та дії ринкових законів	- схильність до впливу зовнішніх факторів; - циклічність розвитку; - відсутність товарів-субститутів; - низька еластичність пропозиції; - досягнення точки рівноваги носить короткостроковий характер; - дія закону спадаючої граничної корисності носить обмежений та

	специфічний характер
Особливості регулювання та роль держави	- обмежена здатність до саморегулювання шляхом цінового механізму; - потреба у професійних учасниках для посередництва у операціях; - потреба у державній реєстрації угод, формалізовані правові процедури; - обмежена можливість централізованого контролю в межах національної економіки

З урахуванням характеристику ринку нерухомості як структури з недосконалою конкуренцією серед маркетингових операцій суб'єктів-учасників найбільший акцент робиться на просуванні, тоді як інші елементи маркетингу-мікс використовуються значно меншою мірою. Реклама, як спосіб інформування про фізичні характеристики об’єктів нерухомості діє як частина пропозиції на ринку. Вона зосереджується на нових характеристиках, що стосуються внутрішнього просторового планування та якісних доповнень, а не на типових проектах. Цей процес посилює конкуренцію, а інвестори намагаються задовольнити прагнення споживачів щодо площі, розташування, краєвидів, тощо.

Враховуючи зазначені особливості ринку нерухомості при формуванні стратегії реклами її окремих об’єктів слід враховувати наступні аспекти:

Цільова аудиторія: реклама нерухомості повинна бути спрямована на клієнтів, які мають інтерес до купівлі або оренди приміщень. Це фізичні особи на ринку житлової нерухомості або підприємці на ринку комерційної нерухомості.

Формат: реклама повинна використовувати різні медіаформати, такі як фото, відео, текстові та графічні матеріали для досягнення максимального ефекту та може бути представлена у формі банерів, настінних щитів, рекламних відео тощо.

Інформативність: реклама комерційної нерухомості повинна містити достатньо інформації про приміщення, щоб потенційний клієнт міг прийняти рішення щодо купівлі або оренди.

Креативність: реклама комерційної нерухомості повинна бути креативною та привабливою, щоб вона привернула увагу та запам'яталася цільовій аудиторії.

Фокус на перевагах. Реклама повинна показувати, які переваги має даний об’єкт нерухомості в порівнянні з іншими пропозиціями на ринку.

Локалізація: реклама нерухомості повинна бути націлена на конкретний регіон, де знаходиться приміщення, зокрема на потреби та вимоги місцевих клієнтів.

Співвідношення вартості та користі: реклама нерухомості повинна мати високу ефективність та співвідношення вартості та користі, оскільки це допоможе забезпечити максимальний рівень прибутку від інвестицій у рекламну кампанію.

Список використаних джерел:

1. Шкурупій О. В., Білоброва Т. О. Циклічність розвитку ринку нерухомості: сучасний контекст : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2012. 190 с.

МОЖЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ ЯКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Семенда Д.К., к.е.н., професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Семенда О.В., к.е.н., доцент кафедри маркетингу
Уманський національний університет садівництва

В сучасних умовах можна спостерігати різноманітний асортимент продукції агропромислового комплексу, який пропонується для споживачів. Необхідно знати ключові характеристики її якості. Як основний метод дослідження пропонується застосовувати порівняльний аналіз даних, пов'язаних із продукцією агропромислових комплексів. З урахуванням ринкових умов процеси зростання конкурентоспроможності продукції агропромислового комплексу можна розглядати як важливі маркетингові завдання підприємств. Це пов'язано з тим, що в такій комплексній категорії можна спостерігати процеси поєднання та фокусування за основними виробничими, комерційними, соціально-економічними та фінансовими результатами діяльності, а також характеристики якості колективної праці [1].

Конкурентоспроможність продукції в агропромисловому комплексі має зв'язок із комплексною характеристикою товарів. Важливо враховувати, що вона визначатиме їхню перевагу всередині ринків, якщо порівнювати з тим, які аналогічні вироби конкурентів. Враховуються як ступені відповідності конкретних суспільних потреб, так і те, які будуть витрати з їх задоволення. Тоді це забезпечуватиме можливості, пов'язані з реалізацією подібної продукції до певного моменту часу з урахуванням розгляду відповідних ринків [2].

Конкурентоспроможність продукції агропромислового комплексу в маркетингу розглядається як складна категорія. Вона формується з урахуванням сукупності елементів, серед яких досить важливий - це якість. Ключовий закон у бізнесі, якщо розглядати якість, свідчить про те, що якщо споживачі вважають, певну продукцію поганою якістю, вона справді має погану якість, навіть якщо спостерігається відповідність специфікаціям і це підтверджується проведеною інспекцією. Орієнтуючись на такий неписаний закон, деякі компанії прагнуть до того, щоб було створення рівня якості продукції з орієнтацією на інтереси різних споживачів. З іншого боку, деякі з керівників і фахівців не прагнуть до використання стратегічного мислення, вони не можуть відповідним чином прийняти нові концепції та способи, пов'язані із забезпеченням якості. Вони не завжди розуміють, що в умовах ринку проблеми якості мають розглядатися у вигляді першочергових, при цьому помилково вважають, що поліпшення якості спричинятиме лише додаткові витрати. Що раніше приходитиме розуміння того, що при розв'язанні проблем покращення якості здійснюватиметься зростання ефективності виробництва і конкурентоспроможність у рамках агропромислового комплексу, то кращим і надійнішим буде забезпечення стійкості агропромислової компанії для умов конкуренції в майбутньому [3].

За наявних умов можна розглядати передумови, які ставлять агропромислові компанії перед необхідністю вирішення проблем якості. Умовно їх можна поділити на внутрішні і зовнішні передумови [4]. Внутрішні стосуються розвитку ринкових відносин, насичення внутрішнього ринку, що рано чи пізно вимагатиме підпорядкувати якості управління виробництвом на агропромислових підприємствах, які змушені будуть проводити пошук ефективних форм розв'язання проблем якості та неминуче

доходитимуть висновків стосовно того, що необхідно створювати ефективно діючу і таку, яка відповідатиме світовому рівню, систему управління якістю агропромислової продукції. Зовнішні передумови пов'язані з тим, що існує міжнародне співробітництво і насамперед, це стосується забезпечення систем якості продукції. Ґрунтуючись на світовому досвіді, ефективним засобом успішного розв'язання проблеми якості агропромислових товарів є реалізація положень, що пов'язані з міжнародними стандартами ІСО серії 9000.

Список використаних джерел:

1. Міненко С. І., Миколенко І. Г. Організаційні засади формування стратегій підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки.* Тернопіль: Західноукраїнський національний університет. 2022. Том 7. № 2. С. 38-45.

2. Матросова Л.М. Проблеми розвитку агропромислового комплексу України як напрям підвищення конкурентоспроможності економіки. *Інфраструктура ринку.* 2020. №42. С. 83-90

3. Павлова О., Павлов К., Омельчук Б., Кучерява О. Формування системи управління якістю як чинника конкурентоспроможності продукції підприємств аграрної галузі. *Innovation and Sustainability*. 2022. №4. С.193–201. https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.193.201

4. Сітковська А.О., Дзіргун І.І. Забезпечення конкурентних переваг агропромислових підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. №11. http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/1538

МАРКЕТИНГОВІ КОМУНІКАЦІЇ НА РИНКУ РІЕЛТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Харенко А.О., к.е.н.
Уманський національний університет садівництва

До початку 2022 року в Україні спостерігався динамічний розвиток ринку нерухомості, що сприяло розвитку маркетингових технологій просування продукції/послуг на ньому. Його подальша трансформація під впливом російської агресії вимагає від профільних агенцій проактивних маркетингових зусиль з метою досягнення намічених ними економічних цілей. Ключового значення за таких умов набула комунікаційна складова в їх діяльності, що обумовлено як особливостями галузі так і специфікою роботи з потенційними клієнтами.

В практичній діяльності задіюється об'єктна реклама або реклама послуг агенції, а також їх поєднання. В першому випадку поширюються відомості стосовно конкретного об'єкту нерухомості, а в другому – набору послуг пов'язаних з купівлею/продажем/орендою, що надаються ріелторською фірмою.

В своїй роботі ріелтори використовують як традиційні так і відносно нові канали поширення інформації та підходи до її подання. До перших відносяться засоби масової інформації, зовнішні носії реклами. Географія їх використання, в основному, обмежується регіоном де розташована агенція. Вони покликані забезпечити максимальне охоплення цільової аудиторії і, як правило, спрямовані на об'єкти житлової нерухомості. Для роботи в бізнес-сегменті базовим інструментом виступає direct-mail. До другої групи відносяться канали комунікації, що з'явилися завдяки розвитку онлайн-простору (корпоративний сайт, сервіс Google «Мій бізнес», соціальні мережі, тематичні

сайти (OLX.ua, dom.ria.com та ін.)). Особливістю останніх є забезпечення ефективного зворотного зв'язку між рекламодавцем та споживачем інформації.

Агенції нерухомості використовують як одно- так і багатосторінкові сайти. В першому випадку мова йде про ресурс де розміщується інформація про певний товар/послугу, для нього є доступною лише таргетована реклама, а в якості недоліку виступає відсутність можливості SEO просування через пошукові системи. Як правило, основною метою при цьому є встановлення контакту з потенційними клієнтами та формування можливості подальшого інформування їх про новини фірми. Натомість використання багатосторінкового сайту дозволяє агенції розмістити детальні відомості як про себе, так і послуги та об'єкти, що пропонуються. Це, в свою чергу, позитивно впливає на формування почуття надійності та довіри до фірми. Який би підхід до вибору формату корпоративного сайту не було обрано, його наявність здатна забезпечити конкретному агентству нерухомості наступні переваги: можливість повноцінного аналізу відвідувачів, формування і підтримку довірливих відносин із клієнтами, надання детальних відомостей про послуги фірми, розширення географії діяльності та кола потенційних клієнтів, просування бренду організації та багато іншого.

Представлення агенції в сервісі Google My Business дозволяє їй контактувати з цільовими аудиторіями через пошукові системи. За своєю суттю картка фірми в даній системі є сайтом-візиткою, де розміщують наступну інформацію: назва агенції, перелік послуг та контакти. Вона розміщується на безкоштовній основі і є доступною лише для Google-аудиторії. Як правило такий інструмент використовують для роботи на регіональному (локальному) ринку відіграючи роль допоміжної опції із залучення та перенаправлення зацікавленої аудиторії на офіційний ресурс.

Соціальні мережі є оптимальним варіантом просування таргетованої реклами за умови регулярного і грамотного поширення відомостей агенцією. Проте фахівці радять з метою захисту бізнесу використовувати їх лише як допоміжний інструмент, оскільки право власності на сторінку не належатиме фірмі, а її власник може несподівано змінити «правила гри», що негативно позначиться на контактах із цільовими аудиторіями.

Важливу роль у сфері ріелторських послуг відіграють відгуки та враження клієнтів про досвід співпраці з агенцією, що, крім впливу на рішення щодо повторного звернення, в більшості випадків є визначальним чинником для залучення нових клієнтів.

Перспективним напрямом розвитку комунікаційної складової профільних агенцій на ринку нерухомості є побудова та здійснення ними ефективної PR-політики. Одним з проявів якої є участь менеджменту або фахівців в якості експертів у різноманітних тематичних теле- і радіопрограмах, форумах та інших проектах, що здатні забезпечити контакт із цільовими аудиторіями (збільшення клієнтської бази) та позитивно вплинути на іміджеві характеристики.

СТРАТЕГУВАННЯ ПРОЕКТІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Харченко Світлана Вікторівна, викладач,
Черкаський державний бізнес-коледж

Стратегічний підхід передбачає погляд далеко за горизонт поточних подій і наявних тенденцій та заснований не тільки на інтуїції розробників стратегії, а й на фактах реального життя, об'єктивних процесах, які визначають розвиток суб'єктів підприємницької діяльності. Стратегічний погляд вловлює закономірності, які визначають майбутні зміни. Саме ці зрушення диктують формування цілей стратегії

підприємства. Чим довший горизонт стратегування, тим більше значення має правильний вибір концепцій та ступінь їх наукового пропрацювання, адже цілісна система стратегій інтегрує глобальний, національний, регіональний, галузевий і корпоративний рівні [1].

Стратегія повинна давати чітке розуміння закономірностей, цінностей та інтересів об'єкта стратегування, формулювати пріоритети, оцінювати їх забезпеченість конкурентними перевагами, ставити цілі і задачі у відповідності з пріоритетами і визначати найбільш ефективні шляхи розвитку до ключових пунктів свого бачення майбутнього до того, як конкуренти побачать ці стратегічні перспективи. Реалізація стратегії передбачає безперервну переоцінку факторів, екстраполяцію відомих закономірностей, аналіз інновацій та нових технологічних рішень. В стратегічному проекті розвитку повинні бути ясно представлені зовнішнє і внутрішнє середовище об'єкта стратегування, які складуться до моменту початку застосування нової стратегії. Отримані умови і дані використовуються як стартові платформи для розробки стратегії. Без стратегії, що націлена на довгостроковий стабільний успіх, застосування нових технологій частіше всього приводить лише до тимчасової перемоги [2].

Стратегія веде компанію з минулого в майбутнє, базуючись на прогнозі, передбаченні і стратегуванні, забезпечуючи реагування на нові можливості успіху і використання їх; вказуючи на потенційні і слабо відомі виклики і перешкоди майбутнього, по можливості уникаючи останніх. Стратегія повинна базуватись на передбаченні потенційних подій, баченні перспектив, визначаючи політичні, технологічні, екологічні і інші умови того майбутнього, в якому стратегія буде реалізовуватись, і вести об'єкт стратегування до успіху. Щоб забезпечити стратегічний проект таким баченням майбутнього, необхідно випрацьовувати цілісну картинку взаємопов'язаних умов, реалізація яких дозволить спрямувати розвиток економічної системи до успішного виходу в майбутнє.

Успіх стратегії обумовлений першочергово передбаченням і баченням, які допомагають стратегам «розпізнавати» визрівання нових закономірностей, трендів і конкурентних переваг і бачити їх взаємодію і ефективність раніше своїх конкурентів. Погляд в майбутнє дозволяє вловити довгострокові тенденції розвитку і пов'язати їх з конкретними кроками в науково-технічній, економічній, управлінській, культурній та багатьох інших сферах. Це створює при розробці стратегії переваги, пов'язані з можливістю поглянути далеко за горизонт стратегій, звичних для конкуруючих стратегій-суперників, поставити цілі, що виходять за рамки їх бачення майбутнього.

Як правило, виділяють три підходи стратегічного мислення:

1. Стратегія нових горизонтів – потребує довгострокового мислення далеко за межами існуючого плану дня об'єкта стратегічного аналізу, а також здатність розпізнавати і аналізувати інноваційні радикальні шляхи до успіху, навіть якщо вони фундаментально змінюють поточну активність об'єкта.
2. Стратегія покращень – заснований переважно на системному аналізі підсистем об'єкта стратегування, його елементів і функцій, а також їх взаємодія між собою.
3. Стратегія поєднання. Цей підхід передбачає, що паралельно з впровадженням і освоєнням революційних інноваційних ідей і технологій, поточна ефективність і прибутковість досягається за рахунок вже давно функціонуючих виробничих і технологічних систем.

Актуальним для підприємств є створення і коригування під час стратегічних сесій *Чек-листа дослідження розвитку бізнес-середовища* за такими питаннями: глобальні

тренди (економічні, політичні, культурні, соціальні, технологічні) в епоху нанотехнологій і нових можливостей; економічні тренди та «агенти змін» (change agents - маленькі зміни, каталізатори великих змін, майбутніх трендів); показники розвитку по країнах (рейтинги та опитування); бізнес-середовище в Україні: оцінки та прогнози експертів; тенденції розвитку окремих сфер підприємницької діяльності; аналіз умов розвитку стартапів в Україні; вектори розвитку бізнесу та перспективні бізнес-формати (бізнес-моделі) [3].

Коли в об'єкта стратегування немає стратегії, його підкоряє інерція – основна перепона для інноваційних стратегічних ідей. Чим більшим є об'єкт стратегування, тим важче йому подолати інерцію. Тому окремим підприємцям і підприємствам (малого і середнього бізнесу) завжди легше змінювати вектор розвитку в цілому. Незвичайні підходи – найчастіше найбільш ефективні шляхи до успіху [4]. Як правило, коли нетрадиційна, неочікувана стратегія приносить успіх, вона стає широко розповсюдженою серед конкурентів. Розробники стратегії повинні бути готовими до копіювання та адаптації своїх вдалих стратегічних рішень конкурентами.

До стратегічних компонент стратегування відноситься: ядро (унікальність) бізнесу та ДНК підприємства: бачення (візія), місія, цінності. Ядро бізнесу розглядається в контексті стійкості та стабільності, як передумова для розвитку і зростання та має спрямовувати стратегів на пошук джерел нарощування ядра бізнесу, визначати наступні горизонти розвитку. Стратегічне ДНК виокремлює компанію серед інших, та візуалізує: для чого організація існує; що цінує (цінності); яку організацію ми хочемо бачити в майбутньому, та за рахунок чого матимемо успіх на ринку в довгостроковій перспективі.

Розробка стратегії підприємства (стратегування) починається з аналізу прогнозів, вивчення зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта стратегування. Наступним кроком є визначення взаємозв'язку місії та основоположних компонентів бачення підприємства. Стратегії розробляються для досягнення пріоритетів, а не для вирішення проблем, з якими може стикатись об'єкт стратегування. Пріоритети відображають довгострокове бачення стратегії і інтереси та цінності підприємства. Цілепокладання є початком перетворення стратегії в практичну реальність. Місія, бачення, цілі та задачі – це не тільки етапи стратегування, але і формалізовано самостійні взаємопов'язані і взаємодоповнюючі основні елементи стратегії. На етапі визначення задач встановлюються кількісні характеристики і оціночні показники. Вибір стратегічного сценарію переходить в етап вибору тактики та політики об'єкта стратегування і закінчується прийняттям стратегії.

Стратеги шукають і обгрунтовують нові стратегічні проекти, розробляють сценарії в умовах, коли минуле лише частково екстраполюється в майбутнє, «теперішнє» не існує, а майбутні соціальні процеси і економічні агенти залишаються значною мірою невідомими, навіть для стратегів, що володіють довгостроковим баченням.

Список використаних джерел:

1. Вишневський О.С. Загальна теорія стратегування: від парадигми до практики використання: монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2018. – 156 с.

2. Мінцберг Г., Альстранд Б., Лемпель Дж. Стратегічне сафарі: Екскурсія по нетрях стратегічного менеджменту.– Альпіна Паблішер, 2017.

3. Румельт Р. Гарна стратегія. Погана стратегія. У чому різниця і чому це важливо. – Видавництво «Фабула#Про». – 2019.

4. Щегельська О. Обрати шлях: 8 трендів у стратегуванні. І чого можна досягнути у 2022 році. Режим доступу: https://mind.ua/openmind/20235071-obrati-shlyah-8-trendiv-u-strateguvanni-ta-ne-tilki

ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ БІРЖОВОГО РИНКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Цимбалюк Ю. А., к.е.н., доцент
Кравець Є.П., аспірант
Уманський національний університет садівництва

Інфраструктура ринку – сукупність інститутів, які обслуговують і забезпечують рух матеріальних і нематеріальних цінностей.

Функціонування біржового ринку вимагає чіткої інституційної структурованості, оскільки сучасна система організації та масштаби торгівельних операцій передбачають наявність чітких алгоритмів підготовки, укладання та виконання біржових угод, що, в свою чергу, неможливе без відповідної інфраструктури.

За своєю суттю біржова торгівля є складовою системи крупнооптової торгівлі товарно-матеріальними цінностями. Інфраструктура біржового ринку сільськогосподарської продукції включає:

1) товарні (аграрні) біржі;

2) аукціони худоби (як самостійні одиниці або підрозділи біржі);

3) торговельно-посередницькі організації (торгові доми, дилерські, агентські, дистриб'юторські, брокерські фірми тощо);

4) допоміжну базу біржового ринку (елеватори, сховища, складські приміщення, транспортно-логістичні організації, тощо);

5) добровільні об'єднання учасників ринку (асоціації, спілки, торгові палати та ін.).

Аграрна біржа – це підвид товарної біржі, яка здебільшого обслуговує укладання угод з торгівлі сільськогосподарською продукцією, а також ресурсами, необхідними для забезпечення аграрного сектору. Такі біржі виконують наступні функції:

- сприяння встановленню господарських зав'язків між учасниками торгівлі і укладанню контрактів;
- залучення на біржу товарних мас, необхідних для купівлі або збуту різним категоріям виробників сільськогосподарської продукції;
- створення умов для укладання контрактів, встановлення цін на продукцію на основі попиту і пропозиції;
- поширення інформації про результати біржових торгів.

Торгівля продукцією сільського господарства, на кожній аграрній біржі здійснюється у відповідності з її Правилами торгівлі. Цей документ регулює порядок здійснення біржових операцій, встановлює регламенти поведінки учасників торгівлі, визначає зміст біржових угод, формує механізм гарантування їх виконання.

На аграрних біржах укладаються угоди щодо стандартизованої і сертифікованої продукції сільського господарства та продуктів її переробки відповідно до обсягів встановлених мінімальних лотів: зернові насипом – вагонна партія 60 т; насіння соняшнику насипом – 35 т; цукор-пісок у мішках по 50 кг – вагонною нормою 60-68 т; олія автомобільними цистернами – по 8-12 т, залізничними – по 60 т; м'ясо в тушах – авторефрижераторами – по 10-12 т, вагонними партіями – по 25 т [1].

Аукціон – це публічний торг партіями товару у відведеному і відповідним чином

обладнаному місці на умовах «хто запропонує вищу ціну». На аукціонах продаються відносно невеликі партії товарів, худоба, в тому числі племінна [2].

Біржові аукціони худоби виконують наступні функції:

- проведення торгів племінною худобою під час виставок, ярмарок і в період між ними;
- проведення торгів товарною худобою оптовими партіями на внутрішньому ринку та на експорт;
- створення та організація роботи сертифікатних аукціонних таборів і майданчиків для худоби;
- опрацювання і подання до Міністерства аграрної політики та продовольства інформації щодо аукціонних торгів худобою;
- забезпеченням учасників ринку інформаційно-методичними матеріалами з проблематики практичної організації аукціонів худоби [3].

Торговельно-посередницькі організації, які оперують на ринку агропромислової продукції, виконують такі функції: 1) торговельно-посередницьку; 2) організаційно-виробничу; 3) інформаційно-координаційну; 4) аналітично-консультаційну тощо.

Торгово-посередницькі організації можуть надавати послуги на позабіржовому ринку, а також тісно взаємодіяти з системою товарних бірж, у тому числі й набуваючи статусу їх членів. Шляхом відкриття брокерських контор, торговельні посередники отримують можливість здійснювати біржові операції, як представляючи інтереси клієнта, так і безпосередньо в своїх інтересах.

Водночас, такі установи більшою мірою, ніж товарні біржі, пристосовані до умов місцевих (регіональних) ринків, роботи з невеликими за розмірами сільськогосподарськими підприємствами різних форм власності. Це обумовлено рядом обставин:

1. Користування послугами бірж для невеликого товаровиробника з організаційної точки зору дещо ускладнене. Торговельний посередник, в той же час, передбачає просту для товаровиробника схему руху товару або продукції.

2. Торгові посередники, зокрема й доми, більш пристосовані до ведення операцій з сільськогосподарською сировиною, продуктами харчування і т.п. Як закупівельні організації, вони в змозі купувати продукцію партіями різних розмірів, реалізуючи гнучку цінову політику.

3. Товарні біржі у своїй більшості знаходяться в обласних центрах та крупних містах. Торгові посередники, як правило, функціонують в районних центрах, географічно більш наближені й підтримують тісніші контакти з товаровиробниками.

4. Переваги торгових домів визначаються і більшою доступністю членства в них, зокрема й цінами на їх акції.

Список використаних джерел

1. Товарна біржа та аукціон. URL:https://stb.sumy.ua/reformuvannya/tovarna-birzha-ta-aukcion.html (дата звернення 05.05.2023).

2. Ціноутворення та інфраструктура ринку. URL:http://www.minagro.kiev.ua/reforms/Selo/Reform/reform16.html (дата звернення 05.05.2023).

3. Постанова КМУ «Про концепцію розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції» від 5 серпня 1997 р. № 848. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-97-%D0%BF#Text (дата звернення 05.05.2023).

6. Інтерактивні технології та методи навчання як засіб формування іншомовної професійної компетенції

INTELLIGENT MANAGEMENT SYSTEMS

Tranchenko O.M. Doctor of Economics, associate professor of the department information technologies
Uman National University of Horticulture

The increase in the volume of information and the digitalization of production processes have led to a decrease in the efficiency of traditional automated control systems. The result of this was the need to find an effective option for processing large arrays of information and the beginning of software intellectualization. According to the Concept of the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020, the digital economy is based on information and communication and digital technologies, the main purpose of which is to achieve the digital transformation of existing and create new sectors of the economy, as well as the transformation of spheres of life into new, more efficient and modern [1].

Intellectualization is one of the necessary elements of digitization when working with large arrays of information, and in its essence is the process of involving artificial intelligence and its elements in software in order to increase its efficiency and search for important regularities. Intellectualization as a phenomenon led to the emergence of intelligent systems - the next stage of the development of automated control systems. These systems are a combination of classic automated systems, decision support systems and artificial intelligence. Such systems make it possible to obtain more accurate calculations, to calculate in more detail the consequences of the company's actions, but they also create more threats to external intervention, which in a world where the number of crimes increases every year is a danger for every enterprise.

The priority area for the application of intelligent systems is agriculture, as there is a great influence of weather conditions on activity, and there is a need for the development of areas with high added value, which requires a detailed calculation of all activity options and all threats. One of the options for solving the issue of security in intelligent control systems can be the application of the concept of workplaces. Automated places in the software are a specially designed application or web service with clearly regulated access to information, its input/output, processing and presentation capabilities. The safety of automated workplaces is based on clearly defined responsibilities for each employee. Each employee has access only to his automated workplace and receives information according to his needs, thanks to which it is possible to carry out personal control of the efficiency of employees and ensure continuous improvement of the system by optimizing routine actions. Automated workplace (AMP) can be defined as a set of information, software and technical resources that provides the end user with data processing and automation of management functions in a specific subject area. The creation of the APM assumes that the main operations for the accumulation, storage and processing of information rely on computing equipment, and the economist performs a part of manual operations and operations that require a creative approach in the preparation of management decisions. The user uses personal equipment to control production and economic activities, change the values of individual parameters during the task solution, as well as input initial data into the automated information system (AIS) to solve current tasks and analyze management functions [2].

Analyzing the essence of computer systems, specialists define them most often as professional-oriented computer systems, located directly at the workplaces of specialists and designed to automate their work. For each management object, it is necessary to provide automated workplaces corresponding to their functional purpose. However, the principles of creating an APM should be as follows: systematic; flexibility; stability; efficiency; maximum focus on the end user; problematic orientation to solving a certain class of tasks; ergonomics; the principle of matching the user's information needs with the used technical means; the principle of creative contact of ARMs and their potential users [2]. Thus, for effective operation, modern management systems in conditions of constant growth of information resources require the involvement of artificial intelligence and its elements in their activities. At the same time, the threat of information theft is increasing. One of the solutions for intelligent systems is the use of automated workplaces in their work as a way of limiting access to data and one of the options for analyzing the personal efficiency of the enterprise. Agriculture is a priority area for the development and application of such systems.

References:

1. On the approval of the Concept of the development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020 and the approval of the plan of measures for its implementation. [Electronic resource]. - Access mode https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi rozvitku cifrovoyi ekonomiki-ta suspilstva-ukrayini-na-2018-2020-roki.

2. Fridman, D. M. (2005). Zastosuvannia informatsiinykh system v marketynhovii diialnosti. Rynkova transformatsiia ekonomiky: zb. nauk. prats, 9, 201–209. Kharkiv: KhIBM. [in Ukrainian].

7. Актуальні проблеми, тенденції, перспективи розвитку готельно-ресторанного та туристичного бізнесу в країні

ТРАДИЦІЇ ЧАЮВАННЯ В СУЧАСНИХ РЕСТОРАНАХ

Лисенко О. В.
к.е.н., доцент кафедри туристичного та
готельно-ресторанного бізнесу
Дніпровського гуманітарного університету

Чай – це тропічна вічнозелена рослина з родини Чайні класу дводольних рослин. Дикі кущі чаю ростуть у гірських районах Бірми, Індії, В'єтнаму та Китаю. Головне – листя чайного куща. Вони – темно-зелені, прості, овальної форми із зубчастими краями. Саме листя є основою цього напою [4].

Для заготівлі чаю, збирають бруньки, листя різного віку та гілочки чайного куща. Чаї високого ґатунку (тіпсові) виготовляють із листових бруньок. Найкращі сорти білого чаю – чисто тіпсові.

Чай дарує людині цілющу силу. Клітини листочків містять найважливіші хімічні елементи: Натрій, Калій, Кальцій, Залізо, Магній, Йод та інші. Ці часточки беруть участь в утворенні гемоглобіну крові. Кальцій – зміцнює тканини зубів, калій – впливає на роботу серця. Листочки містять багато вітамінів – А, В1 , В2 , К, С [4]. Є чай – жовтий, зелений, червоний, коричневий. Терпкий в'яжучий смак надає чаю таніни, поєднання різних ефірних олій надає аромат. Тонізуючу дію чаю і появу бажання поспілкуватися зумовлюють наявні у ньому алкалоїди – кофеїн і теобромін [3].

Вживання чаю пов'язане з ресторанним господарством: від маленьких чайних до великих ресторанних комплексів. Його вживають як самостійний напій і як напій до страви. Звертають увагу на відповідність видів і сортів чаю стравам. Велика кількість видів чаїв у ресторанних закладах демонструється так, щоб гостям було легко зробити вибір напою. Як правило, в чайну карту включають 20 – 150 найменувань напою. В кожному ресторані приймається спеціальне рішення з цього питання [1].

Вживання чайного напою – це не тільки необхідність, це – традиція. Англійська чайна церемонія виникла на основі англійської традиції пообіднього чаю, відомого під назвами Afternoon Tea. Відбувається вона ввечері. Для проведення англійської чайної церемонії потрібен сервірований чайний стіл, чай, закуски до чаю і вміння правильно подавати чай та страви до нього. Приміщення, в якому сервіруватиметься чайний стіл, повинно мати багато простору навколо цього столу. Чайний прийом часто передбачає вільне переміщення гостей по кімнаті. Також передбачається самостійність гостей – чай тільки розливається, зміни блюд не відбувається. На церемонії повинно бути два чайники, щоб можна було заварити свіжий чай після прибуття нових гостей. Як правило, гостям пропонують вибрати чай з 5-10 сортів. В цей перелік обов'язково входять Earl Grey, Assam, Darjeeling і різні суміші.

Головне правило будь-якого офіційного чаювання: чай в чашки гостей потрібно наливати безпосередньо за столом. Офіціант розливає чай, підходячи до кожного з тих, що сидять з правого боку. Не прийнято подавати окремо заварку і окріп; їх заздалегідь змішують в співвідношенні 1:2 і подають у великому фарфоровому чайнику з того ж чайного сервізу, що й інший посуд.

Чай розливають в чашки з розрахунку 1 см до краю, а у тому випадку, коли збираються пити чай з молоком – 1,5 см.

Подача чаю в ресторані включає багато сортів, починаючи від наявності чорного і зеленого чаю, закінчуючи варіаціями фруктових міксів. До подачі чаю є свій підхід. По-перше – чай записано в меню. Чай обирають за окремою чайною картою. Зазвичай ресторану досить 7–10 позицій чаю, щоб задовольнити основні потреби клієнтів. По-друге – асортимент чаю. Наявність класичних темних чаїв – Ассам, Чорний чай з цедрою бергамота і класичних світлих чаїв, таких як Зелений з жасмином і Нефритовий чай – обов'язковий атрибут хорошого ресторану або кафе. Ароматизовані чаї, чисті чаї з натуральними ароматами – Рубіновий чай, Тегуаньінь, Пуер. Офіціант може рекомендувати вид чаю під конкретну страву. Такий підхід– показник професіоналізму. По-третє – подача чаю. Посуд для чаювання повинен бути спеціальний, скляній і чистий. Тонкість криється в аспекті подачі. Чаї, які подаються завареними в спеціальному пакеті – це чаї невисокої якості. Чайник, в якому вільно заварюється чай – характеризує справжню подачу.

Прикладом такого дотримання правил чаювання є перший у Дніпрі ресторан нового покоління SOHO Restaurant & Bar. Ресторан знаходиться в самому серці міста, в північній вежі БФК CASCADE PLAZA.

SOHO Restaurant & Bar складається з двох рівнів. Перший – є барною зоною і має дванадцятиметрову барну стійку. На мінус першому поверсі – VIP-зал, на 50 гостей. Серце ресторану – це винна кімната, в якій представлено понад 70 колекційних він.

SOHO Restaurant & Bar працює щодня, без свят і вихідних, з 08:00 і до останнього відвідувача. На вихідних запрошує на шоу-програми та тематичні вечори в супроводі скрипки. Ввечері грають DJ.

Особливість ресторану – кухня. В ресторані працює професійна команда барменів. Для прикладу та ілюстрації:

Чайна карта ресторану: Чай SOHO (0.450 гр.) 90,00 грн.; Холодний чай 75,00 грн.; Чай малиновий 90,00 грн.; Чай з обліпихою 90,00 грн.; Чай по-східному 80,00 грн.; Чай імбірний 90,00 грн.; Чай з розмарину 80,00 [5].

Список використаних джерел

1. Ковшар Е. А. Гостиничный и ресторанный бизнес : учеб.-метод. пособие в 2 ч. : Минск. : БГТУ, 2019. Ч. 2. 145 с.
2. Кравець С. Г., Камінська Н. П., Оліферчук О. Г., Організація і техніка обслуговування : навч. посіб. / за наук. ред. С. Г. Кравець. К. : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2015. 202 с.
3. Самодай В. П., Кравченко А. І. Організація ресторанної справи **:** навч. посіб. : Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 424 с.
4. Електронний ресурс: https://teabox.com.ua/uk/2019/11/28/tea-bush-where-and-how-it-grows-ua/
5. Електронний ресурс: soho.dp.ua

СТРАТЕГІЇ ЦІНОУТВОРЕННЯ В РЕСТОРАНАХ

Лисенко О. В.
к.е.н., доцент кафедри туристичного та
готельно-ресторанного бізнесу
Дніпровського гуманітарного університету
Береза В.В.
здобувач вищої освіти спеціальності
«Готельно-ресторанна справа»
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний
університет»

Головними факторами формування стратегії ціноутворення є особливості готельно-ресторанної послуги, відмінність її за параметрами якості від інших послуг, ринкова конкуренція та стадія життєвого циклу запропонованого товару. На ринку часто використовуються стратегії високих цін (зняття вершків), стратегії низьких цін (проникнення на ринок), стратегії високих (престижних) цін, стратегії середніх цін (цінове лідерство), стратегії гнучких цін (диференціація) та стратегії низьких цін (пільгове обслуговування) для окремих категорій споживачів. Гнучкі цінові стратегії полягають у застосуванні надбавок та знижок, де це можливо, до середнього рівня цін на різних ринках та їх сегментах.

При обґрунтуванні цін на окремі види страв і виробів перед готельно-ресторанними підприємствами постають наступні задачі: визначення розмірів торговельних надбавок і націнок; вибір методу розрахунку вартості виду продуктів харчування; методи визначення вартості додаткових послуг [1].

Торгові націнки і надбавки на підприємствах варіюються від нульового до максимального рівня і встановлюються відповідно до цінової політики компанії. Визначення ціни страви може здійснюватись двома методами: на підставі попиту та на підставі витрат [2].

Сутність методу на підставі попиту полягає у визначенні конкретних споживачів, які бажають користуватися послугами закладу та їх попиту. Визначається конкурентна ціна страви на даному сегменті ринку. Від отриманої ціни віднімаються всі прямі податки і визначається продажна ціна закладу. Від цієї ціни віднімається вартість закупленої сировини та матеріалів і розраховується надбавка закладу ресторанного господарства. В подальшому заклад ресторанного господарства визначає доцільність виробництва даної страви, виходячи з витрат і прибутку. Особливістю витратного методу є визначення спочатку витрат при виробництві страви з урахуванням ціни закупівлі сировини та матеріалів, а також отриманого прибутку. До цієї ціни додаються прямі податки і визначається кінцева продажна ціна страви. В сучасних умовах розвитку ринкової економіки доцільно об’єднання цих двох методів. Головним при цьому залишається метод визначення продажної ціни на підставі попиту споживачів, але при цьому потрібно виходити з витрат, які має заклад ресторанного господарства при виробництві страв. Розглянемо приклад.

Ресторан «Мелроуз» розташований в місті Дніпро. В закладі є просторі основний та бенкетний зал, затишний літній майданчик. Відвідувачам пропонують страви європейської кухні з натуральних свіжих продуктів. Ресторан відомий красивими та вишуканими бенкетами. В основному залі — 150 посадкових місць. Цей ресторан відвідують за смачну кухню, невисокі ціни, професійну музику. Бенкетне меню — від

750 грн. на особу. Інщі — від 400 грн. на особу. В ресторані — жива музика [3]. Ресторан «Мелроуз» пропонує: весілля; корпоративи; зустрічі з друзями; бізнес ланчі. Розглянемо приклад калькуляційної картки та розрахункового чеку ресторану «Мелроуз» Рис 1, 2. Застосовано метод ціноутворення: «витрати+прибуток+податки».

Найменування	Норма кг.	Ціна грн.	Сума грн.
Качка	30,6	120,0	3672,0
Маргарин	0,6	100,8	60,48
Чорнослив	13,3	164,0	2181,2
Цукор	0,5	32,0	16,0
Масло вершкове	1,0	190,0	190,0
Сіль	0,5	9,0	4,5
Перець	0,005	1160,0	5,8
Лавровий лист	0,002	400,5	0,8
Сума за 100 страв — 6124,7. Сума 1 страви - 61,247			

Рис 1. Калькуляційна картка ресторану. Джерело: [4].

Розрахунковий чек			
Найменування страв	Кількість порцій	Ціна грн.	Сума
Салат овочевий з курячею печінкою	2	32,0	64,0
Суп-пюре рибне	2	38,0	76,0
Телятина з грибами	2	84,0	168,0
Вино червоне “Кінзбораулі”	1 Бут.	205,0	205,0
Кава капучино	2	52,0	104,0
Морозиво шоколадне	2	48,0	96,0
Хліб пшеничний 400 гр.		20,0	20,0
До сплати		733 грн.	

Рис. 2. Розрахунковий чек. Джерело: [4].

На основі наведеного прикладу можна побачити що визначення ринкових цін на нові продукти та послуги є стратегічним і тактичним завданням для підприємств готельно-ресторанного сектору індустрії гостинності. Цінова політика та її етапи тісно пов'язані з механізмами ринкового ціноутворення. Методи ціноутворення обираються на основі сформульованих для конкретної компанії цілей, орієнтованих на попит і позиціонування конкретного ресторанного сервісу.

Список використаних джерел

1. Завадинська О.Ю. Інноваційні маркетингові методики підвищення лояльності споживачів послуг сфери ресторанного бізнесу. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Менеджмент соціокультурної діяльності. 2018.

2. Пінішко В.С. Ціно - і тарифотворення: навч. посібник [перевидання] : Львів. “Магнолія 2006”. 2019. 304 с.

3. Електронний ресурс: https://www.gorod.dp.ua/restoran/oneplace/

4. Елекронний ресурс: https://melrose.dp.ua/ (станом на 2020 р.)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ПОСЛУГ ГОТЕЛІВ (на прикладі «Reikartz Карпати»)

Лисенко О. В.
к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Дніпровського гуманітарного університету
Йовдій А.В.
здобувач вищої освіти спеціальності «Готельно-ресторанна справа» ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Національна мережа готелів Reikartz Hotel Group об'єднує 40 готелів в Україні та в світі. Готелі об'єднано під брендом Reikartz Hotel Group [1].«Reikartz Карпати» - це 4-зірковий готель. Він розташований на відстані 2,7 км від Верховинського Водоробного хребта. Територія готелю оточена лісом та невеликими гірськими річками [5]. Заклад зареєстрований як товариство з обмеженою відповідальністю [6].

Готель має в розпорядженні зручну транспортну розв'язку і легкий доступ до громадського транспорту. Трансфер «летовище Львова – готель» можна замовити. Готель «Reikartz Карпати» знаходиться всього лише в 100 метрах від гірськолижного підйомника [5]. Основний корпус побудований у класичному альпійському стилі.

На території «Reikartz Карпати» розташовані ресторан, кальян бар та лобі-бар. В залі ресторану щодня сервірується сніданок, обід і вечеря за системою «шведський стіл», які входять у вартість проживання.

В основі меню представлені традиційні страви європейської, закарпатської та української кухонь. Вранці відвідувачам пропонують комплексні сніданки. Крім того, в меню різноманітні салати, холодні та гарячі закуски, перші та другі страви з м'яса, птиці, риби, гарніри, випічку та десерти.

Меню лобі-бару: алкогольні та безалкогольні напої, легкі закуски.

Меню бару: кращі сорти пива, страви на мангалі, популярні страви європейської та української кухонь. Основний акцент зроблено на страви, які готують на грилі і фірмові м’ясні вироби: ковбаси, сосиски, птицю.

До основної послуги готелю відноситься проживання [2]. Готель «Reikartz Карпати» пропонує 56 сучасних номерів наступних категорій: «Класик Single», «Класик», «Люкс», «Напівлюкс», «Стандарт», «Суперіор», що розташовані у трьох корпусах [3]. Основні елементи операційних витрат готелю наведено в табл.1.

Таблиця 1

№	Статті операційних витрат	2020 р. (тис.грн.)	2019 р.(тис.грн.)
1	Матеріальні витрати	62556	85461
2	Витрати на оплату праці	54325	80919
3	Відрахування на соціальні заходи	15250	18590
4	Амортизація	12512	14044
5	Інші операційні витрати	58735	148508
6	Разом	203378	347528

Джерело: [6]

Обсяг виручки від надання послуг готелю у 2020 р. році зменшився на 42,2% в порівнянні з минулим. Так, у 2019 році доход від реалізації послуг склав 346577 тис. грн., що на 146933 більше ніж у 2020 році. Загальні матеріальні витрати зменшились на 144150 тис. грн.

В системи менеджменту мережі Reikartz Hotel Group можна виділити центральний відділ продажів і маркетингу, централізовану систему закупівель, будівельний підрозділ, службу архітектури та дизайну. Для комплексної автоматизації всіх процесів всередині мережі – бронювання, розміщення та розрахунків з клієнтами, управління персоналом і статистикою працює єдина система управління готелями Servio HMS. В готелі дотримуються стандартів бренду та корпоративної культури, стандартів обслуговування та операційної діяльності. Окремими структурними підрозділами є відділ безпеки та інформаційної безпеки, контрольно-ревізійне управління. Працює IT-служба .

Основними напрямами удосконалення організаційної структури управління готелю виступають: коректування організаційних структур; вибір методу їх удосконалення; введення нових посад; зміна стилю керівництва; проведення оцінки професійних якостей керівників [3,4].

Для забезпечення зростання якості послуг готелю можна рекомендувати посилити організацію маркетингової діяльності та організацію інформаційної системи. Для цього варто створити окремий відділ маркетингу. Реалізація створення нового структурного підрозділу на підприємстві є ефективним здійсненням організаційних змін з метою підвищення конкурентоспроможності готелю. Також необхідні курси для персоналу, щодо підвищення рівня його кваліфікації та обслуговування.

Список використаних джерел

1. Географія готелів мережі URL: https://reikartz.com/media/filer_public/b5/34/b534041a-2564-4bce-9ab4-f417429cc3ad/print_rhg_2019_web1.pdf (дата звернення: 27.12.2022).

2. Мальська М. П., В. Л. Кізима, І. З. Жук. Управління сферою готельного господарства : теорія та практика : підручник. К. : «Центр учбової літератури». 2017. 336 с.

3. Сущенко О. А., Лола Ю. Ю. Козубова Н. В. Готельний бізнес : навчальний посібник для студентів спеціальності 242 «Туризм» першого (бакалаврського) рівня. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 167 с.

4. Стратегічне управління готельними підприємствами в умовах глобалізації : монографія. за заг. ред. проф. В. М. Зайцевої. Запоріжжя : ЗНТУ, 2018.

5. Reikartz Карпаты. URL: https://reikartz.com/uk/hotels/carpathian/ (дата звернення: 26.12.2022).

6. Reikartz Hotel Group URL: https://reikartz.com/media/filer_public/e5/6c/e56c8289-6d12-4b34-a76e-dfc3a7e98a1e/zvit.pdf (дата звернення: 26.12.2022).

Наукове видання

Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки»

Відповідальний редактор – Непочатенко Олена Олександрівна
Відповідальний секретар – Уляніч Юлія Василівна
Комп’ютерне верстання Уляніч Юлія Василівна

Видається в авторській редакції. Редакція не несе відповідальності за зміст матеріалів. Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції.

Все буде Україна!